Į LAISVĘ

GRUODIS
1973

ŠIAME NUMERYJE:

Vyt. Bagdanavičius
KULTŪRINĖS IR POLITINĖS PROBLEMOS LIETUVIŲ VISUOMENĖJE

Adolfas Damušis
ŽVĖRIS LIEKA ŽVĖRIMI, IR AŠARAS LIEDAMAS

P. Gudelis
SUSITIKIMAI SU PROF. Z. IVINSKIU

Kazys Škirpa
APGAILĖTINŲ KLAIDŲ PAMOKOS

M. Lenkauskienė, L. Garbonkienė
Alg. Puteris, Alg. Zaparackas
JAUNIMAS LIETUVOS LAISVINIMO VEIKLOJE

Aušra Zerr, J. Kojelis, K. Pugevičius
LAISVINIMO VEIKLOS RACIONALIZAVIMAS

"Į Laisvę" vedamieji
RAISON D'ÊTRE
TURĖTA DAUG DŽIAUGSMO

ŽVILGSNIAI Į ĮVYKIUS IR SPAUDĄ

NR. 59 (96)

Lietuvių Fronto Bičiulių
Vyr. Taryba
6441 So. Washtenaw Ave.
Chicago, Ill. 60629

Dr. Kazys Ambrozaitis, Chesterton, Indiana

Dr. Zigmas Brinkis, Los Angeles, Calif.

Dr. Petras Kisielius, Cicero, Illinois

Dr. Antanas Klimas, Rochester, New York

Aleksas Kulnys, Rolling Hills Estates, California

Pilypas Narutis, Chicago, Illinois

Dr. Antanas Razma, Joliet, Illinois

Antanas Sabalis, Woodhaven, New York

Leonardas Valiukas, Los Angeles, California

Lietuvių Fronto Bičiulių vyr. tarybai taip pat priklauso LFB kraštų pirmininkai ir "Į Laisvę" redaktorius

Europos Lietuvių Fronto Bičiuliai

Europos LFB reikalais kreiptis į biuletenio redaktorę Aliną Grinienę šiuo adresu:

Mrs. Alina Grinius
Diamantstr. 7
8000 Muenchen 50
Germany

J. A. V. ir Kanados Lietuvių Fronto Bičiulių Centro Valdyba

Leonardas Valiukas, pirmininkas
Post Office Box 75893
Los Angeles, California 90075

Žibutė Brinkienė, vicepirmininkė

Laima Kulnienė, vicepirmininkė

Edmundas Arbas, vicepirmininkas

Balys Graužinis, vicepirmininkas

P. Algis Raulinaitis, iždininkas

Jonas Prakapas, sekretorius

Rankraščiai, nuotraukos ir knygos siunčiamos redaktoriaus adredu:
Mr. Leonardas Valiukas
Post Office Box 75893
Los Angeles, Calif. 90075
U. S. A.

Metinė "Į Laisvę" žurnalo prenumerata Australijoje, JAV-se ir Kanadoje — 5.00 doleriai, visur kitur — 3.00 doleriai; atskiro numerio kaina — 2.00 doleriai.

Užsakymus ir prenumeratos mokestį siųsti administracijos adresu:

Mr. Aleksas Kulnys
3 Silver Eagle Road
Rolling Hills Estates, California 90274

Spaudžia TĖVŲ PRANCIŠKONŲ spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Į LAISVĘ

POLITIKOS ŽURNALAS
1973 — GRUODIS — Nr. 59 (96)

TURINYS

Skaitytojų žodis 2

Greitam susipažinimui 4

Vyt. Bagdanavičius: Kultūrinės ir politinės problemos lietuvių visuomenėje 5

Adolfas Damušis: Žvėris lieka žvėrimi, ir ašaras liedamas 17

Kazys Škirpa: Apgailėtinų klaidų pamokos 25

Trys simpoziumai 32

Solidarumas su tauta 50

Veiksniuose ir veikloje 56

LFB gretose 65

Spauda, radijas, knygos 71

"Į Laisvę" vedamieji 79

"Į LAISVĘ" — lietuvių politikos žurnalas.
Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai.

"Į LAISVĘ" (TOWARD FREEDOM), Lithuanian magazine of politics, published three times a year by the **Friends of the Lithuanian Front.**

Juozas Kojelis, Redaktorius/Editor
Post Office Box 34461
Los Angeles, California 90034

Aleksas Kulnys, Administratorius/Circulation Manager
3 Silver Eagle Road
Rolling Hills Estates, California 90274

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę.

Vertingas straipsnis

Jurgio Gliaudos straipsnis parašytas literatūriškai; tarybinių dogmų svyravimo reiškiniai paremti daugiausiai "sau žmonių" atsiradimu dabartinėj literatūroj. Bet šis vertingas straipsnis yra daugiau, negu kokia literatūrinė apžvalga. "Tarybinės teorijos raida" parašyta giliai filosofiškai, su istoriniu ir politiniu įžvalgumu ir su taikliom įgudusio beletristo iliustracijom.

Valiuko ir Naujokaičio straipsniai vaizdžiai primena tiesą, kad visada, deja, žmones pilnai įvertiname tik tada, kai jų netenkame. Ir prof. St. Žymantas iškyla prieš mūsų akis visa savo žmogaus ir lietuvio didybe, kai jo palaikai jau ilsisi Kalifornijos žemėj.

Vedamieji labiausiai įstrigo atmintin šiomis "vedamomis" mintimis: lietuviai laisvės kovoje (kad ji būtų darni ir pasiektų tikslą) turėtų mylėti tiesą, gerbti žmogų ir niekad neiškreipti faktų. Kitaip nuolat bus pasiklystama.

A. R.
Santa Monica, Calif.

Ir Abraomo, ir Adomo

Gliauda, žymusis mūsų romanistas, kritikuodamas Sovietų marksizmą - leninizmą, kaip valdančią politinę jėgą, ją ima egzistenciniu požiūriu. Jis, kiekvieno žmogaus gyvenimo stebuklo požiūriu, atmeta sovietiškąjį dogmatizmą. To iš šio žmogiškųjų charakterių išvystytojo ir galima tikėtis. Tačiau stebuklas nėra pilna žmogaus aptartis. Yra žmonių gyvenime dalykų ir situacijų, kurios yra bendros visiems. Kiekviename iš mūsų yra šis tas Abraomo ir šis tas Adomo, nepaisant to, ar mes būtume komunistas ar kapitalistas. Dėl to vien neigiama dogmatizmo sąvoka nėra labai naudinga žmogiškoms diskusijoms. Tačiau, tai iškeliant, negalima nepritarti Gliaudos pastebėjimui, kad sovietinis gyvenimas yra sklidinas evoliucijos ir nuosaikaus reformizmo faktų.

Kun. Vyt. Bagdanavičius
Chicago, Ill.

Žmogaus dogma

"Į Laisvę" 1973 rugsėjo numeris visai brandus tiek sukaupta medžiaga, tiek jos idėjiniu svoriu bei aktualumu. Ilgiausiai sustojau prie J. Gliaudos straipsnio "Tarybinės teorijos raida". Nors pagrindinė mintis nėra sistematizuota, tačiau straipsnis svarbus ir reikšmingas ypač šiandien, nes Tėvynėje vykstantis kūrybinių vertybių piktnaudojimas, kultūrinių perversijų skatinimas ar primetimas kelia ir mumyse pagrįstą susirūpinimą. Teisingas autoriaus teigimas, kad "Dogmos preservacija tapo sovietinio režimo tikslu savyje, savo egzistencijos pateisinimu". Norėčiau tik papildyti, kad, mano nuomone, didžiausia dogma buvo ir yra Ž m o g a u s d o g m a. Su Žmogaus dogma nepajėgė kovoti jokia diktatūra, jokia politinė sistema, jokia pasaulėžiūra. Kol žmogus siekia būti žmogumi, kol žmogus nėra nustojęs žmoniškumo pajautimo, tol jėga ar prievarta, įstatymai ar jų žiaurūs vykdytojai, dogmos ar dogmatikai tėra juokingi savo nepajėgume Gulivero kelionių nykštukai, nors jų pastangos įveikti milžiną - žmogų — yra visai suprantamos. Šioji nerašytoji, nepaskelbtoji ir tylioji Žmogaus dogma teikia vilčių ir Lietuvai — atgauti laisvę žmogiškumu.

Anatolijus Kairys
Chicago, Ill.

Neatsiriboti nuo kultūros

Tad mūsų pageidavimas ir būtų: "neatsižegnoti" šimtu procentų kultūrinės srities "Į Laisvę" puslapiuose. Praktiš-

kai anaip būtų gal ir neįmanoma, kaip šį kartą rodo ir Jurgio Gliaudos straipsnis, kuris, paviršium žiūrint, turėtų būti lyg ir politinis, bet kuris vis tiek negali apseiti neužgriebęs ir kūrybinių klodų, kultūrinio gyvenimo faktų. Jų nereikėtų bijoti ir ateityje, kad žurnalo puslapiai nebūtų nusausinti nuo visko, kas tik nėra politika.

"Draugas", kultūrinis priedas
1973.X.20

Puiki apžvalga

Su dideliu dėmesiu perskaičiau Vytauto Vaitiekūno straipsnį "JAV LB VII tarybos rinkimai". Tai puiki, kritiška rinkimų apžvalga, su kuria turėtų susipažinti visi LB-nės darbuotojai.

Balys Graužinis
Los Angeles, Calif.

Redakcijos pastaba. *Balys Graužinis yra LB W. Los Angeles - Santa Monica apylinkės pirmininkas ir buv. JAV LB VII tarybos rinkimų vyr. komisijos pirmininkas.*

Žymantas mylėjo Lietuvą

Puiku, kad "Į Laisvę" nr. 58 M. Naujokaičio straipsniu ir L. Valiuko pasikalbėjimu tinkamai paminėtas žurnalo bendradarbis prof. Stasys Žymantas. Liūdžiu jo. Nuėjo gana anksti amžinybėn, o galėjo dar daug pasidarbuoti. Buvo gabus, jautrus, geros širdies žmogus. Mylėjo Lietuvą, kaip retas lietuvis moka mylėti. Aš jį pažinau nuo 1941 metų.

Dr. Vytautas Dambrava
Buenos Aires, Argentina

Visi sutarė

Kad kai kuriems mūsų politikams trūksta elementaraus apdairumo, kaip buvo rašyta "Į Laisvę" nr. 57 (94), rodo toks faktas: "Gimtasis kraštas" 1973 liepos 12 numeryje džiaugiasi "Washington Post" kovo 20 straipsniu, kuris graudžia pašaipa pranašavo Lietuvos diplomatinės tarnybos užsienyje galą. Tą straipsnį "Akiračiuose" (1973, nr. 5) palankiai komentavo Vincas Rastenis. Keistu sutapimu tuo pačiu straipsniu pasitenkinimą rodė ir Alta, kviesdama už jį "Washington Post" laikraščiui padėkoti. Bet už laidotuvių maršus neplojama.

E. Baškys
Detroit, Mich

Griebti melą už ragų

Labai norėčiau, kad LFB organizacija kuo greičiausiai įsteigtų biurą, kuris atremtų Sovietų Rusijos agentų klaidingas ir suktas apgaules, liečiančias Lietuvos likimą ir jos teisę būti laisvai nuo rusiškos letenos. Reikia skubiai imtis darbo ir griebti bolševikinį melą už ragų. Juo kai kada pradeda patikėti mūsų jaunimas.

Bal. Brazdžionis
Chicaga, Ill.

Ilgiausių metų!

Nors nepriklausau LFB sąjūdžiui, bet "Į Laisvę" žurnalą labai vertinu, nes jis drąsiai ir atvirai gina Lietuvos laisvės reikalus ir kelia aikštėn mūsų gyvenimo negeroves.

Labai geri 58 (95) numerio vedamieji: "Du pavojai" ir "Kad nekiltų abejojimų". Šio numerio patrauklumui gerai pasitarnauja ir Barono romano ištrauka. Ilgiausių metų "Į Laisvę" 30 metų sukakties proga!

P. G.
Los Angeles, Calif.

(Nukelta į 55 pusl.)

"Į Laisvę" redakcija laukia skaitytojų pasisakymų žurnale keliamomis problemomis. Įdomesni laiškai bus skelbiami. Tačiau redakcijai turi būti žinomas laiško autoriaus vardas, pavardė ir adresas. Spausdinant gali būti naudojamas ir slapyvardis. Anoniminių autorių laiškai, nežiūrint jų vertės, nebus spausdinami.

Laiškus redakcijai siųsti šiuo adresu: "Į Laisvę", Post Office Box 75893, Los Angeles, California 90075

GREITAM SUSIPAŽINIMUI

su laisvinimo veiksnių konkrečiais darbais

Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas

• Paruošė ir "Radio Liberty" vadovybei įteikė įkalbėtą į juosteles "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" visų numerių medžiagą. "Radio Liberty" iš Müncheno stoties spalio mėnesį keturias dienas 4-to numerio medžiagą lietuvių kalba transliavo į Lietuvą. Taip pat paskyrė piniginę paramą Lietuvių Kunigų Vienybei, kuri visus "Kronikos" numerius rengia spaudai lietuvių ir anglų kalbomis.

JAV Lietuvių Bendruomenė

• Krašto valdybos delegacija rugsėjo 26 lankėsi JAV Iždo departamente, įteikė memorandumą, kuriuo prašoma, kad į Sovietų Sąjungą spalio mėn. pradžioje vykstanti delegacija derėtųsi dėl muitų dovanų siuntiniams sumažinimo bei turistams keliavimo varžtų panaikinimo. Iždo sekretorius Shulz prašytas derybose su sovietais nepažeisti ir nesusilpninti JAV vykdomos Lietuvos okupacijos nepripažinimo politikos.

Kanados Lietuvių Bendruomenė

• Kanados Lietuvių Bendruomenės Krašto valdybos ir estų bei latvių atstovai buvo priimti Kanados ministerio pirmininko P. E. Trudeau. Pasitarime dalyvavo ir Kanados užsienio reikalų ministeris M. Sharp. Kalbėtasi Baltijos valstybių ir Kanadoje gyvenančių baltų klausimais.

Šveicarijos Lietuvių Bendruomenė

• Krašto valdybos rašto ištraukas, kur Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo konferencijos dalyviai prašomi nepripažinti Sovietų Sąjungos užkariavimų Baltijos kraštuose, paskelbė oficialioji šveicarų telegramų agentūra.Agentūros pranešimas buvo paskelbtas beveik visuose šveicarų laikraščiuose.

Tikiu, kad iš dabartinių ir skaudžių bandymų prisikels laisva ir nepriklausoma, visas lietuvių gyvenamas žemes sujungianti Lietuvos valstybė, pilnateisis Europos laisvųjų valstybių besikuriančios bendruomenės narys.

Vaclovas Sidzikauskas

KULTŪRINĖS IR POLITINĖS PROBLEMOS LIETUVIŲ VISUOMENĖJE

VYT. BAGDANAVIČIUS

Joatamo pranašystė

Kai aš pradedu galvoti apie skirtumus ir ryšius tarp kultūros ir politikos, man ateina galvon vienas Senojo Testamento epizodas, prie kurio aš prieš kiek laiko dirbau, ruošdamas tekstus lietuviškam mišiolui. Tekstas, kurį aš čia noriu pateikti ištisai, yra paimtas iš vad. Teisėjų knygos 9 persk. nuo 6 iki 15 eilutės. Ši knyga kalba apie tuos Izraelio tautos istorijos laikus, kada pastovus valstybinis aparatas dar nebuvo susiorganizavęs. Iškilus politinio vadovavimo reikalui, visuomenė nukreipdavo savo dėmesį į kurį tinkamą šiam uždaviniui žmogų ir pasivesdavo jo vadovavimui. Tai paprastai atsitikdavo intensyvesnių kaimynų užpuldinėjimo proga. Toks vadas, vadinamas teisėju, atlikęs savo vaidmenį, nesukurdavo paveldimos valdžios. Ištikus naujam reikalui, visuomenė vėl ieškodavo, kas jai vadovautų. Taip čia paduodamame epizode vaizduojamos nuotaikos, kai visuomenė nutarė pavesti Abimlekui vadovauti tautai. Šis, nors buvo sūnus ankstesnio teisėjo Gedeono, tačiau tuo titulu valdžios neturėjo. Jis ją įsigijo tik visuomenės išrinkimu. Abimlekas, gero vardo visuomenėje neturėdamas, sudarė pagrindą pranašiško nusiteikimo žmogui Joatamui šitaip simboliškai pavaizduoti šį išrinkimą:

Visi Sikemo vyrai ir visų miesto šeimų atstovai susirinko prie ąžuolo su paminkliniu stulpu Sikeme ir nutarė įstatyti Abimleką karaliumi. Kai tai buvo pranešta Joatamui, jis užkopė Garizimo kalno viršūnėn ir, pakėlęs balsą, šitaip šaukė: "Klausykite manęs, Sikemo vyrai, kad ir Dievas jus išgirstų. Kartą medžiai susirinko, kad pateptų sau karalių ir tarė alyvmedžiui: 'Viešpatauk mums'. Tas atsakė: 'Argi aš galiu palikti savo riebią alyvą, kuria ir dievai ir žmonės naudojasi, ir eiti, kad būčiau išaukštintas tarp medžių?' Tuomet medžiai kalbėjo figos medžiui: 'Ateik ir viešpatauk mums'. Jis jiems atsakė: 'Argi aš galiu palikti savo saldumą ir savo

skanius vaisius ir eiti, kad būčiau išaukštintas tarp kitų medžių?' Paskui medžiai sakė vynmedžiui: 'Ateik ir valdyk mus'. Jis jiems atsakė: 'Argi aš galiu atsisakyti savo vyno, kuris džiugina Dievą ir žmones, kad būčiau išaukštintas tarp kitų medžių?' Tuomet visi medžiai tarė erškėčiui: 'Ateik ir viešpatauk mums!' Jis jiems atsakė: 'Jei iš tikrųjų jūs įstatote mane savo karaliumi, ateikite ir būkite mano paunksmėje; o jei nenorite, lai ugnis kyla iš erškėčio ir tepraryja Libano kedrus'.

Šis simboliškas politinės veiklos apibūdinimas padeda mums suprasti skirtumą tarp kultūrinės ir politinės srities. Medžiai, kurie turi vertybę savyje, vadovavimo kitiems medžiams nesiekia. Jie yra laimingi, reikšdamiesi savo srityje. Taip alyvmedis džiaugiasi savo riebiais vaisiais, fyga — savo saldumu, vynmedis — savo uogų produktu, vynu. Nei vienas iš jų bendresne veikimo sritimi nesidomi ir vadovavimo kitiems nenori. Kitaip reaguoja į politinį kvietimą erškėtis. Jis neturi pagrindo gėrėtis sav vaisiais. Jo santykiavimas su kitais yra atstovaujamas jo atstumiančių dagių. Nepaisant to, jis vadovavimo kitiems imasi. Tačiau jo sutikimas vadovauti yra kartu ir grasinimas tiems, kurie jo vadavimo nenorėtų. Jis yra išreikštas dviem jo vadovavimo simboliniais bruožais. Visų pirma visi medžiai turi pasilikti jo šešėlyje. Nepaisant to, koks menkas yra jo šešėlis, jis iš jo padaro ribą visiems kitiems medžiams. Ir antra, jis priduria grasinimą: jei medžiai jo šešėlio nepripažintų, jis grasina išvirsti ugnimi ir sunaikinti ne tik derlinguosius medžius, bet ir tokius medžių galiūnus, kaip Libano kedrai.

Šis palyginimas turi gana daug gelmės, kai į jį žiūrime, norėdami suvokti, kas yra kultūra ir kas politika. Joatamo požiūris į Abimleko politiką yra labiau negu aiškus. Jis yra tuštybė ir grėsmė. Tiesa, šitoks politikos supratimas yra taikomas tik grubiam Abimlekui, tačiau jis siekia ir plačiau. Mat Joatamas, sukritikuodamas savo palyginimu Abimleko politiką, jokio pozityvaus politikos vaizdo nepateikia. Iš to seka, kad jis gal jo ir neturi. Iš jo palyginimo aiškėja, kad joks vaisingas medis, jau pačia savo vaisinga prigimtimi politinei veiklai netinka. Jis neturi reikalingo visuotinumo vadovauti kitai veikimo sričiai, išskyrus savo. Vaisingi medžiai atsisako vadovavimo kitiems dėl to, kad nenori prarasti savo būdingo savotiškumo. Kokia gali būti pozityvi politinė veikla, šio puikaus palyginimo autoriui į galvą neateina.

Trūkumas pozityvios politikos sampratos yra būdingas Žydų tautai iki Sauliaus ir Dovydo laikų, kada ta sąvoka susidarė ir įgavo net šventumo bruožą. Bet ir ji susidarė ne be toli siekiančių abejonių, ką liudija kitas Se-

nojo Testamento epizodas iš tų laikų, kai buvo steigiama karalija. Apie tai šių žodžių autorius yra rašęs, komentuodamas I Karalių knygos 8 perskyrimą. (Žiūr. Drauge 1957 m. gegužio 15 d. straipsnį: Pseudoklasinė politika). Bet į tai šiuo atveju nėra ko grįžti. Mums čia rūpi, kas iš tikro yra politinė veikla, kas yra kultūrinė veikla ir kokios yra jų santykiavimo galimybės lietuviškoje visuomenėje.

Kas yra kultūra?

Kultūros realybė yra labai ryškiai pavaizduota Joatamo palyginime, bet kai iškyla reikalas aptarti, kas yra kultūra, ir kuo ji skiriasi iš vienos pusės nuo atskiro žmogaus kūrybos ir iš kitos — nuo visuomeninės realybės, klausimas pasidaro laba neaiškus. Šiuo klausimu buvo užsiėmęs F. Allan Hanson 9-tame tarptautiniame antropologijos ir etnologijos kongrese. Jis norėjo rasti kultūros, kaip objektyvinės tikrovės, aptartį.

Šiame klausime susitinkama net su tokiomis pažiūromis, kaip Murdock, kuris skatina visai atsisakyti šios sąvokos, nes jos turinys yra neišryškinamas. Kiekvienam rašytojui kultūra ką kitą reiškia ir dėl to yra tik nesusipratimų priežastis. Tačiau Hanson, nenusileisdamas šiam pesimizmui, norėjo rasti savitą kultūros, kaip objektyvinės vertybės, turinį. Jis yra greičiau linkęs sutikti su Dilthey kultūros aptartimi, kuria einant, kultūra būtų "minties paliestas pasaulis". Jo paties išdirbta kultūros samprata reiškia greičiau praktišką kurio visuotinio dėsnio pritaikymą gyvenamajai tikrovei. Šią sampratą jis pavaizduoja pavyzdžiu iš asmeninių išgyvenimų. Jis yra dirbęs Polinezijoje su vietiniais gyventojais didelėje saulės įkaitoje. Išvargęs, kartą jis stvėrė puodą vandens atsigerti. Bet jo vietiniai bendradarbiai jį sulaikė, sakydami, kad taip darydamas jis apsirgs. Mintis, kurią Hanson šiuo pavyzdžiu nori pasakyti, yra ta, kad Polinezijos visuomenė laikosi tam tikrų gyvenimo dėsnių, kurie pašalaičiui yra svetimi. Ši laikysena yra tam tikra kultūra, ir ji yra ne tik individualinis, bet ir visuotinis reiškinys.

Tai yra elementarus kultūros, kaip visuomeninės realybės, pavyzdys. Juo pasekdami mes galime pastebėti ir kai kuriuos mūsų kultūros reiškinius. Taip pvz., lietuviškos visuomenės kritiškas nusiteikimas visam tam, kas lenkiška; jis, pagimdytas istorinių aplinkybių, yra toks visuotinis šiandieninės lietuviškos kultūros dėsnis, kurį apeiti leistina nebent tik įrodžius didelį tokio spėjimo vertingumą ar naudingumą.

Kitas mūsų kultūros dėsnis yra, pvz., tautiškumo susiejimas su lietuvių kalba neatsiejamu ryšiu. Jis turi didelį istorinį pagrindą, kurio čia nėra reikalo įrodinėti. Galima sakyti, kad kalba yra išugdžiusi lietuvių tautą tokią, kokią mes turime XX amžiuje. Dėl to net tais atvejais, kada lietuvių kalba reiškiasi kaip tautą mažinantis veiksnys, tauta jos

negali atsisakyti, kaip pagrindinės savo atramos.

Iš šių pavyzdžių matome, kad kultūra yra tam tikra vadovaujanti jėga visuomenės gyvenime. Šitas kultūros supratimas yra skirtingas nuo Joatamo kultūros supratimo. Jo kultūriniai veiksniai neturi bendro vardiklio. Jo atskirų medžių vaisingumas stovi vienas nuo kito atskirai, nesudarydami vienybės.

Hanson žino, kad kultūra yra žmonių kūrinys. Tačiau kartais ji įgyja tiek daug sistemingumo, kad stovi kaip kokia geometrinė ar loginė sistema. Iš kitos pusės, jis sutinka, kad kultūra, kaip visuomenę determinuojanti jėga, ne būtinai susideda iš harmoningų bruožų.

Ar šitaip suprasta kultūra visada yra teigiamas veiksnys gyvenime, gali būti svarstoma. Nėra abejonės, kad kartais ji gali būti kliūtis teigiamai pažangai.

Kas yra politika?

Pasvarstę, kas yra kultūra, dabar pažiūrėkime, kas yra politika. Politiką apskritai imant, reiktų suprasti kaip aukščiausią ir praktišką vadovavimą kuriai visuomenei. Pagrindinė politinės veiklos sąlyga yra, kad tas vadovavimas būtų visuomenės pripažįstamas, kad ji jam paklustų. O tai reiškia politinę organizaciją.

Tačiau, kad vieningas vadovavimas būtų galimas, reikia žinoti, kuria kryptimi ir kokiu būdu visuomenės veikimą pakreipti. Dėl to ne tik pats visuomenės vadovavimas, bet ir išaiškinimas visuomenės reiškimosi krypčių bei galimybių taip pat yra politika. Taigi ir parlamento kalbos teisėtai yra politikos sritis. Žinoma, politika yra ne tik kalbos, bet ir labai aktyvus visuomenės išvedimas veikiman. Šis aktyvumas savo aukščiausio laipsnio pasiekia karo atveju, kada visuomenė ginasi nuo priešo, ar kada jį puola, vadovaujama vieningo plano.

Turint dėmesy tai, kad politika yra labai praktiškas vadovavimas visuomenei ir kad šis vadovavimas išeina iš pačios visuomenės interesų, iš jos prigimties, aiškėja, kad politika turi daug bendro su tuo, ką vadiname visuomenės kultūra.

Kalbėdami apie kultūrą, mes matėme, kad yra atvejų, kada kultūra yra pasidariusi visos visuomenės forma, pvz. mūsų rezervuotumas lenkų atžvilgiu ir gilus prisirišimas prie savo kalbos. Šitie faktai yra kultūrinio pobūdžio, bet juos galima laikyti ir politinėmis vertybėmis. Jais politika gali naudotis kaip savo vertybėmis, nes jie vieningai visuomenės pasisavinti.

Kas kita tačiau yra su kultūriniais reiškiniais, kada jie yra kūrimo stadijoje. Kūryba visada yra giliai asmeninė ir dėl to būdinga savo originalumu ir nebendruomeniškumu. Tada kultūrinės vertybės dar nėra tinkamos politiniam panaudojimui. Kad jos tokiomis pasidarytų, reikia jų suvisuomeninimo. Kultūros sričių skirtingumas yra la-

bai ryškus Joatamo palyginime, kur kiekvienas medis rūpinasi savo vaisiais, o ne kito. Ir tik užmesdamas jiems savo šešėlį, erškėtis imasi jų gelbėjimo darbo.

Iš čia aiškėja, kad politikos uždavinių tarpe pagrindinį vaidmenį vaidina visuomenės suderinimas. Tas suderinimas retai kada lengvai vyksta. Jis, galima sakyti, yra ne tik vienas gyvybingiausių, bet ir painiausių politikos uždavinių. Praktiškai jis geriausiai pasiseka tada, kai visuomenė atsiduria grėsmės akyvaizdoje. Tada ji lengviausiai duodasi suderinama, sumobilizuojama bendram tikslui.

Taigi kultūrinė kūryba, nepaisant savo vertingumo, yra visuomenės nevieningumo priežastis. Šios kūrybos atžvilgiu politinė veikla turi du skirtingus uždavinius. Viena, ji turi stengtis juos suderinti, juos suvisuomeninti, kad iš šios kūrybos pasidarytų politinės vertybės. Bet antra, ji neturi suvaržyti jų kūrybinės iniciatyvos, kad tokiu būdu kūrybos proceso nesunaikintų.

Pastebėję politinės veiklos vieningumo reikšmę, atkreipkime dėmesį dar į kitą būdingą politinės veiklos bruožą. Tuo bruožu yra konkretumas ir laikinumas. Politika akis akin susitinka su konkrečiais, šiandieniniais uždaviniais. Politika nėra teorinis vadovavimas visuomenei. Šį vaidmenį atlieka kiti veiksniai. Politinė veikla yra šios dienos praktiškų problemų sprendimas, išeinant ne iš atskirų kultūrinių sričių uždavinių, bet iš visos visuomenės uždavinių, tiek kiek politinei vadovybei pasiseka juos suvokti ir kiek jai pasiseka visuomenę bendrai veiklai suorganizuoti. Dėl to gyvenamoji situacija yra politinės veiklos išeities taškas.

Čia mes susitinkame su istoriškumo sąvoka. Politinė veikla yra istorinė visų pirma ta prasme, kad ji kuria istoriją. Jos sprendimai atsiliepia ateities visuomenės gyvenimui ir jos kultūrai. Pvz. Lietuvos politikos stiprus reagavimas prieš Vilniaus okupaciją išugdė visuomenėje Vilniaus kultūrą. Dar kita prasme kyla politikos istoriškumo klausimas. Ar politinis vadovavimas gali viską pradėti iš naujo, žiūrėdamas vien šios dienos situacijos požiūriu? Atsakymas turėtų būti — ne. Mat istorinės jėgos tebeveikia šiandieninėje visuomenėje, kaip inertiškos jėgos. Ir jų nedavertinimas būtų neįvertinimas veiksmingo politikos sąjungininko.

Dvi lietuviškos visuomenės

Po šių bendro pobūdžio žvilgsnių į kultūrą ir politiką, bandykime artintis į mūsų visuomenės politines ir kultūrines problemas. Šios problemos yra ne tik susijusios ir sumizgusios, bet ir įvairiais atžvilgiais skirtingos.

Visų pirma tiek politinė tiek kultūrinė sritys mūsų visuomenėje nėra nekintami dydžiai. Keičiasi ne tik politiniai uždaviniai, bet ir kultūrinės formos. Dėl to į šias abi sritis žvelgti vien praeities nusistovėjusiais požiūriais

būtų netikslus klausimo pastatymas. Mūsų visuomenėje šis keitimasis vyksta labai dideliais žingsniais ir ne visada mes įstengiame savo svarstymuose juos pasekti. Tačiau kai kurie mūsų jaunesnieji mąstytojai pradeda šiais kitimais susidomėti.

Taip, galima sakyti, 1972 m. Jaunimo Kongrese Čikagoje Vincas Bartusevičius išimtinai atsidėjo mąstymui apie mūsų visuomenių politinius ir kultūrinius kitimus. Lietuvos visuomenė komunizmo valdžioje šiandien yra kitokia, negu išeivijos visuomenė laisvame pasaulyje. Šiandieninė Lietuvos visuomenė taip pat yra skirtinga nuo buvusios Lietuvos visuomenės nepriklausomybės laikais. Išeivijos visuomenė, kuri ne viena prasme yra Lietuvos nepriklausomybės visuomenės tęsėja, šiandien kultūriškai eina per pasikeitimų kataraktus: nuo vienkalbės visuomenės, per dvikalbę ir vėl į vienkalbę; tik jau ne lietuviškos kalbos. ("Aidai" 1972 m. 7 nr. 322 psl.).

Turint galvoje šiuos kitimus, reikia studijuoti atskirai tiek politinius, tiek kultūrinius šių abiejų visuomenių uždavinius. Tiesioginiai mažai ką galima pakreipti Lietuvos politinėje ir kultūrinėje raidoje. Dėl to ir šias studijas tenka palikti jiems patiems. Mums netenka nei jų mokyti, kaip jie turi elgtis kultūrinių ir politinių priespaudų atžvilgiu, nei jų teisti. Net jų vertinimą tektų palikti būsimiems istorikams. Neturint visų, ne kartą paslaptingų aplinkybių prieš akis galima tokiais vertinimais tai visuomenei greičiau pakenkti, negu padėti. Net ir ateities sprendimo atžvilgiu, mums reikėtų pasimokyti iš blogo prancūzų pavyzdžio. Jie po II Pasaulinio karo okupacijos vadus teisė ir pasmerkė išeivijos visuomenės požiūriu. Taip De Gaullio teismas pasmerkė Petainą ir jo bendradarbius ne okupaciją iškentusios visuomenės požiūriu, bet eidami įstatymo raide, kurią atstovavo emigrantai.

Mūsų laisvojo pasaulio lietuvių visuomenė, priešingai negu Lietuvos, turi galimybės viešai apsvarstyti ir apspręsti savo politinius ir kultūrinius ėjimus. Svarstant šiuos klausimus, visų pirma reiktų iš pagrindų išsilaisvinti nuo pesimistinio žvilgsnio į visą situaciją. Daug kas, susikoncentravęs į vienos ar kitos galimybės trūkumą, šioje situacijoje praeina, nepastebėdami ir neišnaudodami visų esamų galimybių.

Iš to, kad išeivija neturi teritorijos, daug kas padaro išvadą, kad ji ir jokio politinio vaidmens negali ir neturi vaidinti. Kiti vėl mano, kad išeivijos politinis veikimas yra išimtinai priklausomas nuo būsimos Lietuvos nepriklausomybės. Jei jos tačiau artimoje ateityje negalima tikėtis, tai ir politinio lietuviškos išeivijos vaidmens negali būti. Bet tai yra išsigandusių akių galvosena. Teritorija tai dar ne tas pat, kas politinis veikimas pasaulyje. Net ir valstybės suve-

renumas tai dar ne tas pat, kas politinis veiksnys pasaulyje. Būtų perilga (nors reikėtų) apžvelgti žmonijos politikos istoriją tuo būtent požiūriu, kad politika yra daroma tautų, neturinčių teritorijos, pvz. finikiečiai prieš graikiškos imperijos pradžią Vidužemio jūroje; jie ten turėjo tik uostus. Politika yra daroma ir tokių veiksnių, kurie neturi už savęs visuomenės. Šia proga galime prisiminti, kad Gedimino laiškai buvo rašyti ne tik valstybių vadams, bet ir vienuolijų vyresniesiems, bei miestų lygai, nes jie tada lėmė politiką. Taigi ir lietuvių bendruomenė pasaulyje yra ar gali būti politiniu veiksniu įvairiomis politinio veikimo kryptimis ir tikslais. Tam tikslui reikia tik, kad ji savo politinę atsakomybę jaustų ir sukurtų atitinkamą organizaciją.

Kitos "baimės akys", kurios atgrasina mūsų visuomenę nuo betkokio kultūrinio ar politinio planavimo, yra lietuvių kalbos nykimo klausimas. Net Bartusevičius, gerai išmąstęs kalbos proceso kryptį, jau yra išsigandęs, kad lietuviškai nekalbanti visuomenė pasaulyje bus paskutinė lietuvių generacija (ten pat, 322 psl.). Į tai reikia atsakyti dvejaip. Ir nelietuviškai kalbanti generacija gali būti Lietuvos nepriklausomybėje susikūrusių vertybių nešėja ir net ugdytoja. Pagalvokite apie žydus bankininkus, kurie nekalba hebrajiškai ir nepraktikuoja žydiškos religijos, bet milijonus sudeda remti kovojančiam Izraeliui. Kas čia turi lemiančios reikšmės, tai yra vienybės sąmonė.

Ir antra, nėra toks tikras dalykas, kad lietuvių kalbos vartojimas pasaulyje tik mažės. Praėjusiame šimtmetyje pasaulio etnologų susidomėjimas indoeuropiečių prokalbe ir protėvyne iš tikro buvo tikroji priežastis, pažadinusi ir pačios lietuvių tautos tapatybės sąmonę. Šiandien mes esame tolimesnėje žmonijos sąmonėjimo tekmėje. Tiesa, šiandien dėmesio centre jau nebėra indoeuropiečiai, bet daug senesnės kultūros. IX Antropologų ir etnologų kongrese šiais metais Čikagoje buvo galima stebėti, kaip žmonija stengiasi save atrasti ir kokį didelį vaidmenį šiame ieškojime užima tautinės sąmonės faktas. Visiškai nereiktų nustebti, jei artimoje ateityje humanistinės studijos visiškai sunaikins "melting pot" politiką ir pasuks tautinių mozaikų kryptimi.

Lietuvos laisvinimo politika

Kalbant apie Lietuvos laisvinimo politiką, tenka visų pirma atsiriboti nuo klaidingų šios veiklos supratimų. Kai kas atmeta šią veiklą dėl to, kad (ir neteisingai mano) išeivijos politinis organas negali apspręsti būsimos Lietuvos socialinių klausimų ir jos politikos. Tai turės padaryti pati išsilaisvinusi Lietuvos visuomenė. Tačiau tai nereiškia, kad išeivijos laisvinimo veiksnys negalėtų paruošti pasiūlymų būsimam tautos apsisprendimui. Šį studijinį darbą jis turėtų dirbti

ypač dėl to, kad Lietuvoje laisvos politinės ir socialinės diskusijos yra neleidžiamos.

Kiti priekaištai Lietuvos laisvinimo veiksniams yra grindžiami prielaida, kad ši veikla yra neveiksminga. Sakoma, kad komunizmo blogybes pasaulis žino ir be to. Tačiau taip galvoti, reiškia neįvertinti nei priešo idėjinio pajėgumo nei jo propagandinio veiksmingumo, nei, pagaliau, kiekvieno žmogaus natūralaus imlumo propagandinei veiklai. Ji stipriai reiškiasi laisvajame pasaulyje ne tik politinių veiksnių tarpe, bet ir socialinėje bei mokslinėje srityje. Socialinėje srityje ji išnaudoja savo tikslams kiekvieną visuomeninį konfliktą. Mokslinėje srityje ji universitetuose perša perdaug toli einančias kolektyvines teorijas (pvz., bendruomenę pastatydama vietoj šeimos ir remdama vien pragmatinius metodus politiniuose moksluose).

Dėl to Lietuvos laisvinimo politika laisvajame pasaulyje turi, tiesa, ribotą, bet palyginti plačią veikimo galimybę. Ji gali informuoti ir demaskuoti priešo tikslus, veikdama į kitus politinius veiksnius.

Tačiau jei Lietuvos laisvinimo veiksnys išeivijoje nėra tiesioginis pavergtos Lietuvos visuomenės atstovas, kyla klausimas, kokiu titulu jis šios veiklos imasi. Į tai gali būti keletas pozityvių atsakymų. Čia mes norime prie kitų teisėtų šio titulo formulavimų pridėti vieną, kuris, atrodo, apima visus kitus.

Tuo titulu yra tas politinis faktas, kurį mes vadiname Lietuvos nepriklausomybe, kuri buvo įsteigta 1918 m., įgyvendinta, išugdyta, apginta ir kurios egzistencija šiandien pašalinių jėgų yra sukliudyta. Ši politinė realybė yra tokia pilnaprasmė, kad yra labai verta, jog ji būtų atstovaujama politinių veiksnių tarpe. Taigi, jeigu mes sielojamės, kad nepriklausomos Lietuvos atstovybės būtų išlaikytos įvairiose pasaulio sostinėse, tai juo labiau mes turime rūpintis, kad jos politinis veiksnys būtų išlaikomas mūsų pačių visuomenėje. Šio atstovavimo reikalas labai pasunkėja dėl to, kad ne tik okupaciniai veiksniai, bet ir pačios inercinės jėgos stengiasi šią realybę sunaikinti ir padaryti net neegzistavusia.

Tos inercijos dėka mes patys permažai priduodame šiam veiksniui reikšmės. Žinoma, ir nepriklausomoje Lietuvoje buvo žmonių, kurie nepriklausomybę ėmė kaip šios tikrovės faktą, kaip jų veikimo ar gerbūvio lauką, nesirūpindami nei jos išlaikymu, nei tolimesniu kūrimu. Ši prašalaičio laikysena nepriklausomybės atžvilgiu yra gyvesnė išeivijos visuomenėje.

Nepriklausomos Lietuvos idėjai atstovauja Vlikas. Niekas kitas nepretenduoja į šį atstovavimą. Net Sovietai nepretenduoja į šį titulą. Vlikas, būdamas visų politinių grupių (greičiau idėjinių krypčių) junginys, tinka atstovauti Lietuvos nepriklausomybei. Ši politinė vienybė yra mažiausiai

pažeidžiantis visų visuomenės jėgų suderinimas bendram tikslui. Apie jį negalima sakyti, kad jis yra kam nors užsimetęs ar ką pavergęs. Jam negalima daryti Joatamo priekaišto Abimlekui, kuris yra kaip dagis ar kaip gaisro grėsmė.

Pasaulio lietuvių bendruomenės politika ir kultūra

Pasaulio lietuvių bendruomenė, kaip visuomeninis organizmas, turi savitą kultūrą ir politiką. Tačiau jų, kaip visų plataus masto vertybių aptarimas nėra lengvas uždavinys. Šitokio pobūdžio vertybes perdaug tiksliai nusakant, yra pavojaus jas iškreipti ar neteisėtai susiaurinti.

Mažiau mūsų tarpe rūpinamasi dėl lietuvių pasaulyje kultūrinės veiklos, laikant ją egzistuojančia ir savaime aiškia. Tačiau iš tikrųjų tokio aiškumo čia nėra. Henrikas Antanaitis, australietis, Jaunimo kongrese savo labai optimistiškoje kalboje apie lietuvybę pasaulyje 21 šimtmečio pradžioje (su kuo reikia žymia dalimi sutikti) galų gale susimąstė, koks yra viso šito veikimo tikslas. Ir jis siūlo šiuo klausimu daug aiškintis (Aidai, 318 psl.).

Iš tikrųjų tai yra klausimas, kuris graužia visos mūsų jaunosios kartos pačių aktyviųjų asmenų galvas. Ligi šiol, atrodo, viso mūsų kultūrinio veikimo tikslas buvo lietuvybės išlaikymas pasaulyje. Bet kam pasaulyje lietuvybė yra reikalinga, žvelgiant į ją žmogiškuoju požiūriu? Ne gana to, kam ji yra reikalinga, žvelgiant į ją paties lietuviško žmogaus požiūriu?

Ką lietuvis pasaulyje turi daryti, kad jis savo žmogiškumą pateisintų ar įprasmintų? Klausimas yra perdidelis, kad būtų galima greitosiomis duoti į jį užbaigtą atsakymą. Ir ne vienu atveju atrodo, kad plačioji mūsų visuomenė dar nėra pabudusi šio klausimo svarstymui. Daugelį patenkina pats lietuviškumas, nediferencijuotas, neaptartas, nesigilinant, kas jis iš tikro yra žmogiška prasme.

Tačiau jaunojoje kartoje, kaip matėme, šis klausimas kyla. Jaunimas privers ir mus šiuo klausimu susirūpinti. Kryptis, į kurią veda jaunimo ieškojimai, atrodo, yra išreikšta Ant. Saulaičio, S.J., kalboje Jaunimo kongrese. Jis yra nepatenkintas tokiu lietuviškumo aptarimu, kurį riboja mokėjimas ar nemokėjimas lietuviškos linksniuotės (Aidai, 315 psl.). Atrodo, dvi mintys išduoda Saulaičio kelią į lietuviškumo aptarimą. Viena iš jų yra tarpusavis pažinimas ir pripažinimas lietuvių tautos laimėjimų. Jį žavėtų mokytojas, kuris gerai įvertina savo kolegą. Ir antra jo mintis, tai yra jo dėmesys socialumui. Jam atrodo, kad jauną žmogų reikia vesti į lietuvišką draugystę.

Pirmu žvilgsniu žvelgiant, šios mintys atrodo visai banalios. Tačiau, gal būt, jos turi daugiau gelmės, negu pirmu žvilgsniu atrodo. Jos, gal būt, slepia tai, kuo lietuviška visuomenė galėtų laimėti sau vietą pasaulyje. Nerei-

ketų tik šių Saulaičio minčių imti labai naivioje formoje, sakant, kad visa, kas yra sukurta lietuvių, yra gera ir tobula. Bet reikia saugotis ir priešingo nusiteikimo, būdingo mažavertiškos dvasios žmonėms, sakančio, kad ši ar ta veikla yra lietuviška, tai reiškia, ji negali būti giliai vertinga žmogišku požiūriu.

Taip pat nereiktų Saulaičio visuomeninio skatinimo suprasti uniformiškumo prasme, būtent, kad visi lietuviai visada turi būti vienos nuomonės, vienos ideologijos, vienos pažiūros į literatūrą, filosofiją ar politiką. Verčiau reiktų jo žodžius imti ta prasme, kad įvairių krypčių lietuviai turi sukurti savo tarpe gyvą, garbingą ir net šaunią pokalbio atmosferą, kurioje būtų įdomu bręsti jaunajai kartai. Šitaip suprasta kultūrinė kryptis nebūtų troški uždaruma jokiam jaunuoliui. Negana to, šitoks individualumo ir visuomeniškumo derinys aktyviai prisidėtų prie šiandieninių žmonijos pastangų rasti sprendimą komunizmo ir liberalizmo konflikte.

Kaip yra su lietuvių pasaulyje bendruomenės politika? Lietuvių visuomenė pasaulyje, kaip ir kiekvienas visuomeninis organizmas, tiek kiek ji sugeba būti vieninga, gali turėti savo politiką. Tam tikslui šios visuomenės nusistatymai turi būti išdirbti įvairiose jos įtakos srityse atskirais uždaviniais. Pavyzdžiui paimkime tokią veikimo sritį, kaip kultūrinių mūsų visuomenės pasireiškimų planavimas pasaulyje. Kur ir kada organizuoti viešus pasaulinius lietuvių pasireiškimus, kad jie nebūtų atsitiktiniai, bet ko nors siektų kurio krašto visuomenėje?

Politikos sritin įeina ir santykių su Lietuva klausimai. Šie klausimai šiuo metu atrodo, yra klaidingai pastatyti ir suktai išnaudojami tautos nenaudai. Nėra klausimo, ar reikia santykių su kraštu ar ne. Kiekvieno išeivijos lietuvio yra tiesiog ligūstas noras santykiauti su kraštu (palyg. Alės Rūtos novelę "Leiskit mane namo" knygoje *Po angelų sparnais*, 25 psl.). Santykių su kraštu klausimą reikia perkelti į kitą sritį: veikti tarptautinius veiksnius, kad mūsų santykiavimas su gimtuoju kraštu nebūtų verčiamas daryti pažeminančioje ir žiauriai išnaudojančioje formoje. Ne tik politiniai, bet ir įvairūs tarptautiniai humanistiniai centrai, kaip Raudonasis Kryžius ir kiti, turėtų būti nuolat alarmuojami, pateikiant jiems tikslią medžiagą.

Toliau galime pasvarstyti pačios lietuvių bendruomenės politinio veikimo efektyvumo padidinimo klausimą. Pasaulio lietuvių bendruomenė, būdama apsupusi žemės rutulį ir turėdama minimumą vieningumo, gali pasiekti tokio politinio efektyvumo, kurio jokia tauta, gyvendama uždaroje aplinkoje pasiekti negali, net jeigu ji turėtų visur valdininkiškas atstovybes.

Sutartas veikimas pasaulyje kuria viena kryptimi galėtų atlikti įvairius politinius uždavinius.

Tam tikslui tačiau reikia ne tik tarpusavės vienybės. Reikia, kad mūsų bendruomenės įeitų aktyviai į vietinius politinius ir visuomeninius santykius. Pasyvus nesidomėjimas kitų reikalais ir šiam uždaviniui yra kenksmingas. Jeigu lietuvių visuomenė padės kuriai žmonių grupei ar tautai jų teisėtose pretenzijose, ji galės susilaukti ir iš jų efektingos paramos savo problemose ar sumanymuose.

Tam tikslui mes turime išmokti atsisakyti savo valdininkiško santykiavimo būdo, kaip vienintelės santykiavimo formos. Mes iš tikro esame linkę manyti, kad yra tik dvi santykiavimo formos: arba iš valdininko kėdės, arba iš interesanto statuso. Bet tai nėra nei vienintelis, nei pats žmogiškasis santykiavimo būdas. Teisingesnis santykiavimas yra tas, kuris vyksta lygioje plokštumoje, suderinant tarpusavius interesus. Mes galime būti vertingi kitiems, kiti gali būti vertingi mums. Ant šito dėsnio tenka mūsų bendruomenei ugdyti savo politiką.

Paimkime atsitiktinį pavyzdį. Vyksta užsienin lietuviai sportininkai ar choras. Juos organizuoja lietuvių visuomenė. Kitame krašte jie yra priimami ne tik kaip lietuviai, bet ir kaip amerikiečiai. Valstybės departamentui yra reikšminga, kad užsienyje amerikietis būtų laikomas ne tik "ugly American", bet ir kultūrininkas. Dėl to lietuviai choristai yra priimami ten Amerikos ambasadose ir susilaukia kitos globos. Nėra neįmanoma, kad bendruomenė susitartų su Valstybės departamentu ir pasiūlytų savo šokėjų grupes įvairiems reprezentaciniams Amerikos reikalams, tuo pačiu atlikdami ir savo kultūrinę reprezentaciją.

Šitokio plataus masto kooperavimo pavyzdį mes JAV turime Altos veikloje. Ji, remdama vienus ar kitus Amerikos politikos reikalus, buvo pripažinta abiejų partijų kaip realus partneris. To pasėkoje Alta turėjo žymios įtakos, pakreipiant Amerikos politiką po II pasaulinio karo politiniams pabėgėliams palankia prasme.

Bet ne tik Alta sugeba tai padaryti. Nesenai girdėjau per "Forum" radiją Čikagoje pasikalbėjimą su Venecuelos Lietuvių Bendruomenės pirmininku. Jis atstovauja nedidelei, bet gerai organizuotai bendruomenei. Nepaisant savo mažo skaičiaus, pirmininkas drįso pasakyti, kad jie vaidina reikšmingą vaidmenį prezidento rinkimuose, pasinaudodami ypatingu ten galiojančiu rinkimų įstatymu.

Tai yra tik pavyzdžiai, kurie galėtų įkvėpti įvairių kitų pasireiškimų.

Pabaiga: kalbos argumentas

Pasisavinant visuotiniai prasmingą ir aktualiai organizuotą kultūros ir politikos sampratą lietuvių bendruomenei pasaulyje, atsiranda realus argumentas už tai, kodėl reikia mokytis lietuvių kalbos. Lietuvių kalba turi labai stiprų argumentą tam žmogui,

ŽVĖRIS LIEKA ŽVĖRIMI, IR AŠARAS LIEDAMAS

ADOLFAS DAMUŠIS

1970 metais "Minties" leidykla Vilniuje išleido A. Rakūno parašytą 192 puslapių knygą "*Lietuvos liaudies kova prieš hitlerinę okupaciją*". Knygoje yra šie skyriai: 1. Įžanga, 2. Nelygios jėgos nepalaužė kovinės dvasios, 3. Lietuvos liaudis kilo į ginkluotą kovą, 4. Įžūlus fašistų melas nenustelbė teisybės, 5. Kova prieš grobuonišką okupacinę politiką, 6. Išsivadavimo kovose ir 7. Pabaiga.

Knygos autorius Algirdas Rakūnas, gim. 1926 Kaune, komunistas, nuo 1952 TSKP narys, Vilniaus Pedagoginį institutą baigė 1953 ir už kažkokius nuopelnus tais pačiais metais padaromas istorijos fakulteto dekanu, o nuo sekančių metų skiriamas Vilniaus Pedagoginio instituto direktoriaus pavaduotoju. 1969 Rakūnui jau suteikiamas docento laipsnis, nors iki to laiko dar nebuvo išleidęs net paprasčiausio propagandinio pamfleto. "Lietuvos liaudies kova prieš hitlerinę oku-

---

ji neturi argumento tam žmogui, kuriam jos tenka mokytis kaip antros kalbos.

Visai nesenai man teko kalbėtis su jauna mokytoja, dirbančia lituanistinėje mokykloje su klase vaikų, kurie nei kiek nemoka tos kalbos iš savo šeimos. Aš jos paklausiau, kaip ji įrodinėja jiems, kad reikia tos kalbos mokytis. Ji susimąstė šiuo klausimu ir po kiek laiko atsakydama pastebėjo: — ką aš įrodinėsiu; gana to, kad tėvai nori, jog jie jos mokytųsi. Mano uždavinys yra tik juos sudominti pačia pamoka. — Šis atsakymas tačiau slepia savyje pozityvų pagrindą, kodėl reikia mokytis lietuvių kalbos. Jeigu tėvai, kurie patys nekalba lietuviškai, nori, kad jų vaikai tos kalbos išmoktų, tai jie tai daro tik dėl to, kad nori, jog jų vaikai galėtų santykiauti toje lietuviškoje visuomenėje, kurią jie pažįsta. Iš tikrųjų, jei kas mokosi šiandien lietuvių kalbos jos nemokėjęs, tai jis tai daro tik dėl to, kad ji jam yra reikalinga santykiavimui su kokiu brangiu žmogumi ar su įdomia žmonių grupe. Dar aktualiau lietuvių kalbos mokymosi klausimas atsistotų, jei ji pasidarytų pasaulinio masto susižinojimo priemone, būtent, — lietuviškuose pasauliniuose parengimuose, sporto aikštėse ar koncertuose.

paciją" pirmoji (ir iki šiol, rodos, vienintelė) jo parašyta knyga išėjo 1970. Kaip propagandinis leidinys, ta jo knyga pardavinėjama pigiai — po 55 kapeikas.

Perskaičius tą knygą, pažeistas tiesos jausmas reikalaute reikalauja joje skelbiamą propagandinį melą demaskuoti. Neverta leisti ateičiai palikti komunistiniu melu užnuodytus istorinius šaltinius.

"Tarybinis" šaltinių naudojimas

Autorius pilnai kovos prieš hitlerinę okupaciją išnagrinėti ir nesiangažavo. Įžangoje jis daro siūlymą, kad tam reiktų išsamios kolektyvinės studijos. Su tuo reikia sutikti, nes tokiam darbui reikia objektyvių istorikų studijos, parašytos be okupanto teroro baimės ar jam pataikavimo polinkių. Tokiai studijai yra labai daug objektyvių duomenų ir medžiagos, kurios A. Rakūnas savo knygoje nenaudoja. Jis šių būtinų objektyvumui išlaikyti sąlygų šiuo metu tikrai neturėjo.

Knygoje labai gausiai nurodyti panaudoti šaltiniai, viso per 600. Šalia skaitlingų rusų ir okupuotos Lietuvos autorių šaltinių čia paminimi taip pat keli patrijotinės lietuvių antinacinės rezistencijos leidiniai. Pogrindinis lietuviškosios rezistencijos laikraštis *"Į Laisvę"* minimas net septynis kartus: 1941 birželio 25, 26 ir liepos 17 numerius (pusl. 12, 55), 1943 birželio 12 ir rugsėjo 17 numerius (pusl. 121, 155) ir 1944 kovo 17 numerį (pusl. 155). Po to seka Sūduvio knyga *"Vienų vieni"*, Brooklyn, N. Y. 1964. Iš jos cituojami 10, 11 ir 103 puslapiai (pusl. 21, 22 ir 33). *Lietuvių enciklopedijos*, Boston, Mass., XVI tomas pagerbtas ilga ištrauka iš 26 - 27 p. V. Daugirdaitės - Sruogienės *Lietuvos istorija*, Chicago, Ill. (Terros leidinys) cituojama 21-me puslapyje. Po vieną citatą pateikiama iš pogrindinės *"Nepriklausomos Lietuvos"* (pusl. 167) ir iš leidinio *"Laikinosios Lietuvos vyriausybės įstatymai, nutarimai ir potvarkiai"* (pusl. 99).

Pagal savo pavadinimą Rakūno knyga turėtų vaizduoti kovą prieš hitlerinę Lietuvos okupaciją. Bet joje kartu suplaktos pastangos atsiskaityti su nepakenčiamu, 1941 metų lietuvių tautos sukilimą prieš sovietų okupaciją suorganizavusiu ir įvykdžiusiu Lietuvių Aktyvistų Frontu. Be to, visur ryškiai prasikiša pastangos visais būdais diskredituoti lietuviškąją antinacinę rezistenciją. Iš tikro ši rezistencija buvo pati pagrindinė, kovojusi už lietuvių tautos, o ne už nacinių ar sovietinių okupantų interesus, su kuria savo efektyvumu komunistinis pogrindis nė iš tolo negalėjo lygintis.

Siekdamas įrodyti tai, ko nebuvo, arba buvusius faktus pakeisti ir pajungti savo tikslams, autorius tampa neobjektyvus propagandistas. Tą savo tendencingumą jis bando nuslėpti gausiomis bibliografinėmis išnašomis ir šaltinių nurodymais. Tai yra tradicinis sovietinės istoriografijos metodas, kurį pasisavino

ir tarybiniai Lietuvos pareigūnai, — "istorinėse studijose" išnašomis, citatomis, šaltinių nurodymais tikrųjų įvykių prasmę iškreipti ir savo sukurtų melų pagalba paversti juos "savomis tiesomis".

Antinacinės rezistencijos laimėjimai priskiriami desantininkams

Būtų visai natūralu ir suprantama, jei A. Rakūnas savo knygoje objektyviai būtų pristatęs lietuvių komunistų pasipriešinimą "hitlerinei Lietuvos okupacijai". Tačiau jis viską jaukia, gausiai surinktus didesnius ir mažesnius įvykius maišo, vienus faktus mažina, antrus — nenatūraliai didina, kol juos paverčia savomis, tarybinėmis "tiesomis". Ir taip jo bandoma nuslėpti pagieža akivaizdžiai prasimuša pro kad ir labai liberaliai interpretuojamą objektyvumą.

Tas neobjektyvumas nupigina knygos vertę ir aptemdo pateiktų faktų tikrąją prasmę. Juk sąžiningai pristatyti faktai, gal daug kam ir galėtų nepatikti, bet vis tiek būtų priimti kaip faktiški įvykiai. Tačiau ir tų "savų faktų" autoriui neužtenka. Todėl jis, norėdamas padidinti efektą, daugelį lietuvių antinacinės rezistencijos laimėjimų priskiria komunistiniams desantininkams arba išskirtinai kairiojo nusistatymo lietuviams. Tie nuopelnai kruopščiai išskaičiuoti. Bet jei tų asmenų būtų atsiklausta, dauguma jų tikrai nesisavintų tų jiems Rakūno priskiriamų "nuopelnų".

Penkiasdešimtame knygos puslapyje yra pateikiama komunistinių desantininkų ir partizanų Lietuvoje darbų suvestinė:

... 1944 metais išvadavimo išvakarėse respublikoje (t. y. Lietuvoje — A. D.) *kovojo 67 stiprūs partizanų būriai ... Lietuvos partizanai per visą hitlerinės okupacijos laikotarpį padarė didelę žalą okupantams. Jie nuleido nuo bėgių 577 priešo ešalonus, išvedė iš rikiuotės 377 garvežius ir apie 3000 vagonų, nušovė daugiau kaip 14000 vokiečių kareivių, karininkų, policininkų bei jų pagelbininkų ir padarė daug kitų nuostolių priešui.*

... Už pasižymėjimus kovoje prieš okupantus 1800 Lietuvos partizanų ir pogrindininkų apdovanota ordinais ir medaliais. Septyniems iš jų suteiktas Tarybų Sąjungos didvyrio medalis.

Pagal ordinų ir medalių skaičių komunistinių desantininkų įtaka nacinės okupacijos metu turėjo būti labiau jaučiama. Bet ji buvo neveiksminga ir neturėjo bent kiek nuoširdesnio ryšio su Lietuvos žmonėmis, autoriaus žodžiais, liaudimi.

Tokius popierinius didvyrius daug įtikimiau negu Rakūnas pavaizduoja sovietinis rašytojas Vytautas Bubnys *"Arberone"*:

Pradžioje kalbėjo draugas Leimonas. Prie švarko jis dabar buvo prisikabinęs ordiną ir trejetą medalių ir pasakojo, kad jų partizanų būrio sąskaitoje — aštuoni nuo bėgių nuversti priešo eša-

lonai, trys susprogdinti ginklų sandėliai, daug nukautų vokiečių ir policininkų.

To paties būrio partizanas draugas Gulbinas tuos žygdarbius ryškina:

Jau girdėjote, kad mūsų būrys sprogdino priešo traukinius. Tai buvo be galo pavojinga . . . Prišliauži prie bėgių, užminuoji. Pylimu vaikšto vokiečių sargybinis, o tu lauki. Sukaukia traukinys, artėja . . .

Gi žmona ir sūnus, kurie žinojo tikrąją padėtį, klausydamiesi "didvyrio" pasakojimų, darėsi tokias išvadas:

Tėvas, matyt, tikėjo viskuo, ką pasakojo. Matyt, buvo įsikalbėjęs. Jeigu galima įsikalbėti ligą, tai kodėl negalima pasakyti sau — tu didvyris! — ir tuo tikėti?

Sunku pasakyti, ar A. Rakūnas, mūsų aptariamos knygos autorius, savo pasakojimais tiki, ar ne. Bet jis labai nori, kad skaitytojas patikėtų. Tačiau tarp autoriaus peršamos "sovietinės tiesos" pasitaiko ir tikrų faktų, rodančių ano meto tikrovę. Pav., 42 pusl. teisingai skundžiamasi, kad rusų Lietuvon nuleistų desantininkų daug žūdavo. Todėl juos liovėsi nuleidinėti Lietuvon, bet nuleisdavo sovietinio teroro labiau išgąsdintoje Baltgudijoje ir iš čia grupelėmis siųsdavo per sieną į Lietuvą. Lietuvos žmonėms desantininkai buvo nemieli svečiai, nes jie atstovavo rusų komunistų okupacijai, kurios jie taip pat nekentė kaip ir vokiečių nacių.

Savo spaudai platinti komunistiniai desantininkai organizuoto tinklo neturėjo, kai tuo tarpu lietuviškos rezistencijos leidiniai reguliariai pasiekdavo visas Lietuvos vietoves ir visus gyventojų sluoksnius. Savo pagrindinę literatūrą komunistai kartais vienur kitur išmėtydavo (pusl. 57 - 58) ar paprašydavo išplatinti kelyje pripuolamai sutiktą ūkininką (pusl. 53).

Komunistinę spaudą, kurią jie dabar giriasi leidę dideliais tiražais, desantininkai dažniausia nedideliais kiekiais atsigabendavo iš Rusijos; Lietuvoje jos plačiau paskleisti nei pajėgė, nei pagaliau ir nesirūpino. Žinojo, kad žmonės vis tiek ja nepatikės. Jiems rūpėjo tik sudaryti įspūdį, kad tokia spauda yra.

Iš vis komunistinių desantininkų veiksmai pagrindinai buvo kreipiami ta linkme, kad išprovokuotų nacių kerštą prieš nekaltus Lietuvos žmones. Ir Pirčupio žudynės yra tų dviejų kovojančių lietuvių tautos nedraugų provokacijų išdava.

Sovietinės interpretacijos detalė

Visai kitų tikslų ir kito pobūdžio buvo lietuviškoji antinacinė rezistencija. Jos pavaizdavimui paimkime vieną ištrauką iš A. Rakūnos knygos 55 psl. Čia jis cituoja dr. Juozo Ambrazevičiaus, Laikinosios Vyriausybės ministerio pirmininko, žodžius. Išnašoje Rakūnas nurodo, kad ta citata paimta iš *"Į Laisvę"* 1941 bir-

želio 25 numerio, taigi netrukus po sukilimo. Ji taip skamba:

Ir ne tarpusavio klasių kova mums reikalinga. Mes esame permaža tauta, kad galėtume vieni kitus tarpusavio kovoje naikinti. Tegu tokią prabangą ir išsigimimą leidžia sau šimtamilijoninės valstybės, o mums brangus kiekvienas doras lietuvis be luomo ir pažiūrų skirtumo.

Tokią sveiką ir brandžią Laikinosios Vyriausybės pažiūrą ir pastangas pozityviai orientuoti lietuvių tautą sovietinis istoriografas A. Rakūnas tame pačiame puslapyje palydi tokiu apibūdinimu:

... Ypač pavojinga ir klastinga buvo buržuazinių nacionalistų propaganda, kuri dangstėsi nacionaliniais lozungais ir tendencingai kurstė neapykantą rusų ir kitoms tarybinėms tautoms ...

Tikrąją rezistenciją vykdė lietuviai

Nagrinėdami patį ilgiausią knygos skirsnį "Kova prieš grobikišką okupantų politiką", lengvai pastebėtume, kad autorius savinasi visus pagrindinius lietuviškosios patriotinės antinacinės rezistencijos atsiekimus.

Per visą nacių okupacijos laiką lietuviškoji rezistencija nuo 1941 intensyviai skatino nevykti darbams į Vokietiją, demaskavo vokiečių kolonizacijos planus, kėlė daromas skriaudas Lietuvos valstiečiams, orientavo visą visuomenę — darbininkus, ūkininkus, inteligentus — sulaikyti jaunuomenę savajame krašte, nesijungti į okupanto tarnybą, nevykti į mobilizacijos punktus. Antinacinė rezistencija, susirišusi su lietuviais gydytojais sutarė, kad sveikatos patikrinimuose kuo daugiau jaunuolių rastų netinkamų karinei tarnybai. Ir reikia pripažinti, kad gydytojai labai vykusiai įvykdė tą uždavinį.

Ūkininkai buvo įtaigojami, kad duotų tik minimalinį kiekį duoklių, ir tiktai tada, kai reikia išvengti nacių teroro.

Šiems teigimams paremti žvilgterėkime į 1943 metų *"Į Laisvę"*, pogrindinį lietuviškosios antinacinės rezistencijos laikraštį, kuris per gerai organizuotą platinimo tinklą plačiai pasiekdavo visą tautą.

V. 5 d. nr. 8 praneša apie Kaune ir Vilniuje Gestapo įvykdytus naujus spaustuvių darbininkų areštus. Tuo būdu naciai mėgino išaiškinti ir sunaikinti lietuviškosios antinacinės rezistencijos pogrindžio spaudos židinius.

V. 21 d. nr. 9 praneša apie Kazio Baubos mirtį Sutthofo koncentracijos stovykloje. Bauba buvo veikęs antinaciniame pogrindyje ir paruošęs vokiečių civilinei valdžiai memorandumą, dėl kurio 1941 metų sukilimo vadas, pirmasis pasirašęs tą memorandumą, Leonas Prapuolenis buvo ištremtas į Dachau koncentracijos lagerį. Tame pačiame numeryje demaskuojami naciams parsidavę pataikūnai.

Tų pačių metų *"Į Laisvę" nr.* 12 rašoma:

... saugodami žmones nepriklausomai Lietuvai, atmetame ir

antrąją 1912 - 1918 ir 1925 metais gimusiųjų mobilizaciją . . . turime atlaikyti ir antrąjį civilverwaltungo smūgį.

Pirmąją mobilizaciją jaunimas garbingai atlaikė — į Rytus vokiečiams tepavyko išsiųsti viso apie 2500 vyrų arba vos 4 - 5% tais metais gimusiųjų . . .

VIII.1 d. nr. 14 - 15 pasisakoma prieš darbo tarnybą Vokietijoje. To paties numerio vedamajame sakoma: . . . *lietuviai nei už nacionalsocializmą, nei už bolševizmą, bet pasirenka tretįjį — Lietuvos kelią ir daro tai, kas būtų naudingiausia Lietuvai.*

Šiame numeryje informuojama, kad *"Į Laisvę"* ir *"Laisvės Kovotojas"* sutartinai išleido specialų atsišaukimą vokiečių valdžios sukviestiems apskričių viršininkams bei Tarybos nariams. Atsišaukimas primena jiems jų *"tautines pareigas ir atsakingumą vokiečių reikalavimų atveju"*. Tai buvo regimas ženklas, kad gyvosios tautos antinacinės rezistencijos jėgos buvo budrios.

IX.7 d. nr. 18 - 19 skelbiama, kaip rudieji bolševikai (turima galvoje nacius — Ad. D.) siaučia Vadoklių, Ramygalos, Krekenavos srityse. Žinių apie nacių ir repatriantų siautėjimus yra visuose *"Į Laisvę"* numeriuose, ypač 1942 - 43 metais.

X.30 d. nr. 21 rašoma, kad Vokietija pasiskelbusi kaip teisėta sovietų įvykdytos Lietuvos žemės ūkio nacionalizacijos įpėdinė. Ir Laikinosios Vyriausybės grąžintas ūkininkams žemes ji vėl atimanti ir perimanti okupacinės vokiečių valdžios žinion.

Taigi, ir vadinamas "vyresnysis brolis" — bolševikas, ir "Herren Volk" atstovas — nacis siekė vieno tikslo — būti ponais ir Lietuvos ūkininką paversti bežemiu vergu - baudžiauninku.

XII.18 d. nr. 23 vedamajame aiškiai pasisakoma, kad lietuviai nėra nei anglofilai, nei germanofilai, nei rusofilai. Jie yra lietuviai ir nori savarankiškai tvarkytis taip kaip naudingiausia Lietuvos žmonėms.

Bolševikai, rašoma vedamajame, esą didžiausi lietuvių priešai. Jie siekią panaikinti Lietuvos valstybę, sugriauti kultūrą ir pačią tautą likviduoti biologiškai. Naciai, išviję bolševikus, buvę bepradedą laimėti simpatijas, bet dėl savanaudiško turto plėšimo nustatę žmones prieš save. Vakariečiai, paskelbę Atlanto chartą, sužadinę viltis.

Tad vien 1943 metų *"Į Laisvę"* kelių numerių apžvalga ryškiai rodo, kaip lietuviškoji antinacinė rezistencija nesvyruodama siekė išlaikyti lietuvių tautoje laisvės viltis, sulaikyti lietuvius nuo pataikavimo okupantams, išugdyti savarankiškumo troškimą ir tautinę savigarbą.

A. Rakūnas savo knygoje lietuvių antinacinę rezistenciją vaizduoja melagingai, nors jos kryptis sąžiningam istorikui jokių abejonių sukelti negalėtų. Lietuvių Aktyvistų Frontas knygoje vadinamas penktąja hitlerininkų kolona (pusl. 14), LAF gaujomis

(pusl. 14 ir 145), šuneliais (pusl. 43), fašistais ir t.t. Tuo tarpu nacių pataikūnai ir patys naciai lietuvius aktyvistus vadino amerikiečių ir britų draugais. Tuo būdu aiškiai matyti, kad abu okupantai, vokiečiai ir rusai, ir jų pataikūnai lygiai nekentė gyvųjų už Lietuvos laisvę kovojusių jėgų.

Geras žodis kairiesiems

Knygos 133 pusl. bandoma sudaryti įspūdį, kad dr. J. Ambrazevičius, Laikinosios 1941 metų sukilimo pastatytos vyriausybės min. pirmininkas ir švietimo ministeris, vokiečiams padėjo uždaryti Lietuvos aukštesniąsias mokyklas. Tuo tarpu tikrovė yra visai kita. Dr. J. Ambrazevičius, Laikinajai Vyriausybei sustabdžius savo veiklą, kaip lietuvių antinacinės rezistencijos atstovas, su dr. Germantu - Meškausku (švietimo generaliniu tarėju) sudarė ryšį ir sumaniais ėjimais apsaugojo visą eilę mokytojų seminarijų bei gimnazijų nuo likvidavimo . . Germantas ėjo Konrado Valenrodo keliu. Gestapui jo pasitarnavimą lietuvių tautos švietimui susekus, Germantas buvo įkalintas koncentracijos stovykloje ir sunaikintas.

Kai lietuvių antinacinės rezistencijos pastangomis buvo suboikotuotas SS legiono organizavimas Lietuvoje, naciai uždarė aukštąsias lietuvių mokyklas: universitetus, akademijas, technikumus. Visas universitetinis akademinis personalas nutarė su studentais dirbti privačiai, be atlyginimo. Kaune ir Vilniuje už universitetų ribų buvo suorganizuotos auditorijos, kur studentams slapta buvo skaitomos paskaitos ir atliekami praktikos darbai. A. Rakūnas to plano sumanymą ir vykdymą priskiria keliems kairiojo nusistatymo profesoriams (pusl. 136 - 137). O tai labai nemandagus daugeliui žinomų faktų iškraipymas. Iš tikro tai buvo ne kelių, bet viso universitetinio personalo nuopelnas.

A. Rakūnas (pusl. 63) meta ir kitą kaltinimą:

Jų vadeivos, "laikinoji vyriausybė", aktyvistų štabai, vėliau kubilninkų šulai skelbė rasistinius įstatymus. Tuo jis nori sudaryti įspūdį, kad Laikinoji Vyriausybė padėjo vokiečiams persekioti žydus. Prie to įpina ir dvasinę vyriausybę. Bet tie tvirtinimai neturi jokių įrodymų.

Kubiliūnininkai buvo nacių tarnyboje panašiai kaip A. Rakūnas yra sovietinės Rusijos tarnyboje. Bet yra ir skirtumo: naiviai pasitikėdami naciais, nacių talkininkai kenkė lietuviams ne tiek tiesioginiu persekiojimu, kiek tik pačiu pataikavimu. Gi lietuviai ateistai, sovietinės Rusijos tarnai okupuotoje Lietuvoje, pasižymi nepalyginamai didesniu fanatizmu pataikavime okupantui ir daug žiauresniu teroru prieš savo tikintį brolį lietuvį ir prieš Maskvos jungą nešančią visą lietuvių tautą.

Tuo tarpu Laikinoji Lietuvos vyriausybė, Lietuvių Aktyvistų Frontas ir dvasinė Lietuvos vy-

riausybė atstovavo tikriesiems lietuvių tautos interesams ir tarnavo jos reikalams. Nei bolševikai, nei naciai jokio pataikaujančio šypsnio nesusilaukė. Ateities istorikų studijos tiem faktam patvirtinti turės labai daug faktiškų duomenų.

Laikinoji Vyriausybė — krislas akyje

Laikinosios Vyriausybės nariai ir Lietuvių Aktyvistų Frontas, negalėdami vykdyti savo funkcijų, sustabdė veiklą ir perėjo į pogrindinę antinacinę rezistenciją, įspūdingai išvystydami kovą už nepriklausomos Lietuvos idėją. A. Rakūnas yra neblogai susipažinęs su lietuviškąją antinacine rezistencija. Pusl 31 išnašoje jis tvirtina, kad ... *Vilniuje įsteigtas S. Žakevičiaus vadovaujamas buržuazinių nacionalistų komitetas ... veikė nepriklausomai nuo laikinosios vyriausybės.*

Jei jau tokia detalė autoriui žinoma, tai be abejo jis tikrai gerai žino, kad Laikinoji Vyriausybė niekad nebuvo tapusi okupacinės nacių valdžios talkininke. Laikinosios Vyriausybės nusistatymui (jai dėl nacių prievartos sustabdžius savo veikimą) atstovavo lietuviškoji antinacinė rezistencija. O pastarosios nusistatymas buvo panašus į Lietuvių Aktyvistų Fronto vadovaujamos antisovietinės rezistencijos nusistatymą: dirbti Lietuvos, o ne okupantų labui. Tokį nusistatymą ryškiai pavaizduoja ką tik pateiktos 1943 "*Į Laisvę*", vieno iš pagrindinių pogrindžio laikraščių, ištraukos.

A. Rakūnas knygos aprašymuose taip viską bando supinti, kad lietuvių idealistų, kovojusių už Lietuvos laisvę, pastangos ir darbai būtų galima priskirti į sovietinių okupantų pateikūnų nuopelnus, o idealistus kovotojus už laisvę suniekinti. Pav., knygos pradžioje jis skundžiasi, kad lie . tuviai karo pradžioje nuo sovietų sunaikinimo stengėsi apginti tiltus, pastatus bei fabrikus. Paskutiniame gi skyriuje džiaugiasi, kad lietuviai to paties siekę, traukiantis vokiečiams, kai jie norėjo sprogdinimais sunaikinti viešuosius pastatus. Autorius nepažymi (esamose sąlygose negalėtų pažymėti, jei ir norėtų), kad tuo būdu reiškėsi tikroji lietuvių tautos valia, nepataikavusi nė vienam iš okupantų ir sugebėjusi išsaugoti ir apginti savo tautos turtus.

99-tame knygos puslapyje Rakūnas džiaugiasi, kad naciai panaikino Laikinosios Lietuvos Vyriausybės paskelbtą denacionalizacijos įstatymą, kuriuo tuojau po 1941 metų lietuvių tautos sukilimo prieš sovietinę okupaciją komunistų nacionalizuoti ūkiai buvo grąžinti ūkininkams. Nacių civilinė valdžia vėl juos paėmė savo nuosavybėn panašiai kaip sovietinėje okupacijoje.

Prisimenant Molotovo - Ribbentropo sutartį, pagal kurią už kelis milijonus dolerių buvo spekuliuojama lietuvių tautos likimu ir parduodamos bei perkamos dviem imperialistam nepriklau-

somos žemės, susidaro aiškus vaizdas, kokia buvo sunki ir tragiška kovotojų už Lietuvos laisvę padėtis. Jie buvo ant tako tarp dviejų imperialistų, sovietų Rusijos ir nacinės Vokietijos. Lietuviams teko parodyti daug drąsos ir išminties, kai tie du plėšrūs imperialistai tarp savęs susiriejo.

Ir dėl išvežimų kalti buržuaziniai nacionalistai

Visa knyga sklidina pagiežos ir neobjektyvumo. Ir tai skaitytojuje sukelia teisingo pasipriešinimo dvasią, nors visų atvejų suminėti ir neįmanoma. Tačiau bent pabaigoje neverta praeiti tylomis pro autoriaus "krokodilo ašaras" ir pateisinimus dėl okupanto 1941 birželio 13 - 17 įvykdytų lietuvių masinių išvežimų į Sibiro vergų stovyklas ir į mirtį.

Teisinimąsi jie bando padaryti A. Venclovos lūpomis:

Lankiausi pas Kazį Preikštą (Liet. Komunistų Partijos) Centro Komitete, prašydamas užstoti nekaltuosius. Jis man kalbėjo, kad aiškios klaidos bus atitaisytos, ir jis žinojo, kad buvo areštuota netgi tokių žmonių, kuriuos mes patys pažinojome kaip dorus piliečius, kartais gal ir ne perdaug karštus naujosios santvarkos draugus, bet visiškai lojalius žmones.

Toliau jis rašo:

"Minėtos klaidos ir susidėjusios aplinkybės žymiai pasunkino liaudies kovos organizavimą (nacių) okupuotoje teritorijoje pirmuoju Didžiojo Tėvynės karo laikotarpiu (1941 m. birželio 22 d. - 1942 m. lapkričio mėn.). Be to, šį darbą komplikavo dar ir tai, kad tuo metu Pabaltijyje, skirtingai nuo kitų tarybinių respublikų, kur seniai gyvavo Tarybų valdžia, dar nebuvo likviduotos visos išnaudotojų klasės . . .

Prie birželio išvežimų temos Rakūnas grįžta savo knygos 67-me puslapyje:

Antitarybinei propagandai hitlerininkai ir buržuaziniai nacionalistai ypač panaudojo prohitlerinių elementų iš Lietuvos išvežimą karo išvakarėse. Tada, kaip minėta, buvo padaryta ir socialistinio teisėtumo pažeidimų. Juos visaip išpūtė buržuaziniai nacionalistai, norėdami nuteikti Lietuvos darbo žmones prieš Tarybų valdžią. Jie stengėsi įgąsdinti lietuvių tautą neva jai grėsusio "sunaikinimo pavojumi".

Taigi, žvėris lieka žvėrimi, ir ašaras liedamas.

Tikrasis taikos gynėjas yra ne tas, kuris tikisi geros valios iš persekiotojų, bet tas, kuris reikalauja teisybės persekiojamiesiems.

Aleksandras Solženicynas

APGAILĖTINŲ KLAIDŲ PAMOKOS

KAZYS ŠKIRPA

Klaidos, kokių pasitaiko politikos srityje, skiriasi nuo aritmetikos klaidų tuo, kad pastarosios pamatomos tuoj pat. Pav., dukart du yra ne trys ar penki, bet keturi. Gi klaidos politikoje išaiškėja ne tuoj, — kartais tik po ilgėlesnio laiko.

Kai Lietuvių Aktyvistų Fronto (LAF) taktika siekti Lietuvai valstybinio suverenumo kovos keliu, išnaudojant rusų - vokiečių pakto laukiamą sužlugimą, privedė prie konflikto su Vokietijos Reichu, kuris Birželio 23 sukilimo sukurtąją naują Lietuvos vyriausybę po šešių savaičių rezistavimo nušalino, pačių lietuvių tarpe iškilo dvi skirtingos Lietuvai gelbėti koncepcijos. Abi jos pagrindinai skyrėsi nuo LAF taktikos, o taip pat viena nuo antros. Viena jų bazavosi pasitikėjimu Vokietijos Reichu, antroji — Reicho priešais, didžiųjų demokratijų, pirmoje vietoje JAVbių, pažadais išlaisvinti mažąsias tautas.

Kolaboracijos kelias

Pirmoji koncepcija gimė iš tariamų voldemarininkų opozicijos Laikinajai Vyriausybei. Būdami nepatenkinti, kad jų grupė toje vyriausybėje nebuvo stipriau atstovaujama, jie nuo pat Birželio 23 sukilimo laimėjimo ieškojo kontaktų su sokiečiais ir juos lengvai sumezgė, nes ryškiau nestatė nepriklausomybės Lietuvai reikalavimo, o tenkinosi kuklesniais pageidavimais.

Planas, atrodo, buvo toks: įsiteikus vokiečiams, pasistengti į svarbesniąsias krašto administracijos vietas įstatyti savo žmones ar voldemarininkams simpatizuojančius nesmetoninio plauko tautininkus, o vėliau perimti ir pačią vyriausybę, jei pavyktų gauti tam Reicho sutikimą. Kitaip sakant, būta aiškaus palinkimo į kolaboraciją su vokiškuoju okupantu, nors ir turėta slapto tikslo tuo keliu pasiekti Lietuvai valstybinio suverenumo.

Ar prof. A. Voldemaras, kurio vardu tokios koncepcijos šalininkai buvo vadinami, būtų jai pritaręs, jei tada būtų buvęs laisvas Lietuvoje, o ne prieš metus sovietų deportuotas į Rusiją nežinomam likimui, tenka labai suabejoti. Šią savo abejonę grindžiu tuo, kad prof. Voldemaras, nors savo politinių priešų ir apšauktas germanofilu, nerodė pasitikėjimo vokiečiais. Kuomet 1940 m. birželio mėnesio antroje pusėje jis, grįždamas iš tremties užsienyje į savo kraštą, buvo keliom die-

nom stabtelėjęs Berlyne ir aš jį kalbinau negrįžti į Lietuvą, bet pasilikti Vokietijoje, kad bendromis jėgomis galėtume iš ten rūpintis Lietuvos gelbėjimu, prof. Voldemaras nesidavė mano įkalbamas, aiškindamasis, jog toks eventualumas būtų susijęs su daugel "gal" ir "bet" . . .

Nacionalistų partija

Manau, jog būtų teisingiau, jei termino "voldemarininkai" toliau iš viso nevartotume, kaip klaidinančio. Juo labiau, kad patys "voldemarininkai", kaip pasakyta Lietuvių Enciklopedijoje (XVI, psl. 72 - 73), jau prieš kelerius metus buvo persiorganizavę į Lietuvių Nacionalistų Partiją (LNP). Prie Smetonos režimo, prieš kurį "voldemarininkai" buvo griežtai nusistatę, LNP veikė slaptai. Po 1941 Birželio 23 sukilimo, jau birželio 29 ji buvo įregistruota ir veikė viešai, kol maždaug už keturių mėnesių buvo vokiečių okupacinės valdžios uždaryta, nežiūrint parodytų pastangų su ja bendradarbiauti. Kodėl taip atsitiko, liudija žemiau talpinamo von Rosenbergo rašyto Lohse'i rašto vertimas:

REICHO MINISTERIS
Užimtiems Rytuose Kraštams
Nr. 00318/41 R/H

T454/26/000921-2
Berlin, 1941 m. lapkričio 11

Ponui Ostlando Reichskomisarui
Gauleiteriui Heinrich Lohse
R y g o j e

SLAPTAI!

L i e č i a : Nacionalistų Partiją Lietuvoje

Iš generalkomisaro Lietuvai vieno pranešimo matau, jog jis buvo priėmęs vieną taip vadinamą Lietuvių Nacionalistų delegaciją. Ši grupė, susidėjusi iš vokiečiams draugiškų elementų, savo kalboje aiškiai užsiminė apie savarankišką lietuvių valstybę, kurios įkūrimo jie laukią iš Vokietijos. Generalkomisaras tiems užsiminimams neteikė reikšmės ir, kalbėdamas aplamai, pastebėjo, jog į tą politinę partiją jis žiūrįs kaip į bandomąją priemonę ir kad iki šiol jam tai gerai pavykę. Faktiškai tačiau politinės partijos kūrime glūdi pavojus ateičiai. Iš esmės jokia politinė partija negali būti laikoma atitinkamos tautos nacionaliai valstybinių

siekių reiškėja jokiame generalkomisariate. Iš gyventojų tarpo kylą pageidavimai, jei jie atrodo teisingi ir atitinką vokiečių interesus, gali būti dėmesin priimami gebietskomisarų ar generalkomisarų. Sudarymas politinės partijos, kuri, savaime aišku, turėtų savo intelektualinį centrą generalkomisariato sostinėje, slepia savyje pavojų susidaryti centrinei vadovaujančiai opozicijai, kuri iš anksto turi būti eliminuota. Latvijoje ir Baltgudijoje jokių politinių partijų nebėra; taip pat nebus jų ir Estijoje. Lietuvių politinės partijos buvimas galėtų sukelti pagrįstą latvių ir estų klausimą, kodėl jiems neleidžiama to paties, kaip lietuviams. Todėl reikia imtis deramų priemonių Lietuvių Nacionalistų Partijai paleisti. Prašyčiau nedelsiant pasvarstyti ir, atsiklausus taip pat generalkomisaro Lietuvai nuomonės, prisiųsti man atitinkamus pasiūlymus: gal tektų bazuotis kokia valdyba, kaip generaldirektoriatas Rygoje, ar gal pasirinkti dar mažiau įpareigojančią "patikėtinių" sistemą, kuriai būtų pavesta pravesti tam tikrus bendro pobūdžio uždavinius.

(Pas.) Rosenberg

Savo atsakyme (1942.I.15) dėl minėtos instrukcijos išpildymo reichskomisaras Lohse pranešė Rosenbergui, kad generalkomisaras Kaune pareiškęs Nacionalistų Partijos vadovybei, jog *"partijos tolimesnis veikimas dėl pagrindinių priežasčių negali būti leidžiamas"*. Majoras Virbickas, kuris atsakyme minimas kaip vienas iš partijos prezidiumo narių, reagavo į tai pareiškimu, jog jis norėtų pasitraukti iš politikos (aus dem oeffentlichen Leben) ir išvykti į savo ūkį provincijon, netoli Šiaulių. Tačiau pastebėjo, jog norėtų ir toliau, kaip iki šiol, retkarčiais būti priimamas generalkomisaro, jį painformuoti apie *"gyventojų rūpesčius ir pageidavimus"*.

Lohses pranešimas užbaigiamas pastaba: *"Atrodo, kad Nacionalistų Partijos uždarymas jokio ypatingo nusivylimo jos vyriausioje vadovybėje nesukėlė"*.

Reichskomisaras, matyt, nepajėgė suprasti, jog net ta labiausiai į kolaboraciją su vokiečiais linkusi lietuvių partija jau buvo ir be jo pareiškimo apie partijos uždarymą priėjusi išvados, kad neįmanoma su vokiškais naciais kalba lietuviui, tikinčiam Lietuvos teise į valstybinį suverenumą ir neišsižadančiam lietuvių tautos idealų.

Gaila tik, kad Nacionalistų Partija po Birželio 23 sukilimo, į kurio laimėjimą ir jos nariai buvo padarę pažymėtinų įnašų, buvo stojusi opozicijon Laikinajai Vyriausybei ir laikinai nuėjusi politinių lengvatinių keliu, kolaboruodama su vokiečiu okupantu, tuo labai pakenkdama Laikinosios Vyriausybės teisiniam įsitvirtinimui santykiuose su Vo-

kietijos Reichu ir pasiekimui jos pripažinimo.

Mano manymu, šią politinę klaidą LNP padarė ne dėl stokos lietuviško patriotizmo, kurio ji kaip ir kitos lietuvių partijos ir grupės niekad nepristigo, bet dėl klaidingo įvertinimo padėties, kurion Lietuvos klausimas buvo atsidūręs po kilusios iš Reicho pusės audros prieš Lietuvių Aktyvistų Frontą ir aplamai prieš lietuvius dėl Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atkūrimo deklaravimo ir paskelbimo naujos, tautinės krašto vyriausybės be preliminarinio susitarimo su Berlynu, nors tai ir buvo sukliudę patys vokiečiai dėl savo imperialistinio gobšumo paversti Lietuvos teritoriją nauju Vokietijos ekspansijos plotu.

Užjūrio koncepcija

Antra neapdairios politikos koncepcija bazavosi besąlygine prielaida, jog Lietuvos atkūrimo būtų galima pasiekti tik tariamų didžiųjų demokratijų pagalba, joms karą laimėjus. Šią kocepciją norėtųsi čia palyginti su "vienpusiška meile", kada nėra žinoma, ar antroji pusė galės atsilyginti tuo pačiu, šiuo atveju — nežinant iš anksto, ar aplinkybės karo gale tikrai leis minėtoms demokratijoms savo pažadus tesėti praktiškai, jei principiškai ir nebūtų jų išsižadėjusios.

Prezidentas Smetona iš pradžios buvo LAF taktikai Lietuvai gelbėti pritaręs ir pažadėjęs pats grįžti Lietuvon, jei, kaip jis sakė, "*pavyktų atstatyti Lietuvos suverenumą nors viename valsčiuje*". Tačiau vėliau, dar tebelūkuriuodamas Šveicarijoje, ėmė tą savo nusistatymą keisti, o kai pasiekė JAV krantą, A. Smetona metėsi su pilnu užsidegimu į propagandinę ataką prieš Hitlerį, lyg pamiršęs, jog Lietuvos diplomatinio posto prie Reicho vyriausybės ne tik nebuvo atšaukęs, bet priešingai — buvo jį pakartotinai įpareigojęs bei prašęs visaip stengtis gelbėti Lietuvą ir tuo tikslu siekti susitarimo su minėta vyriausybe . . .

Kulminaciniu momentu A. Smetonos atsimetimo nuo LAF kovos tenka laikyti jo 1941 birželio 24 eksploziją Čikagos "*Herald - American*" didžiajame dienraštyje dėl įvykusio Lietuvoje tautos sukilimo, kurio laimėjimo dėka buvo paskelbtas naujos tautinės krašto vyriausybės sudarymas be Smetonos parašo. (Mat, jis buvo jau pertoli nuplaukęs nuo Lietuvos ir nebepasiekiamas).

Kai po šešių savaičių priešinimosi Lietuvos Laikinoji Vyriausybė, nesulaukusi iš užjūrio jokios paspirties, buvo vokiečių priversta savo veikimą suspenduoti prieš savo ir Birželio 23 sukilimu išreikštą pačios lietuvių tautos valią, visi tie, kurie tos vyriausybės pastatymą krašto priešakyje už Atlanto buvo sutikę kreivu žvilgsniu, greitai ėmė

suprasti, kad klaida atnešė blogas pasėkmes.

Pasigendama vyriausybės

Kuomet padarytoji klaida jau buvo nebeatitaisoma, ją suprato ir Smetona su Žadeikiu. Žinodami, jog politiškai diplomatinėje kovoje, siekiant atkurti prarastą valstybės suverenumą, buvo tada (ir taip pat dabar) labai svarbu turėti savą vyriausybę nors ir egzilyje, prezidentas Smetona ir kolega Žadeikis buvo sutarę mėginti tokią vyriausybę sudaryti už Atlanto.

Tuo reikalu P. Žadeikis 1941 gruodžio 18 valstybės sekretoriui Cordell Hull'ui įteikė atitinkamą notą, kuria siekė Valstybės departamento pritarimo sudaryti Lietuvių Tautos Tarybą (Lithuanian National Council) ir Lietuvos egzilinę vyriausybę (Lithuanian Government in exile) Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Jie tikėjosi, kad Vokietijos karo paskelbimas Amerikai, įvykęs gruodžio 11, buvo sudaręs tinkamą momentą sakytam klausimui iškelti.

Siekdamas Valstybės departamentui įsiteikti ir tuo palengvinti tą svarbų Lietuvai reikalą pravesti, kolega P. Žadeikis, aišku, ne be A. Smetonos žinios, tuopat metu padarė formalų pareiškimą sakytam departamentui apie Lietuvos (deja, jau nebeegzistavusios kaip valstybė) atsistojimą JAV-bių pusėje ir net pasiskubino tai pagarsinti vietinėje Vašingtono spaudoje. Pav., "*The Evening Star*" dienraštis gruodžio 22 paskelbė tokį reportažą:

Ministeris sako: Lietuva atsistoja prieš Ašį!

Dr. P. Žadeikis, Lietuvos ministeris Vašingtone, šiandien paskelbė, kad jo atstovaujama tauta nori būti laikoma stovinti kariaujančių prieš Ašį valstybių pusėje ir pareiškė savo vyriausybės vardu gilią simpatiją, o taip pat tvirtą tikėjimą Amerikos ginkluotų pajėgų laimėjimu.

Dr. Žadeikis pasakė, kad jis žiūrįs į Atlanto chartą kaip garantiją atgauti Lietuvos Respublikai politinę laisvę, kurios ji nebeturinti, nes kraštas vokiečių pajėgų kontrolėje. Prezidento Roosevelto ir premjero Churchillio pasirašyta Atlanto charta patikrina, — jis priminė, — jog suverenumo ir savarankiško valdymosi teisės turi būti grąžintos toms tautoms, iš kurių tai prievarta buvo atimta.

Nors Lietuva yra mažas kraštas ir jos geografinė padėtis nepavydėtina — pasakė ministeris — ji nenori būti palaidota gyva ar paaukota didžiųjų jos kaimynų naudai. Lietuva turinti turtingas istorines tradicijas, kurios sudaro dalį jos sielos; ji yra apsisprendusi ir pajėgi gyventi nepriklausomą gyvenimą, jokiu būdu nepažeisdama savo kaimynų teisėtų interesų (Current News on the Lithuanian Situation, Nr. 11-12, 1941 gruodžio 30, psl. 1).

Deja, nei gruodžio 18 nota, nei čia paduotas viešas pareiškimas apie puolimą JAV-bėms į glėbį, nebepataikė į tikslą. Buvęs prez. Smetonos asmens sekretorius A. Merkelis apie tai liudija taip:

1942 m. sausio 12 d. P. Žadeikis painformavo A. Smetoną, kad Cordell Hull jam pranešęs, jog notoje iškeltų klausimų svarstymas esąs atidėtas. Vokietijai užpuolus Sovietų Sąjungą ir okupavus Lietuvą, J. A. V-bių politika Lietuvos atžvilgiu tapo santūresnė. Lietuvos egzilinės vyriausybės sudarymo klausimas iškeltas pervėlai, ir maža tebuvo vilties, kad Jungtinių Amerikos Valstybių ir Didžiosios Britanijos jis būtų svarstomas (A. Merkelis, "Antanas Smetona", psl. 659).

Į tai būtų tegalima paklausti, kas kaltas už tai, kad sakytos vyriausybės sudarymo klausimas buvo iškeltas pervėlai. Gauta neigiamas atsakymas tik pagilina apgailestavimą, kad tie du atsakingi Lietuvos valstybės vyrai nesusiorientavo, kai tam buvo tinkamas laikas, paprašyti Jungtinių Amerikos Valstybių valdžią, kad pripažintų Lietuvos Laikinąją Vyriausybę, kai ji buvo Birželio 23 sukilimo auka ką tik paskelbta ir Jungtinių Amerikos Valstybių valdžia dar nebuvo "įsirikiavusi" į talką Sovietų Rusijai, Lietuvos priešui, bet tebeturėjo laisvas rankas mažai Lietuvai padėti stipresniu demaršu Berlyne per savo ten tebeveikusią ambasadą.

Nesiorientavimo auka

Lyg nesuprasdamas, kad nuo JAV-bių įsirikiavimo į talką Sovietų Rusijai buvo jau pasikeitusi padėtis Lietuvos nenaudai, A. Smetona, pamiršęs savo paties duotą pasižadėjimą JAV-bių ambasadoje Berlyne "*while I am in the U.S. I shall not be considered as the head or member of any government*", pasileido su prakalbomis prieš Sovietų Sąjungą po gausias Amerikos lietuvių kolonijas, kol 1943 vasario 1 nesusilaukė nemalonaus raštc iš Teisingumo departamento specialaus politikos skyriaus viršininko, kuriame pasakyta:

We are advised that you are presently acting as a representative of Lithuanian interests. In order that your status under the Act may be determined, it would be appreciated if you would advise us in detail of your activity in this regard. Full details of all speeches you have given should be supplied, referring to the occasions upon which you have spoken, stating whether any have been broadcast. The content of these speeches and any articles that you published should be described and sample copies sent if they are available. (Aleksandras Merkelis "Antanas Smetona", psl. 666).

Kartu su tuo raštu buvo Smetonai atsiųstas *"The Foreign Agents Registration Act of 1938 as amended, and the Rules and Regulations prescribed by the Attorney General"*.

Toliau A. Merkelis pastebi: *"Šis A. Smetonos vertimas registruotis, kaip an agent of foreign principal buvo skaudus smūgis Lietuvos laisvinimo bylai ir A. Smetona stengėsi jo išvengti, tuo reikalu aiškindamasis su Department of Justice ir Department of State.*

Bet ir vėl klausimas: kas čia kaltas, kad toks *"skaudus smūgis Lietuvos laisvinimo bylai"* buvo susilauktas iš JAV-bių valdžios organų pusės?

Šiame straipsnyje paryškinti dviejų priešingų politikos polių faktai vaizdžiai parodo, kaip slidu vadovautis kare atsidūrusių valstybių pažadais ir kaip netikra buvo bazuoti Lietuvos atkūrimo siekimas spėliojimu, kuri kariaujančiųjų pusių galėtų karą laimėti. Vienu ar kitu būdu įsivėlusios į žūtbūtinę ginkluotą kovą valstybės pirmoje vietoje žiūri savo karinių interesų. Šiuo tikslu jos įvairiais būdais vilioja mažesnes tautas sau į karo talkininkus, nesirūpindamos tuo, kas tom tautom labiausiai skauda, nei jų likimu.

Laimėjimo sužlugdymas

LAF vadovybė siekė minėtų klaidų išvengti. Todėl bazavosi ne spekuliavimu, kuri pusė karą (tada dar tik įpusėjusį) galėtų laimėti, bet kaip numatytą jo persimetimą į Europos Rytus, prieš Sovietų Sąjungą, praktiškai išnaudoti Lietuvos valstybės atkūrimo tikslui. Buvo apsispręsta griebtis iš anksto suplanuoto pasiruošimo pravesti ta proga mūsų tautos sukilimą, kad nedraugiški Lietuvos kaimynai — bolševikinė Rusija ir hitlerinė Vokietija — būtų pastatyti prieš Lietuvos valstybinio suverenumo atstatymo faktą. Nesusvyruota nė tada, kai sukilimo paruošimo eigoje konkrečiai paryškėjo, jog ir jį laimėjus dar nebūtų lengva palenkti hitlerinę Vokietiją skaitytis su pasiektais rezultatais — santykiuose su Vokietija įteisinti atkurtą Lietuvos vyriausybę.

Žiūrint į aną LAF kovos žygį pro jau keletos dekadų praeities prizmę ir prisiminus faktą, jog von Ribbentrop jau buvo linkęs su Birželio 23 lietuvių sukilimo rezultatais skaitytis, manau, jog tada buvo tvirto pagrindo prielaidai, kad laimėjimas būtų galėjęs būti pilnesnis, o gal net būtų pavykę Lietuvos valstybinį suverenumą, Birželio 23 sukilimu faktiškai jau atkurtą, realizuoti visoje pilnumoje, tiek santykiuose su Vokietija, tiek su kitomis valstybėmis, jei to sukilimo laimėjimas nebūtų buvęs tuoj pat apsunkintas kai kuriomis negerovėmis iš mūsų pačių pusės.

Gyvenimą, jėgas ir gausius talentus lietuvių tautos šviesai ir laisvei drąsiai ir kilniai paaukojusį,

profesorių JUOZĄ BRAZAITĮ,

1974 gruodžio 9 sulaukusį 70-jo gimtadienio, su meile ir pagarba mini, jo pavyzdžiu įsipareigoja sekti ir tolimesnio jo gyvenimo dienoms Dangaus malonių meldžia

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIAI

TRYS SIMPOZIUMAI

LFB studijų ir poilsio savaitėje Dainavoje 1973 rugpiūčio 5 - 12

Studijinei daliai skirtoje programoje buvo pravesti trys simpoziumai pačiais pagrindiniais ir aktualiausiais išeivijos politiniais klausimais.

1. **Bendravimas su okupuotos Lietuvos lietuviais;**
2. **Jaunimo paruošimas ir įjungimas į Lietuvos laisvinimo darbą** ir
3. **Lietuvos laisvinimo veiklos racionalizavimas.**

Bendravimo su Lietuvos lietuviais tema kalbėjo **Anatolijus Kairys** (rašytojas), **dr. Kazys Pemkus** (gydytojas), **P. Algis Raulinaitis** (teisininkas) ir **dr. Antanas Razma** (gydytojas).

Tiek pagrindiniai kalbėtojai, tiek kiti simpoziumo dalyviai ramiuose akademiškuose svarstymuose savo nuomones tuo klausimu pilnai suderino ir kartu išlaikė darną su pagrindinių mūsų veiksnių nusistatymu, išreikštu Clevelando rezoliucijoje.

Jaunimo paruošimo ir įjungimo į Lietuvos laisvinimo darbą temą gvildeno jaunosios ir ankstyvosios vidurinės kartos atstovai, tautiškai - ideologiškai subrendę ateitininkuose ir skautuose, išsimokslinę anglosaksų aukštosiose mokyklose: **Milda Lenkauskienė** (ateitininkė ir skautė; chemikė), **Laima Nainytė - Garbonkienė** (ateitininkė; politinių mokslų spec.), **Laima Švėgždaitė** (iš Kanados; ateitininkė, teisininkė — advokatė), **Vytas Narutis** (ateitininkas; chemikas), **Algis Puteris** (iš Kanados; ateitininkas; teisininkas — advokatas) ir **Algis Zaparackas** (skautas; inžinierius).

Pagrindinių pranešėjų šiame simpoziume padaryti pareiškimai spausdinami šiame "Į Laisvę" numeryje ištisai. (Trūksta L.

Švėgždaitės ir V. Naručio pranešimų, nes negauta tekstų).

Lietuvos laisvinimo darbo racionalizavimo tema simpoziume pagrindinius pareiškimus padarė **Aušra Zerr** gailestinga sesuo — visuomenininkė), **Kazimieras Pugevičius** (kunigas — žurnalistas), **Bronius Nainys** (inžinierius — visuomenininkas) ir **Juozas Kojelis** (pedagogas — žurnalistas). Pareiškimai spausdinami ištisai. (Negauta B. Nainio pareiškimo teksto) — **Redakcija.**

JAUNIMAS LAISVINIMO DARBE

JAUNIMO KELIAS Į LIETUVIŠKĄ VEIKLĄ

remiantis asmeniška patirtimi

Priklausau kartai, kuri vaikystę praleido tremties stovyklose, mokslo pradžią įgijo lietuviškose pradžios mokyklose ir gimnazijose, kur savo žinias iš atminties į vadovėlius suvesdavo nepriklausomos Lietuvos pedagogiai. Ta vidurinioji karta, tėvams ir mokytojams emigravus, susibūrė į lietuviškas organizacijas ir kultūrinius vienetus, tęsdama aukštąjį mokslą plataus pasaulio garsiuose universitetuose. Reikėjo nugalėti svetimas kalbas, naują aplinką ir kurti naujas tradicijas, neatsisakant ir viso to gero, kas buvo sukurta praeity.

Priklausau kartai, kuri be kompromisų laikėsi minties "**Ką darai — daryk gerai**". Žvelgiu į mokslo draugus, su kuriais, tik atvykę į JAV ir kitus kraštus, skelbėm "**Lietuviais esame mes gimę, lietuviais turime ir būt!**" Jų nevienas dabar plataus pasaulio mokslininkai, kultūrininkai ir visuomenininkai. Dalis jų jau atitolę nuo lietuvių bendruomenės, bet neatsisakę lietuviškos savo prigimties. Kai kurie lietuvišką darbą dirba individualiai, įvairiom progom keldami Lietuvos vardą.

Aš pati dešimt metų išdirbau Lietuvių Bendruomenės viršūnėj — PLB Valdyboj. Galėjau iš arčiau pažinti visų kraštų ir visų kartų lietuvių veikėjus. Jų tarpe sutikau iškilių bei šviesių pavyzdžių. Na, ne vieną ir hipokritą ar tokį, kuris skirsto tiek mintį, tiek darbą į tokias kategorijas: geras, geresnis, geriausias, tačiau virš visko — tai aš pats.

Žodžiai, sakoma, paskatina, o pavyzdžiai patraukia. Į lietuvišką darbą PLB Valdyboje atėjau iš lietuviškų namų. Dalyvavau lietuviškose orga-

nizacijose, kultūriniuose sambūriuose tai eiline nare, tai vadovaujančioj pozicijoj. Savo tikėjimą lietuviu ir Lietuvos ateitimi siekiu perduoti jaunimui savo šeimoje ir visuomenėje.

Kalbėdama apie save, iliustravau, kokiu būdu aš pati įsijungiau į lietuvišką veiklą. Nei šeima, nei mokykla, nei organizacija atskirai idealaus lietuvio jaunuolio veikėjo neišugdys. Tik darni visų santalka jau bus stiprus akstinas protaujančiam jaunam žmogui angažuotis lietuvybės išlaikymo ir Lietuvos laisvės siekimo tikslui. Kelionės po platų lietuvišką pasaulį ir darbas dviejų pasaulio lietuvių jaunimo kongresų metu man įrodė, kad lietuviško jaunimo turime daug. Galiu pastebėti, kad sutikto ir pažinto jaunimo tautinis sąmoningumas labai įvairus. Nežiūrint nuoširdžiausių pastangų tiek lietuviškoj šeimoj, tiek mokykloj, tiek organizacijoj suteikti lietuvių jaunimui stiprų religinį, moralinį, tautinį, pasaulėžiūrinį ir visuomeninį pagrindą, mums vis stinga jaunų vadų. Trumpai meteoriškai sušvyti vienas antras, pranašiškai prakalba, kritiškai pažvelgia į praeitį, pasigenda realybės kasdienybėje, nubrėžia vieną kitą gairę į ateitį ir . . . pasitraukia, neva "darbininkams" užleisdamas vietą. O tų darbininkų jau dažnai tenka ieškoti vyresniųjų tarpe. Ir atsitinka taip, kad tie nuoširdūs vyresnieji net jaunimo darbus atlieka, tuo tik jaunuosius dar labiau išlepindami ir paskatindami juos džiaugtis bei girtis ne visuomet savo darbo vaisiais.

Bendruomenė pasiekia labai daug jaunimo. Sąmoningam jaunimui ji suprantama ir artima. Joje buvo siekta jaunimą sudominti Lietuvos laisvinimo darbu, įtraukiant jį į konkrečių uždavinių vykdymą pasaulio lietuvių jaunimo kongresuose, studijų dienose, vasaros stovyklose, mokytojų kursuose ir sporto žaidynėse.

Mano tikslas, dirbant su jaunimu, buvo statyti tiltus tarp lietuviškų kartų. Dažnai teko pateisinti bei lyginti vyresniųjų išsišokimus, dar dažniau atidirbti už darbą pusiaukelėj pametusius jaunuosius. Visuomet stengiausi kovoti su apatija, pasyvumu, indiferentizmu ir su jaunimo nuotaika, pateisinančia nelemtą įprotį "nors ir bet kaip atliktas darbas geriau negu nieko". Minėtosios blogybės įžeidžia pasaulio lietuvį, kuris savo darbštumo, sumanumo ir nuoširdumo dėka įsigijo gerą vardą ir aplinkos respektą.

Manau, kad sėkmingiausia tęsti tautinės gyvybės išlaikymo ir Lietuvos laisvinimo darbą nei savęs, nei jaunimo neapgaudinėjant. Realybė nėra maloni, nes pasaulis Lietuvos klausimui nėra palankus. Tikiu, kad Lietuvos ateičiai reikalingi ne skaičiais gausūs, bet tvirto įsitikinimo jaunieji. Sunkūs laikai grūdina charakterį, o sunkūs darbai atrenka patvarią darbo jėgą. Ilgainiui tie jaunieji, kurie domėjosi lietuvišku darbu, jį iš arti stebėjo ir patys prie jo prisidėjo savo kantrybe, ištvermingumu ir entuziazmu, liks taip pat stipriai užsiangažavę Lietuvos laisvinimo žygiui. Toks jaunimas dalyvauja svarstymuose, vadovauja stovyklose, ruošiasi III pasaulio lietuvių jaunimo kongresui Pietų Amerikoj, beldžiasi į savo gyvenamųjų kraštų žmonių sąžinę, eina demonstruoti į gatves už kenčiantį savo brolį bei sesę ir neatlaidžiai primena laisvajam pasauliui Lietuvai daromą skriaudą.

Milda Lenkauskienė

Pagrindinis spaudos, radijo bei televizijos tikslas yra paveikti ir dominuoti žmonių galvojimą. Tos pastangos pakreipti galvojimą viena ar kita kryptimi jau pasirodo pasirinktoje sakinių struktūroje. Sakoma, kad žinios perduodamos objektyviai, bet tas objektyvumas pranyksta kiekvieno žodžio pasirinkimu. Aišku, įvykiai ir tų įvykių perdavimas yra labai svarbu, bet ne tiek patys įvykiai formuoja žmonių nusiteikimus, kiek jų perdavimo būdas.

Skaitant spaudą ir sekant radijo bei televizijos žinias, nesunku pastebėti, kad laikraščiai, televizija bei radijas skelbiamomis žiniomis siekia pravesti tam tikrą idėją ar filosofiją. Visa tai derinasi su "mass media" pagrindiniu siekiu — norima kryptimi nuteikti visuomenės nuomonę ir ją panaudoti saviems tikslams. Tai daroma labai atsargiai ir subtyliai. Diktatūriniuose kraštuose ši strategija yra daug ryškesnė ir daug lengviau pastebima, bet ir laisvame pasaulyje indoktrinavimo tikslas gan puikiai atsiekiamas.

Laisvame pasaulyje paprastai yra skleidžiama savotiška liberalizmo idėja, kuri stengiasi sužlugdyti savarankišką žmogaus protavimą, kad tuo būtu galėtų kontroliuoti mases ir jomis pasinaudoti politiniams ir ekonominiams tikslams.

Jaunimas ant pjedestalo

Pažiūrėkime, kas yra įvykę su Amerikos jaunimu. Reklamos pastatė jaunimą ant pjedestalo. Už šią strategiją buvo apsispręsta 1949 metais, kai įvairios kompanijos apskaičiavo, kad sekančiame dvidešimtmetyje jaunoji karta bus labai gausi. Tad prasidėjo judėjimas įtikinti visuomenę, kad be jaunystės ar jaunatviškos dvasios maža prasmės gyventi. Ėmė formuotis moderniosios filosofijos ir į ją atremtos reklamos šūkiai: "Think Young", "Pepsi Generation", "You're not getting older, you're getting better" etc. Visa propaganda tapo pagrįsta jaunystės svarba. Todėl kosmetikos kompanijos uždirba milijonus. Susidarė iliuzija, kad tik jaunimas yra pajėgus ko nors ypatingesnio atsiekti.

Ar tas jaunimas iš tikrųjų ko nors nuostabaus yra atsiekęs, kad būtų vertas tokio aukšto iškėlimo?

Faktas yra, kad jauni žmonės tik ruošiasi gyvenimui. Jaunimas praturtėja žiniomis ir intelektu, bet tik pasinaudodamas vyresniosios kartos atsiekimais. Bet spaudai apie tai kalbėti nepalanku, nes tai gali stipriai neigiamai atsiliepti į ekonominį gyvenimą.

Čia paduodamas vienas iš daugelio pavyzdžių, parodąs, kaip spauda - radijas - televizija sugeba įtikinti mases.

Išstudijuoti informacijos būdus ir priemones

Norint panaudoti amerikiečių spaudą saviems tikslams, reikia pažinti jos strategiją ir paieškoti galimai tikslesnių prie jos priėjimo būdų. Masės, kurias spauda stengiasi įtaigoti, paprastai domisi nepaprastais ir nesikartojančiais įvykiais. Pav.,

Simo Kudirkos tragiškas epizodas atkreipė gyvą amerikiečių domesį ir Lietuvos padėtim. Tad žinant, kokios žinios pasiekia spaudą, reikia ieškoti atitinkamų prie jos priėjimo būdų, nes įvykių ir mes turime, tik reikia mokėti juos spaudai - radijui - televizijai pristatyti.

Pirmiausia, priėmę faktą, kad Lietuvos padėtis nejaudina kitataučių masių ir kad pasaulis noriai nekreipia dėmesio į mus ir mūsų problemas, dėl to neturime nusiminti: tai dar nereiškia, kad tas dėmesys negali būti atkreiptas. Pasaulio dėmesį lengviausia yra atkreipti jėga, bet jos mes neturime. Todėl lietuvių vardui ir Lietuvos padėčiai išgarsinti tenka paieškoti kitų būdų ir priemonių. Visokeriopa savo veikla turėtume sukurti galimai aukštą tautinę reputaciją. Reikalui iškilus, ta reputacija galėtume ir praktiškai pasinaudoti. Pav., sunku patikėti, kad Simas Kudirka būtų buvęs grąžintas rusams be Valstybės departamento žinios. Bet ar tai būtų įvykę, jei tas pabėgėlis būtų buvęs žydas?

Dalinės priemonės — rezultatai skurdūs

Mūsų reikalas, neskaitant atskirų prasiveržimų, plačioms amerikiečių masėms plačiau nėra pristatytas. Mes nesame išgirsti. Ir mūsų balsas neišgirstas ne dėl to, kad lietuvių tarpe trūksta sugebėjimo, bet kad trūksta geros strategijos. O gerai strategijai sukurti reikia pažinti masės psichologiją.

Kol kas, atrodo, pasitenkiname laiškais redakcijai ir vedamaisiais, kurie laiks nuo laiko amerikiečių laikraščiuose pasirodo. Ir kai amerikiečių laikraštis veda propagandą mūsų naudai, mes dažnai nė to nemokame išnaudoti. Pav., pasirodžius kokiame laikraštyje geresniam lietuvišku klausimu straipsniui ar vedamajam, reiktų iš laikraščio paprašyti tiek kopijų, kiek jis sutinka duoti. Tuo būdu parodomas tuo klausimu ir tuo laikraščiu susidomėjimas. Taip pat reiktų išstudijuoti būdus, kuriais kitos tautinės grupės ar pavieniai asmenys į save atkreipia viešosios opinijos dėmesį. Pav., Ralph Nader išgarsėjo tuo, kad už aukštą katastrofų skaičių pradėjo kaltinti automobilių gamybos kompanijas. Reiškia, kalti gamintojai, o ne vairuotojai.

Masė pirmiausiai kreipia dėmesį į įvykius, kurie yra labai konkretūs ir vyksta šiuo metu. Lietuviai irgi turi pasinaudoti dabartiniais įvykiais. Skelbdami Kęstučio pabėgimą iš kalėjimo, šiuo metu nebepaveiksime nė vieno žmogaus.

Ėjimas į spaudą - radiją - televiziją pirmiausiai ir sėkmingiausiai galėtų būti vykdomas jaunųjų žmonių jėgomis. Jaunimas čia augęs, išsimokslinęs, gerai mokąs anglų kalbą, tad daug jam lengviau prieiti prie "mass media" institucijų. Norint atkreipti dėmesį į lietuviškas problemas, reikia kontaktuoti įtakingus žmones. Lengviausias būdas sueiti į kontaktus yra per savo profesijos autoritetus.

Jaunimas neturėtų laukti pakvietimo

Amerikiečiai yra reklamos specialistai. Šioje srityje galima iš jų pasimokyti. Šiuo metu labai populiaru perduoti žinias (community news) radijo ir televizijos programose. Reikia tik stotims pranešti. Tuo būdu galima apie lietuviškus įvykius visuomenę veltui painformuoti. Nereiktų atsisakyti ir apmokamų rekla-

mų. Puslapiniai skelbimai yra labai brangūs. Bet realu nupirkti vietą akivaizdinei žinutei, užmokant 150 - 200 dolerių. Svarbiems įvykiams plačiau paskleisti reiktų pasitelkti (žinoma, už pinigus) specialias agentūras.

Neužilgo vyks Mokslo ir kūrybos simpoziumas. Būtina jį gerai išreklamuoti tarp amerikiečių. Reiktų daug laiškų rašyti laikraščių redaktoriams, o taip pat pakliūti į įvairius "talk shows". Taip pat įmanoma įeiti į įvairius profesinius žurnalus. Tik reikia paieškoti ryšių su žurnalais ir jų redaktoriais. Progų yra, tik reikia jas planingai išnaudoti.

Suaugusį jaunimą tokiam darbui ruošti pervėlu. Jis turi būti ruošiamas nuo mažens. Tas darbas visą laiką turi būti vykdomas. Turi būti padėtos pastangos tą jaunimą įtraukti į dabartinius darbus ir įtikinti jį to darbo prasmingumu. Įsijungę ir pasiekę rezultatų, toliau jie patys norės tą darbą tęsti. Iš antros pusės, jaunimas neturėtų laukti pakvietimo, bet į lietuvišką darbą įsijungti savanoriškai.

Laima Nainytė - Garbonkienė

"Jaunimo paruošimas Lietuvos laisvinimo darbui ir jo įtraukimas į tą žygį" simpoziumo pagrindiniai dalyviai: iš kairės — L. Valiukas (moderatorius), A. Puteris, M. Lenkauskienė, L. Garbonkienė, A. Zaparackas, L. Švėgždaitė ir V. Narutis.
Nuotrauka K. Sragausko

LIETUVIŲ JAUNIMAS POLITINĖJE VEIKLOJE

kanadiečio akimis

Kaip kiekvienoje bendruomenėje taip ir lietuviuose tik labai mažas procentas jaunimo sielojasi tautos gyvastingumo klausimais. Tas procentas dar labiau sumažėja, kai tas rūpestis liečia išeivinės tautos gyvenimą.

Kalbant apie lietuvių jaunimo paveikesnį įsijungimą į Lietuvos laisvinimo darbą, reiktų žvilgterti į dabartinio išeivijos jaunimo vertybių skalę. Kurioje vietoje stovi likiminiai Lietuvos ir lietuvių tautos reikalai?

Vyresniajai kartai, aplamai galima

pasakyti, šie reikalai stovi pirmoje vietoje. Tačiau būtų klaida manyti, kad už Lietuvos ribų gimęs ir išsimokslinęs lietuvių jaunimas Lietuvos laisvinimo rūpestį irgi statytų pirmoje vietoje.

Jauno išeivijos lietuvio stiprus apsisprendimas už tautinius interesus turėtų išplaukti iš gilaus dvasinio ir intelektualinio jo užsiangažavimo. Lietuvos išlaisvinimo rūpestis turėtų pasidaryti jo asmens, jo identiteto dalimi. Turime eibę lietuviškų organizacijų, kurios ir siekia jauną išeivijos lietuvį formuoti ta linkme. Gal būt tų organizacijų tikslai platesni: ne tik paruošti jį laisvinimo darbui, bet plačia prasme įugdyti lietuviškumą jaunimo širdyse. Ar tos organizacijos atlieka pagrindinį savo tikslą — būtų atskiras ir vertas panagrinėti klausimas.

Intelektas ir emocijos

Kai kalbama apie Lietuvos laisvinimo darbą, tai kalbama apie intelektualinį žmogaus reiškimąsi. Bet daugelį metų lietuviškas jaunimas į lietuviškumo vagą buvo kreipiamas emociniais argumentais. Ir taip jaunuose žmonėse nekartą iškyla krizė, kai intelektualinį darbą bando paremti emocine baze.

Kanadoje yra daug pajėgaus lietuviško jaunimo, bet tai nereiškia, kad jie ir ateina į Lietuvos vadavimo darbus. Dažniausiai įvyksta priešingai: nesuradęs konkrečios intelektualinės bazės, jis nuo laisvinimo veiklos laikysis atokiai, nes emocinis argumentas pajėgesnio jaunuolio patenkinti negali.

Antra priežastis, prilaikanti lietuvių jaunimą nuo aktyvesnio reiškimosi Lietuvos laisvės darbuose, glūdi mūsų veikėjų vienašališkame susikoncentravime: jie šviečia dešinėje politinės prizmės pusėje. Kanadiečiai mūsų darbus ir žygius dažniausiai pavadina "etniniais" pasireiškimais, tuo norėdami pasakyti, kad mūsų veikla esmėje yra negatyvi, konservatyvi, naudojanti senas, šabloniškas klišes. Mūsų kultūriniame ir politiniame darbe pozityvaus momento trūkumas pasidaro gyvastingo tautinio darbo stabdžiu ir atgraso jaunimą nuo lietuviškos veiklos.

Reikia bendravimo dvasios

Darant išvadą iš anksčiau aptartų sąlygų, tenka pasakyti, kad tik minimalus procentas Kanados lietuvių jaunimo būtų tinkamai pasiruošęs ir pajėgus jungtis į Lietuvos laisvinimo darbą. To darbo vaisingumas priklauso ne tik nuo jauno žmogaus lietuviškų interesų, bet ir nuo Kanados politinės atmosferos pajautimo ir dalyvavimo Kanados politiniame gyvenime. Lietuviškai veiklai Kanadoje sąlygos gal net palankesnės negu Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Kanados federalinės valdžios politika remiasi ne "tirpdymo katilu", bet "daugiakultūriškumo" principo propagavime. Ir tai nėra tušti žodžiai. Šiais metais įsteigta speciali ministerija su maždaug 10 milijonų dolerių biudžetu. (Jungtinių Amerikos Valstybių Kongresas, kaip žinome, etninių grupių kultūriniams reikalams buvo skyręs tam tikrą pinigų sumą, bet federalinė valdžia jų neatleido. Taip tos sumos ir liko įšaldytos).

Išnaudojant tas objektyviąsias politines Kanados sąlygas, lietuviška veikla galėtų būti gyvesnė ir vaisin-

gesnė. Tam atsiekti būtinai reikia nuoširdesnės kooperacijos tarp jaunesniųjų ir vyresniųjų veikėjų. Yra atvejų, kad vyresnieji, pakvietę jaunimą įsijungti į bendrą politinę veiklą, ima perdaug kontroliuoti ar stačiai varžyti. Abi grupės, tik bendraujančioje nuotaikoje besidalindamos mintimis ir pažiūromis, viena antrą geriau supras ir pažins ir tik tuo būdu galės pasiekti prasmingesnių ir paveikesnių politinės veiklos rezultatų.

Algis Puteris

LIETUVIŲ JAUNIMAS POLITINĖJE VEIKLOJE

amerikiečio akimis

Jungtinėse Amerikos Valstybėse pagrindinė politinė jėga susideda iš balsuotojų skaičiaus, finansinio pajėgumo, patyrimo ir pažinčių. Sėkmingai sudėjus tuos keturis elementus, nebėra sunku pasiekti užsibrėžtų tikslų. Europietiškoj politikoj tie elementai irgi yra svarbūs, tačiau jie atsiekiami tik ideologiškai prityrusių politinių partijų patikimųjų. Todėl nenuostabu, kad mūsų lietuviškų politinių partijų struktūrą išeivijoje norima kiek galima ilgiau išlaikyti, nes sprendimo ir vadovavimo pareigų negalima perduoti jaunajai kartai, kuri dar nėra ideologiškai prityrusi arba jos galvosena nesutinka su vyresniųjų atvežta politine struktūra ir programa. Žiūrint iš amerikiečių pusės, mūsų išeivijos lietuviška politinė struktūra nėra perdaug efektinga šiame krašte, kur politinė struktūra nesibazuoja ideologine linkme, bet politinės jėgos integracija. Štai kodėl visuose suvažiavimuose, stovyklose, susibūrimuose kartojama vis ta pati išeivijos tema: "Kaip įjungti jaunimą į lietuvybės išlaikymo ir Lietuvos laisvinimo darbą".

Įvairūs duomenys rodo, kad lietuvių kilmės jaunimas daug kuo neišsiskiria iš vietinio jaunimo. Jis turi panašius papročius, silpnybes ir aspiracijas kaip ir gyvenamos vietos kaimynas. Statistika rodo, kad visuomeniniame — politiniame gyvenime aktyviai reiškiasi tik apie 10% jaunimo. Prezidento rinkimų metais jaunimo susidomėjimas politika viršijo tradicinį 10% skaičių. Tad ir lietuvių visuomenė, remiantis šio krašto statistika, turėtų susilaukti to paties 10% lietuvių kilmės jaunuolių, kurie aktyviai reikštųsi visuomeniniame ir politiniame gyvenime. Ar ta statistika tiktų dabartinei Amerikos lietuvių visuomenei, nėra ištirta, bet, naudojantis praėjusių rinkiminių metų daviniais Michigano valstybėje, lietuvių jaunimo aktyvaus dalyvavimo politinėj veikloj beveik nesimatė, išskyrus vieną antrą individą.

Laimėjimų pasiekti būtų galima

Atrodo, kad Lietuvos ateitis pagrindinai priklausys nuo pačioje Lietuvoje gyvenančių tautiečių. Tarptautinės politikos kryptis priklausys nuo didžiųjų valstybių, kuriose lietuvių kilmės piliečiai tampa tų jėgų dalininkai. Dalyvaujant vietiniame politiniame judėjime, susidaro mums progų skleisti savo mintis, idėjas ir gal net prisidėti prie sprendimų. Palankūs savo kilmės kraštui sprendimai įeina į mūsų veiklos tikslus

ir siekius. Lietuvių kilmės jaunuolis, kuris pažįsta Lietuvos istoriją, supranta jos dabartinę padėtį ir išeivijos siekiamus tikslus, gali atnešti lietuvių tautai daug vaisingų laimėjimų. Tik reikia būti kantriems ir suprasti Vakarų valstybių politiką, kuri rodo, kad Lietuvos laisvinimo procesas gali būti ilgas ir sunkus.

Jaunimo veiksmingas į politinę areną išėjimas priklausys nuo keletos sąlygų. Pirmiausia turime išgyventi evoliuciją, kuri mūsų gimininga politines partijas ir grupes sujungs į gimininga klubus vietinėms politinėms partijoms aktyviai remti. Lietuvių kilmės jaunimas turėtų būti raginamas ir pats apsispręsti stoti į teisių fakultetus, nes Amerikos politinis nugarkaulis ir smegenys priklauso advokatams, o ne gydytojams ar inžinieriams.

Politinėje srityje laimėjimų atsiekti be asmeniško įsijungimo į politinių partijų veiklą savo darbu, jėga ir finansais negalima. Nors lietuvių kilmės balsuotojų skaičius nėra gausus, bet sąmoningą politinę akciją vedanti kad ir negausi politinių veikėjų grupė gali atnešti lietuvių tautai naudingų vaisių. Lietuvių visuomenė taip pat turi būti pasiruošusi, reikalui esant, finansiškai ir moraliai paremti atsakingose vietose esančius lietuvius pareigūnus ir lietuvių kilmės kandidatus, siekiančius politinių postų.

Ar pajėgsime?

Reikia apgailestauti, kad mūsų visuomenėje dažnai kyla pavydo ir nepasitikėjimo, kai kas nors aukščiau iškyla amerikiečių politiniame gyvenime. Tai labai nepageidaujama apraiška, nes tik per pažintis, vienybę ir politinę jėgą mes galėsime pasiekti palankių sprendimų viršūnėse, ypač kas liečia Lietuvos bylą. Pavyzdžiui, Amerikai pasirašius ekonominę sutartį su Sovietais, ar sugebėsim pasiekti, kad mūsų siuntiniams į Lietuvą būtų panaikinti nežmoniški muitai? Ar sugebėsim įrodyti mūsų kongresmanams ir senatoriams, kad valstybės lėšomis paruoštinos kultūrinės programos ir transliuotinos į Baltijos kraštus per Radio Free Europe siųstuvus? Ar pajėgsime įtaigoti gyvenamų kraštų vyriausybes, kad Baltijos valstybių inkorporavimas ir ateityje nebūtų pripažintas?

Tai tik keletas iš daugelio klausimų, kurie turėtų rūpėti ne tik vyresniai, bet ir lietuvių kilmės jaunajai kartai, kuri supranta lietuvybės išlaikymo reikšmę, savo tautos likiminę būklę ir kuriai rūpi tėvų žemės dabartis ir ateitis. Jaunieji, siekdami pasitarnauti lietuviškiems tikslams, turi būti sąmoningi gyvenamo krašto piliečiai ir aktyviai dalyvauti to krašto politiniame gyvenime.

Jaunimo išvedimas į vietinę politinę areną, manau, turi būti vyresniųjų uždavinys ir rūpestis. Šioji sritis iki šiol buvo labai apleista, tačiau dėka jaunosios kartos atskirų asmenų įsijungimo į vietinę politinę veiklą per trumpą laiką paaiškėjo, kad Amerikos politiniame gyvenime mažumos turi savo rolę ir galimybę pasiekti ne tik vietines viršūnes, bet ir turėti įtakos net į krašto politinės krypties formavimą.

Į krašto politiką per lietuviškas organizacijas

Ne paslaptis, kad lietuvių visuomenėje atvirai varžomasi, kuri or-

LAISVINIMO VEIKLOS RACIONALIZAVIMAS

"Lietuvos laisvinimo darbo racionalizavimas" temą gvildena pagrindiniai simpoziumo dalyviai (iš kairės) — J. Kojelis, Aušra Zerr, B. Nainys ir kun. K. Pugevičius.

Nuotrauka J. Urbono

IEŠKOJIMAS TALKOS TARP AMERIKIEČIŲ

Man tenka stabtelti ties problema, kaip galėtume ir turėtume paveikiau patraukti ar net įjungti amerikiečius į Lietuvos vadavimo darbą. Tą klausimą būtų galima svarstyti įvairiais požvilgiais, tačiau tą temą bandysiu apriboti ir sustosiu ties tomis mintimis, kurios iškilo man pačiai asmeniškai bedalyvaujant lietuvių ir amerikiečių veikloje.

Priėjimo būdai

Ieškodami kontaktų su legislatoriais ir kitais šio krašto politinio gyvenimo vairuotojais, mes dažnai padarome klaidų, kurių turėtume vengti ir išvengti. Kai kada net panaudojame visai netinkamus pačius priėjimo būdus. Tas reikalas turėtų

---

ganizacija turi teisę atstovauti lietuvių visuomenei Amerikos politinėj arenoj. Tačiau nepamirština, kad vietiniams valdžios pareigūnams nėra svarbu, kuri organizacija yra vyriausia, bet ar ji yra pajėgi įtaigoji vyriausybę ir ar rinkimų metu pajėgi įtaigoti savo narius. Tad lietuvių politinė kova dėl pirmenybės iššaukia konkurenciją tarp grupių. Jei ta konkurencija pasidaro žinoma ir vietinėms įstaigoms, tai nieko blogo — joms sudaro progos pažinti įvairių organizacijų siekius. Kiekvienas organizuotas ar individualus politinis ėjimas bendram reikalui atneša tam tikrą politinę naudą. Ir nėra reikalo tą jėgą mažinti. Reiktų rūpintis ne stabdyti, bet skatinti visas veikiančias lietuviškas organizacijas ir institucijas politinę veiklą stiprinti.

Išvada

Dėti daugiau pastangų, kad kuo daugiau lietuvių, o ypač jaunosios kartos žmonių, jungtųsi į krašto didžiąsias politines partijas, o kur yra, ir į etninių grupių klubus, kad turėtume politinių draugų, kai sprendžiami Lietuvos laisvės ir kiti Lietuvai ir lietuviams reikšmingi klausimai.

Algis Zaparackas

būti metodiškai išstudijuotas ir profesionaliai suplanuotas.

Štai keletas pavyzdžių:

a. Į aukštuosius Amerikos valdžios pareigūnus turi būti kreipiamasi amerikiečių tarpe įprastais būdais ir formomis, net ir technika;

b. Kvietimai aukštųjų pareigūnų į mūsų didžiuosius suvažiavimus ar šventes turi būti daromi iš anksto, kartais net prieš metus, ir per atitinkamus kanalus;

c. Į krašto prezidentą, viceprezidentą, valstybės sekretorių vengtina kreiptis raštu tiesioginiai. Tai atliktina per savo gerai pažįstamus įtakingus asmenis, kurie kviečiamąjį asmenį gali atitinkamai painformuoti ir palankiai įtaigoti;

d. Didžiuosius mūsų suvažiavimus vengtina šaukti didžiųjų Amerikos tautinių švenčių metu, nes aukštiesiems pareigūnams tie savaitgaliai užimti. Tokiomis dienomis sunku gauti ir spaudos atstovus.

Raštai ir memorandumai

Redaguodami raštus ir memorandumus aukštiesiems valdžios pareigūnams ir institucijoms, turime gerai žinoti, ko mes tuo siekiame. Klaidinga tame pačiame laiške ar memorandume kelti visą eilę mums rūpimų klausimų: pav., Lietuvos diplomatinės tarnybos tęstinumo, Lietuvos bylos kėlimo Jungtinėse Tautose, muitų siuntiniams į okupuotą Lietuvą sumažinimo ar panaikinimo ir kitus klausimus. Ribojantis vienu kuriuo nors aktualiu klausimu, visą reikalą galima išdėstyti daug išsamiau. Tuo būdu asmuo, į kurį laiškas ar memorandumas nukreiptas, tiksliau prašymą supras, pilniau į jį įsigilins ir tuo būdu rašto siuntėjas galės tikėtis greitesnio ir palankesnio sprendimo.

Rodos nereikėtų priminti, kokia turėtų būti tokių oficialių laiškų ar memorandumų rašymo forma. Deja, vis tik tai tenka iškelti, nes yra žinoma, kad dažnai nesilaikoma pagrindinių nustatytų ir visų priimtų normų. Mat, pasitaiko, kad net organizacijų laiškams bei memorandumams naudojamas paprastas neoficialus popierius, vartojama bloga anglų kalba, raštai išsiunčiami net su ranka padarytomis pataisomis ir t.t.

Kreipdamiesi į mums reikalingas Amerikos valdžios, atskirų įstaigų ar organizacijų pareigūnus bei vadovus, kartais nesugebame tinkamai save pristatyti. Be vizitinių kortelių, būtina pridėti trumpus duomenis apie pačią organizaciją, kuriai atstovaujama ir kurios vardu raštas yra rašomas. Žinoma, kai rašomi individualūs atskirų asmenų vardu laiškai, galima apsieiti ir be didesnių formalumų.

Organizacijos ryšių palaikymas

Mūsų organizacijų vadovybės renkamos tam tikram terminui. Praėjus jam, dažnai tose vadovybėse atsiranda kiti žmonės. Tad būtina senajai vadovybei parašyti laiškus visiems asmenims ar pareigūnams, su kuriais buvo palaikyti kontaktai, kad dabar tos organizacijos vadovybę yra perėmę nauji žmonės ir, padėkojus už bendradarbiavimą praeityje, paprašyti, kad su jais tas bendradarbiavimas būtų tęsiamas. Tuo būdu nebus nutrauktas ryšio tęstinumas ir naujiems organizacijos vadovams nereikės iš naujo prisistatyti ir aiškinti savos organizacijos tikslus.

Asmeninę pažintį bei ryšį palai-

kyti svarbu ne tik su aukštaisiais valdžios pareigūnais, senatoriais, Atstovų rūmų nariais, gubernatoriais, burmistrais, politinių partijų vadovais, bet taip pat ir su jų padėjėjais, sekretoriais bei kitais tų įstaigų tarnautojais, kurie dažnai gali būti labai reikalingi, kai įvairiems mūsų prašymams bei kitiems reikalams reikia duoti eigą.

Kontroversiniu dalyku dažnai laikomas įvairių lietuviškų organizacijų kreipimasis vienu ir tuo pačiu reikalu į valdžios įstaigas. Esą tik tam tikros organizacijos galinčios tai daryti.

Žinomas daiktas, kad svarbiais klausimais reikalinga ir net būtina koordinacija, bet, iš antros pusės, **visų mūsų pareiga rūpintis Lietuvos laisvės byla.** Kuo daugiau organizacijų ar net atskirų asmenų kreipsis kuriuo nors mums tuo metu svarbiu reikalu į atitinkamus valdžios pareigūnus, tuo keliamam klausimui bus geriau pasitarnauta. Amerikoje ypač vertinama plačiosios visuomenės opinija.

Pažadėjo — neištesėjo

Bendraujant su valdžios žmonėmis, įvyksta ir nusivylimų. Skundžiamasi, kad senatoriai ar kiti aukšti pareigūnai rinkiminiais metais visko mums pažadėjo, bet vėliau savo pažadų netesi. Jie vadinami veidmainiais ir mūsų pasitikėjimo išnaudotojais.

Tikrovė yra kieta. Ją reikia pažinti ir mokėti įvertinti. Tik jokiu būdu tai neturėtų pastūmėti į neveiklą ar izoliaciją. Priešingai, rinkiminiais metais, kai mes jiems reikalingi, turime būti pasiruošę mes juos savo reikalams panaudoti, sueiti į artimesnius ryšius, kuriuos stengtis palaikyti ir porinkiminiu metu.

Lietuviškų interesų labui pilnai dalyvauti amerikiečių gyvenime

Jei norime, kad kiti mus paremtų, turime domėtis gyvenamo krašto problemomis ir reaguoti į Amerikos gyvenimo reiškinius. Norėdami tad padėti mūsų lietuviškiems reikalams — tiek politiniams, tiek ir kultūriniams — turime išdrįsti išeiti iš "lietuviško getto" ir kiek galint pilniau įsijungti į Amerikos visuomeninį ir politinį gyvenimą. Žinoma, mūsų veikla amerikiečių tarpe yra gan ribota, bet palaikydami artimą ryšį su amerikiečių organizacijomis bei atskirais jų nariais, prireikus, galėsime susilaukti iš jų efektyvios paramos ir mūsų lietuviškiems reikalams. Ypač daug lietuviškiems reikalams galėtų pasitarnauti lietuviai profesionalai — gydytojai, teisininkai, inžinieriai, universitetų profesoriai ir kiti.

Amerikiečiai, pajutę, kad mes rūpinamės ne tik Lietuvos reikalais, bet suprantame, užjaučiame ir net prisidedame prie jų problemų sprendimo, be abejo, parems ir mus mūsų reikaluose.

Per 30 metų daug lietuvių Amerikoje baigė mokslus. Studijų metu įsigyta draugų tiek iš profesūros, tiek ir iš studentų tarpo. Tie mūsų kultūrininkai, mokslo, literatūros, spaudos ir meno žmonės, sportininkai, filatelistai ir kiti, palaikydami ryšį su savo srities kolegomis, galėtų kartu išryškinti savo ir lietuviškų organizacijų identitetą ir jų tarpe išpopuliarinti Lietuvos laisvinimo reikalą.

Aušra M. Zerr

BALTŲ INFORMACIJOS CENTRO PROJEKTAS

Dr. George Kraemer, buvęs Kissingerio mokytojas, o dabar einąs patarėjo pareigas Pentagone, 1972 metais gegužės 15 - 16 dienomis Baltijos tautų informacijos konferencijos dalyviams Washingtone pabrėžė, kad baltiečiai privalo nuolat informuoti eilinį amerikietį, jeigu jie nori, kad JAV remtų Baltijos tautų reikalą.

JAV-bių žydai, suprasdami, kad kongresas, senatas, valstybės departamentas ir net Baltieji rūmai, laikydamiesi Amerikos politinio gyvenimo reikalavimų, teigiamai atsiliepia tik į gerai mobilizuotą viešą opiniją, skiria milijonus dolerių ir milijonus darbo valandų, kad jų reikalas būtų eiliniam amerikiečiui atitinkamai nušviestas.

Dėmesio vertų įvykių netrūksta

Jau treji metai praslinko kai Brazinskai pabėgo, ir kiek mažiau, kai Simas Kudirka bandė pabėgti iš sovietų rankų. O kiek amerikiečių dar ir šiandien supranta, kad jie nebuvo rusai, kurie iš savo šalies bėgo, bet žmonės, kurie protestavo prieš neteisėtą jų tėvynės okupaciją?

Praėjusių poros metų bėgyje sužinojom apie Simokaičių bandymą pabėgti, apie latvių komunistų protestą prieš diskriminaciją pačioje partijoje, viešus lietuvių kunigų protestus prieš žmonių teisių pažeidimą, drąsų lietuvių katalikų protestą Jungtinėms Tautoms prieš sąžinės persekiojimą su 17,000 parašų ir Kauno jaunimo spontaniškas demonstracijas Kalantos susideginimo proga. Buvo ir kitų įvykių, mums gerai žinomų; bus ir daugiau.

Vienas iš efektingiausių metodų remti mūsų tautiečių laisvės siekimą būtų visuomenės informavimas apie įvykius Baltijos kraštuose. Būtinai reikalinga reguliariai ir plačiai informuoti amerikiečius ir kitus ne vien aplinkraščiais (news-releases), bet ir pasitelkiant informuotus asmenis ir panaudojant kitokius būdus. Mes pajėgiam išlaikyti visą eilę leidinių sava kalba, net iki tam tikro nenaudingo paralelizmo. Deja, kol kas nepasiryžtam išlaikyti efektingos įstaigos, kuri būtų tinkamai pasiruošusi kiekvienu momentu tiksliai pateikti svarbiausias žinias laikraščiams, radio - televizijos stotims ir kitiems informacijos sluoksniams. Ne tik nespėjam informuoti amerikiečius papildomais duomenimis apie įvykius Lietuvoje, bet net ir apie baltiečių veiklos rezultatus bei užsimojimus laisvame pasaulyje: kongresus, suvažiavimus, atsišaukimus ir panašius įvykius.

Reikia profesionaliai vedamos agentūros

Buvusiųjų ir esamųjų informacijos įstaigų darbą visi įvertinam. Deja, kadangi joms trūko tam tikro tęstinumo ir amerikiečių psichologijos supratimo, šių organų balsas dažnai neklausomas. Kaltė ne tų, kurie viena ranka stengėsi atlikti, kiek galėjo. Kaltė mūsų visų, kad neatrišam antros rankos.

Ar nereikia šiandien nedidelės, bet profesionaliai tvarkomos laisvų baltiečių naujienų agentūros, kuri būtų lietuvių, latvių, ir estų bendrai išlaikoma ir atitinkamiem veiksniam atsakominga?

Tokia agentūra, veikianti visų vardu, turėtų trejopos prasmės: 1) Amerikietis žurnalistas greičiau kreips dėmesio į taip vadinamą Free Baltic News Agency, negu į agentūrą, kuri vienų latvių arba estų, arba lietuvių vardu atskirai kalbėtų. 2) Bendra pabaltiečių informacijos įstaiga būtų ekonomiškai praktiškesnė, negu trys atskiros agentūros. 3) Pabaltiečių bendradarbiavimas informacijos srityje būtų dar vienas būdas mūsų tarpe sudaryti tampresnius ryšius, kurie jau seniai turėjo būti kuriami.

Atsakingi trijų tautų veiksniai būtų prašomi rimtai atsižvelgti į šį reikalą ir jį spręsti. Tie veiksniai, kurie bent iš principo būtų linkę tokį projektą vykdyt, turėtų paskirti įgaliotinius, kurie sudarytų komisiją iš vieno, dviejų, arba trijų asmenų iš kiekvienos tautybės. Šie sudarytų tarybą ir teisinę korporaciją (non-profit organization), kuri būtų pavadinta Free Baltic News Agency. Taryba išsirinktų iš savo tarpo valdybą, kurios vadovybė keistųsi kas metai.

Tokia taryba turėtų kuo greičiausiai susirinkti ir nustatyti agentūrai bendras gaires ir suplanuoti sąmatą. Taryba paieškotų atitinkamų kandidatų įstaigos vedėjo postui. Jeigu lietuviai, latviai ir estai nepasitiki vieni kitais, vedėju pasirinkti amerikietį. Svarbiau turėti patyrusį profesionalą, o ne lietuviškai, latviškai ar estiškai kalbantį veikėją.

Vedėjas turėtų būti iki šių metų pabaigos pasamdytas. Jis sudarytų sutartį su taryba, kuri jį samdo, ir būtų tarybai atsakingas. Taryba būtų atsakinga tom organizacijom, kurios ją paskyrė arba išrinko, ir kurios pinigai remia agentūrą.

Agentūros uždaviniai

Laisvųjų baltiečių informacijos agentūros uždaviniai būtų: 1) Ieškoti patikimų informacijos šaltinių apie vėliausius įvykius Baltijos kraštuose ir apie baltiečių darbus ir rūpesčius išeivijoje, ypač Amerikoje; 2) Užmegzti ir palaikyti ryšius su amerikiečių laikraščiais, naujienų agentūrom, žurnalais, radijo ir televizijos stotimis, skatinant jų susidomėjimą baltų reikalais ir jų veikla šiame krašte; 3) Surasti taip vadinamus savarankiškus rašytojus (free-lance writers) ir juos informuoti, kad jie galėtų savo ruožtu rašyti baltiečių reikalais; 4) Tam tikrais atvejais talkininkauti baltų organizacijom, kaip pavyzdžiui, Association for the Advancement for Baltic Studies, jaunimo kongresams, svarbesniems kultūriniams parengimams ir taip toliau.

Informacijos centro vedėjui turėtų būti duodama tam tikra laisvė kasdieniniam darbe; tačiau dėl bendro tikslo, jis turėtų būti atsakingas tarybai. Agentūros darbas turėtų būti tarybos stebimas. Jai darbo tinkamai neatlikus, taryba galėtų vykdyti reikalingus pakeitimus.

Pirmųjų metų biudžetas

Numatomos pajamos iš

Lietuvių Bnedruomenės ...	$5,000.
ALT-os	$5,000.
VLIK-o	$5,000.
Viso pajamų iš lietuvių ...	$15,000.
Viso pajamų iš latvių	$15,000.
Viso pajamų iš estų	$15,000.
Iš viso pajamų pirmiesiems metams numatoma	$45,000.

Numatomos išlaidos:

LAISVINIMO JĖGŲ KONSOLIDAVIMAS IR VEIKLOS PLANAVIMAS

Visa mūsų organizuota lietuviška veikla galutiniuose tiksluose yra nukreipta į laisvės Lietuvos žmonėms ir nepriklausomybės Lietuvos valstybei grąžinimą. Idealiai į reikalą žiūrint, kiekvienam tikslui pasiekti yra telkiamos galimai paveikesnės priemonės. Lietuviška išeivija, būdama nei gausi, nei turtinga, nei įtakinga, tautinei misijai vykdyti priemones turi labai apdairiai parinkti. Mūsų tautos reikalų nestumia milijonai dolerių nei žmonės, įėję į aukščiausias valdžios institucijas. Pagaliau ne ką mes galime pagąsdinti ir balsavimuose.

Visas tas nepalankias aplinkybes mes galime ir turime atsverti gera organizacija, tiksliu veiklos planavimu ir racionaliu tautinio, ekonominio, intelektualinio potencialo bei žmonių resursų naudojimu.

Išeivijos pastangos padėti atgauti savo kraštui laisvę vyksta už okupuoto krašto ribų. Jos pagrindinai reiškiasi politinėje plotmėje: viešosios pasaulio opinijos lenkimas savo krašto laisvės reikalui, draugiškų valstybių ir įtakingų žmonių talkos organizavimas bei krašto žmonių išsilaikymo ir okupanto užmačioms pasipriešinimo pastangų parėmimas. Visus tuos užmojus ir jų vykdymą paprastai vadiname išeivijos rezistencine veikla.

Kovų dėl tautų laisvės istorija ir faktai įtikinančiai liudija, kad pasipriešinimą prieš laisvo žmogaus pavergėjus, tautų laisvės uzurpatorius ir prieš savus bei atėjūnus tironus sėkmingai vesti pajėgia tik gyvi idealistinio nusiteikimo žmonės ir gyvos organizacijos. Kaip nėra šaltos ugnies, kaip į kovos lauką negalima siųsti kritusių karių, taip rezistencijos organizuoti ir vykdyti negali praeities žmonių vadovaujami išmirę sąjūdžiai. Antra visuotinai pastebima pasipriešinimo sąjūdžių apraiška yra ta, kad jie natūraliai yra linkę konsoliduotis. Tai ryšku iš II Pasaulinio karo ir pokario įvykių Kinijoje, Europoje, Lietuvoje. Ir kuo pavojus ar nelaimė didesnė, tuo susiglaudinimas greitesnis ir tvirtesnis. Jei rezistencinės jėgos konsolidacijos nesiekia, tai arba pavojaus nebėra, arba kovos dvasia kovotojuose yra išblėsusi.

Šių faktų šviesoje vertintina ir išeivijos vedama kova už Lietuvos laisvę ir tai kovai vesti sukurta organizacinė struktūra.

Reikia matomos viršūnės

Kalbant apie strktūrinius mūsų sukurtos laisvinimo sistemos pagrindus, reikia iš karto pabrėžti, kad

---

Organizavimo išlaidos, įskaitant inkorporavimą	$ 1,000.
Direktoriaus alga	$15,000.
Sekretoriaus -ės alga	$ 8,000.
Įstaigos patalpos ir jų įrengimas	$ 5,000.
Telefono ir telegramų mokesčiai	$ 4,000.
Pašto ir raštinės išlaidos	$ 4,000.
Kelionių išlaidos	$ 4,000.
Maistas	$ 4,000.
Iš viso išlaidų pirmiesiems metams	$45,000.

Ar trys tautinės grupės tokios finansinės naštos nepakeltų?

Kun. K. Pugevičius

gera organizacija turi turėti viršūnę — vyriausią autoritetą. Kas galėtų pasakyti, kas visoje mūsų laisvinimo kovos organizacinėje konsteliacijoje naudojasi vyriausiu autoritetu, kam, reikalui esant, turėtų priklausyti paskutinis žodis. Dirstelėjus į netolimą praeitį, matome, kad koordinuotos akcijos trūko ir Kudirkos, ir Kalantos ir kai kurių kitų įvykių metu.

Nominaliai ta viršūnė yra. Ir tai yra Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas. Tačiau praktikoje Vlikas ne kartą pats tarsi nuo to autoriteto atsisako. Visuomenė iki šiol Vliką tebelaiko vyriausiu Lietuvos laisvinimo veiklai vadovaujančia institucija, ir tuo pripažinimu Vlikas turėtų naudotis ir faktiškai laisvinimo veiklai vadovauti. Dar geriau, jei Vlikas vyriausiu autoritetu pasidalintų su Pasaulio Lietuvių Bendruomene. Grupių susitarimo keliu sudaryta institucija būtų papildyta demokratiškų rinkimų keliu sudarytu organu. Tuo keliu Vlikas žymiai sustiprėtų, nes praplėstų bazę, o kartu išlaikytų ir savo kontinuitetą.

Politinė vadovybė Amerikoje

Pagrindinis pasaulio lietuvių išeivijos svorio centras susitelkė Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Tad natūraliai Amerikos lietuviai duoda toną ir politinei visos išeivijos veiklai. Tačiau JAV lietuvių politinės vadovybės klausimas jau dvi dekadas sprendžiamas ir vis lieka neišspręstas. Mes dažnai rodomės labai išmintingi, patardami Amerikai, kaip tvarkyti pasaulį, bet neturime minimalios išminties išspręsti palyginti nekomplikuotų reikalų, kurie tačiau mūsų interesų orbitoje yra labai svarbūs. Atsiremiant į anksčiau minėtą tezę, kad pavojuje rezistencinės jėgos konsoliduojasi, tenka daryti išvadą, kad arba Lietuva nebeišgyvena nelaimės, arba išeivijoje išblėsusi rezistencinė dvasia. Atsakymas, žinoma, yra aiškus.

Nėra jokių kliūčių Amerikos Lietuvių Tarybai tapti JAV Lietuvių Bendruomenės integralia dalimi išlaikyti savo vardą ir pasidaryti LBnės 'political arm'. Bendruomenė. pašaukta visu pločiu realizuoti išeivijos misijos pilnatvę, jau yra atėjusi ir į politinės veiklos lauką. Tai yra faktas, kurio nei paneigti, nei pakeisti nebegalima. Jei Alta su Lietuvių Bendruomenę Lietuvos laisvės labui konsoliduotis negali, tai abi organizacijos turėtų pripažinti realybę ir padaryti bent minimalias išvadas, kad joms reikia to tikslo labui bent bendradarbiauti:

a. Be viešų deklaravimų susitaria vieni antrų nestumdyti iš Lietuvos vadavimo veiklos lauko. Tą "malonumą" tepasilaiko Lietuvos laisvės priešas;

b. Apie savo ruošiamus politinius ėjimus vieni antrus iš anksto informuoja;

c. Sudaro bendrą laisvinimo veiklai Amerikoje planuoti komisiją. Savo planus pristato vyriausiam laisvinimo veiklos autoritetui. Turint sutartus planus, reikės telkti jėgas juos įvykdyti, tad nebeliks laiko tuščiom varžybom dėl kompetencijos ribų nustatinėjimo.

Kitų kraštų politinės vadovybės sudaromos, atsiremiant į vietos sąlygas.

Veiklos planavimas

VII-me Amerikos Lietuvių kongrese Detroite dr. Kazys Šidlauskas kalbėjo:

Amerikos Lietuvių Tarybos statutas ir mūsų tautiečių jos veiklai kas-

met skiriama materialinė parama mus įpareigoja laikas nuo laiko imtis ir sunkiai įvykdomų planų, kad būtų panaudotos visos įmanomos priemonės priartinti mūsų tautai laisvės dienas.

Nors šioje vietoje Altos vicepirmininkui tenka padaryti principinę pastabą, kad veiklą planuoti reikia ne dėl statuto įpareigojimų ir ne dėl pasiteisinimo prieš aukotojus, bet dėl įsipareigojimų krašto laisvei, tačiau jis čia iškelia vieną gerą mintį: veikla turi būti planinga. Tiesa, atsiranda įvykių, kurie negali būti pramatyti planuose, ir juos tenka spręsti skubos keliu, tačiau sudėti rankas ir ramiai laukti įvykių negalima . . .

Sakysime, artėja Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo konferencijos užbaigiamoji fazė Genevoje. Istorinės reikšmės įvykiui turėtų būti parodytos mūsų mastu istorinės reikšmės pastangos. JAV Kongreso valia Amerika įsipareigojusi Baltijos valstybių klausimą kelti visuose tarptautiniuose forumuose. Reiktų suorganizuoti maksimalinę akciją, kad savo įsipareigojimą Amerika Genevoje įvykdytų. Kituose kraštuose gyveną baltai tuo reikalu turėtų ieškoti kontaktų su savo vyriausybėmis.

Bet ar kas planuoja, ką reiktų daryti, jei Amerika Lietuvos aneksiją de facto pripažintų ir Lietuvos laisvės klausimą ilgesniam laikui užantspauduotų. Kokios turėtų būti pirmosiosAmerikos lietuvių reakcijos?

Studijų ir planavimo reikalinga ir bendravimo su okupuotos Lietuvos lietuviais problema. Kas bendravimą priima ar atmeta kaip savyje tikslą, nepaisant kokiose sąlygose jis vyksta, tas galutinus atsakymus suranda. Bet jei bendravimas yra tik tam tikra taktika, tai visam laikui surastų atsakymų būti negali. Iškyla naujos aplinkybės, atsiranda nauji daviniai, reikia ir naujų sprendimų.

Pirmasis laimėjimas atsiektas Lietuvos bylai iškelti Jungtinėse Tautose. Tai JAV Kongrese prastumtoji H. Con. R. 416 rezoliucija. Kas toliau?

Tolimų distancijų planams taip pat priklausytų:

a. Literatūros svetimomis kalbomis leidimas, b. Paveikios informacijos suorganizavimas, c. Ne tik politikų, bet meno ir mokslo autoritetų, darbo unijų ir civilinio judėjimo vadų laimėjimas mūsų vedamos kovos reikalui, d. Savo jaunosios kartos žmonių gausesnis atvedimas į aktyvų kovos lauką ir t.t. ir t.t.

Visoms toms ir kitoms su laisvinimo veikla susijusioms problemoms nuolat svarstyti ir planuoti prie VLIK - PLB turėtų būti sudaryta vyriausia laisvinimo veiklos planavimo komisija, kurion sutrauktini pajėgiausi protai, sutelktina praktiškoji patirtis.

Planavimo komisijas sudaro ir atskirų kraštų politinės vadovybės.

Jei laisvinimo organizacija išeitų iš chaoso ir jei prasidėtų laisvinimo veiklos rimtas planavimas, tai ta rimtis atsispindėtų ir spaudoje. Dabar dalyje mūsų spaudos nemaža pasimetimo, blaškymosi. Skaudžiausia, kad kilnioms laisvinimo idėjoms siekiama pasitarnauti nekilniomis priemonėmis: šmeižtais, insinuacijomis, faktų iškraipymais. Spaudos tikslas tarnauti tiesai, kurion kelią gražiai yra nusakęs amerikietis mokslininkas ir švietėjas, miręs 1939 Henry Smith Pritchett: "The way of truth is along the path of intellectual sincerity".

J. Kojelis

ŽVILGSNIAI Į ĮVYKIUS IR SPAUDĄ

SOLIDARUMAS SU TAUTA

- *Okupanto tarnyboje*
- *Tautinės mažumos Lietuvoje*
- *Akmenys pradės šaukti*

VEIKSNIUOSE IR VEIKLOJE

- *Bendruomenė — kultūrai ar politikai?*
- *PLB IV seimas*
- *JAV LB VII Tarybos suvažiavimas*
- *"Sendraugiai kryžkelėje" paraštėje*

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ GRETOSE

- *Joną Buitkų išlydint*
- *Lietuviškų problemų svarstymas*

SPAUDA, RADIJAS, KNYGOS

- *Susitikimai su prof. Zenonu Ivinskiu*
- *Iš stovykloje skaitytos poezijos*
- *Naujos knygos*

"Į LAISVĘ" VEDAMIEJI

- *Raison D'Être*
- *Turėta daug džiaugsmo*

OKUPANTO TARNYBOJE

Esama gerų lietuvių, kurie patys tiki ir kitus bando įtikinti, kad sovietų agentų, įsifiltravusių į lietuvių išeiviją, baimė perdėta. Pagaliau jei tokių ir būtų, jie nieko mums pakenkti negalėtų. Nei slaptos veiklos, nei slaptos strategijos, kurią jie galėtų iššifruoti, sakoma, mes neturime. Seniau okupanto tarnybon persisamdęs Alto tarnautojas Albinas Morkus ir dabar tąpat padaręs Vliko tarnautojas Vytautas Alseika mūsų veiklos nei sugriovęs, nei jai kuo pakenkęs. Priešingai, išvogtų Vliko dokumentų

Iš Izraelio 1973.VIII.5 pasiųsto laiško vokas. (Adresatas neskelbiamas).

Laiškas, gautas iš Izraelio, kuriame rašoma apie persekiojimą lietuvių Lietuvoje, "kurie rūpinasi savo tautos likimu" ir apie "grįžusio iš Amerikos progresyvaus lietuvio, laikraštininko Alseikio" ryšį su tais persekiojimais. (Pora pavardžių ir laiško siuntėjo bei jo žmonos profesijos iš laiško teksto išimtos).

1973. III 5 Kiran Izraelis

Gerb p

Jum raž

Bičulis

Jau antri metai išgyvenu kai man atrykinu
i savo krynę. Žmonės gerai kreipia
centre. Abudu dirbam aš ir
o žmona - s mok. žinom žmonės
Chirfoje ir gyvena labai gerai. Ten labai
patenkinti. Kaip aš nebėsi patenkintas
kad gyveni savo krynėje nekiemo nepri-
sekiojamas gyvenk kaip nori ir laisvas
savo reikalų. Ką ingalėjau tai galiu niekam
nenusižemas sakyti. Gačiau ne tai
Ir kamo atvažiavo pažįstamas, kurs per-
davė man i rasdavo čia gerai bistu-
vai, kurie išpranas savo tautos likimu
labai liūdnai mėtė labai persekiojami.
Di Rusai areštuota. ingi bėga
jau čeli kartus kreptas „Nagl" ir taip ma
labai apsunkus buvo kad gali ir ją areš-
tuoti. Už tat mane kad aš Jum
paintor mačiau apie nenoriausią
padėti ir reikalus escant vietoj reikė-
tų kriptimi jo nenuori
Žalgiras pranešė mu to kai gyvės iš
Amerikos pregresyvus, bistuvis, kai aplan-
kinkas Amerikos Kalbu, kad pas bis-
tus pasakoja kad iš Amerikos siunta pa-
ingus remti tautiečius reikėjo, ne to ir
reikė kas pinigus gauti. Pas i ns mokyt

TAUTINĖS MAŽUMOS LIETUVOJE

"Į Laisvę" nr. 58 (95) paskelbtame straipsnelyje "Lietuviai Lietuvoje" keliamas ne tik aktualus, bet ir labai principinis klausimas. Iš tikro ne lietuviai, bet rusai Lietuvoje yra "tautinė mažuma", nors ir labai privilegijuota. Jei kas iš mūsų draugų pradeda netiksliai tą terminą sąmoningai ar nesąmoningai vartoti, mums nekritiškai nereikėtų jų pasekti. Ypač atsargumo ir savikritikos turėtų parodyti asmenys, kurie stovi laisvinimo organizacijų vadovybėse. Paslysti lengva. Prieš darydami viešus pareiškimus ar konkrečius ėjimus, atsakinguose postuose stovį žmonės turėtų patys gerai klausimus išmąstyti, o taip pat pasitarti su kitais.

Labai įdomu, kad nesenai Los Angeles mieste miręs prof. Stasys Žymantas tokius dalykus labai jautriai sekė ir analizavo. Kai prez. Nixonui ruošiantis vizitui į Maskvą jo tuometinis patarėjas, dabartinis valstybės sekretorius Henry Kissinger rusų pavergtoms tautoms pažymėti pavartojo "mi-

---

parodomis, spaudos konferencijomis, paskaitomis ir straipsniais Lietuvos spaudoje Lietuvos žmones Alseika painformavęs apie išeivijoje dirbamą Lietuvos laisvinimo darbą.

Šituose teigimuose yra tik tiek tiesos, kad mes nei slaptos strategijos neturime, nei slaptos veiklos nevykdome. Tačiau jei kas iš sąžiningo įsitikinimo sako, jog sovietai išeivija nesidomi ir ją yra palikę ramybėje, tai tik parodo visišką nesiorientavimą komunistinės sistemos funkcionavime.

1973 m. rugpiūčio mėnesį šių eilučių autorius gavo laišką iš vos prieš pusantrų metų iš Lietuvos į Izraelį emigravusio žydo, o rugsėjo mėnesį teko su juo asmeniškai susitikti ir pasikalbėti. Tai išsimokslinęs vidurinės kartos žmogus, sovietinėje santvarkoje dvidešimt septynerius metus ne tik išgyvenęs, bet turėjęs progos pažinti ją žymiai intymiau. Jau savo laiške jis nurodo, kokią skriaudą laisvinimo pastangoms gali padaryti į laisvinimo darbui vadovaujančias organizacijas įsifiltravęs sovietų agentas, o žodžiu pilniau išdėstė prieš išeivijos veiklą nukreiptą sovietų strategiją. Izraelin išemigravusio kauniečio pasakojimai pilnai paremia "Į Laisvę" nr. 58 (95) paskelbtus dr. R. S. Daugvydo ir dr. M. T. Milgaudo surinktus faktus.

S. G.

12 8 21

Malonus Pone Leonardas.
Aciu už informacyą. Sakau.
Matote, kaip Kissinjer „nusišiva"
kažkokios laisvo kylą.
Kažkoks nėra šov. saj „minority",
bet jėga okupuotas ir jėga laikomas
okupacyoje tvartas, tas kiek
pasaulis nepripažįsta valstybė.
Sovietų lumšymas žmogaus teisių
deklaracyos rėmas dalykas,
o tebelaikymas nepripažįstamos
valstybės, okupuotos karo metu,
neteisėtoj okupacyoj - kitas. Ir tai
Nixonas turėjo pirmut. Sovietams.
Su jėgos lenkimas
Juos Žymantas

PROF. STASYS ŽYMANTAS LAIŠKU LEONARDUI VALIUKU reaguoja į Kissingerio panaudotą "minorities" terminą pavergtoms tautoms pažymėti.

AKMENYS PRADĖS ŠAUKTI

Amžių bėgyje daugelis tironų mindė žemės veidą. Jie švietė savo pergalių kelius žmonių pastogių gaisrais, plovė savo rankas nekaltų žmonių krauju, maudėsi jų ašarose . . .

Jie ir ėjo ir nuėjo, nuplukdė savo laivelius amžinastin, o žmonėms, išalkusiems ir nualintiems po jų teroro, reikia ir toliau gyventi, reikia bendradarbiauti, gydyti padarytas žaizdas. Tai akivaizdi ir logiška gyvenimo išvada. Štai, Vakarų Vokietija mokėjo ir dar tebemoka skriaudos reparacijas Izraeliui už padarytą tragiškai milžinišką jo tautai žalą Hitleriui siautėjant; Italija atlygina pagal išgales Mussolinio padarytas Etiopijai skriaudas ir t.t.

Pagaliau ir Sovietų Sąjungoj, oficialiųjų asmenų lūpomis, nekartą buvo iškelti į viešumą Stalino baisūs nusikaltimai žmonėms ir žmonijai. Juk visi gerai prisimename, jog buvęs komunistų partijos viešpats Chruščiovas ir kiti Kremliaus dignitoriai labai aiškiais faktais iškėlė aikštėn Stalino nedorybes, jo tironišką veik 30 metų valdymą, žmonių žudymą ir kitas baisenybes. Be to, nūdien juk jau turime po ranka Molotovo — Ribbentropo slapto susitarimo tekstus, surašytus 1939 rugpiūčio 23 ir rugsėjo 28, besidalinant Baltijos valstybių žemes.

Taigi, dabar pats laikas visiems ir iš visų pasaulio kampų, neišskiriant nė mūsų pačių ,lietuvių, gyvenančių laisvajame pasaulyje, balsiai ir nedviprasmiškai užklausti dabartinę Maskvos vyriausybę, kaip jie galvoja atitaisyti Lietuvai ir visam Pabaltijui Stalino padarytas milžiniškas skriaudas, tų kraštų laisvės ir nepriklausomybės atėmimą, sutarčių sulaužymą, žmonių iššudymą, begaliniai didelio skaičiaus jų iš-

---

norities" terminą, Žymantas taikliai reagavo: "*Matote, kaip Kissinger 'nususino' Lietuvos laisvės bylą . . . Sovietų laužymas žmogaus teisių deklaracijos — vienas dalykas, o tebelaikymas nepriklausomos valstybės, okupuotos karo metu, neteisėtoj okupacijoj — kitas*".

Šia proga reikia labai apgailestauti, kad mūsų veiksniai nepanaudojo prof. St. Žymanto intelekto, patyrimo ir tyro patriotizmo savo vadovietėse. Jis buvo paliktas dirbti amerikiečių kapinėse, o į vadovietes buvo pakviesti Morkus ir Alseika. Alseika ir Morkus iš vyriausių laisvinimo vadovybių išėjo tarnauti Lietuvos okupantui, prof. Žymantas 1973 metų pavasarį amžinai pasiliko kapinėse. Padarytos klaidos nebepataisomos, bet iš jų pasimokyti ateičiai tikrai vertėtų.

L. V.

trėmimą į priverčiamojo darbo stovyklas, kur jie rado mirtį arba buvo palaužti visiško invalidumo, etc.

Šio tikslo siekiant, mūsų laisvės kovos veiksniams negana tik laikas nuo laiko apsilankyti JAV Valstybės departamente ir naujai priminti JAV-bių vadovaujantiems asmenims mūsų Tėvynei Lietuvai padarytą be galo didelę skriaudą iš Sovietų S-gos pusės. Tiesa, tai yra labai svarbu, bet reikia naudotis ir išnaudoti visas galimas progas, kada Lietuvoj vyko ir tebevyksta neramumai, susideginimai, etc.

Reikia Vlikui su Alta ir kitais veiksniais kreiptis oficialiai raštu į Kremliaus nūdienius valdovus, klausiant, ką jie galvoja daryti, kad Lietuvai ir bendrai Baltijos valstybėms Stalino padarytos skriaudos būtų atitaisytos.

Galimas daiktas, būtų tikslu veikti visų trijų Baltijos valstybių laisvinimo veiksniams.

Žinoma, gal daugelis, perskaitęs šią sugestiją, pagalvos arba ir pasakys, jog tai bergždžias darbas, kad Kremlius į tokį kreipimąsi neatsakys ir pn. Negavus atsakymo — ir tai būtų jau gerai. Neatsakymas parodytų pasauliui dabartinių Kremliaus viešpačių nenorą atitaisyti tas Stalino padarytas skriaudas, už kurias jis jų pačių lūpomis buvo smerkiamas. O tai jau būtų mūsų laimėjimas pasaulyje.

Ir mūsų laisvinimo veiksniams reikėtų išnaudoti progą, ypač šiais laikais, kada Stalino balzamuotas kūnas, buvęs paguldytas šalia Lenino, Chruščiovo laikais iš ten išimtas, paguldant jį kažkurion Kremliaus mūro pusėn, iš kur jo nebegrąžino į pirmykštę vietą netgi Brežnevo laikų politbiuras. Juk žinome, kad Stalino paveikslai — visur nukabinėti — pašalinti, biustai ir paminklai nugriauti ir žinome, kad buvo laikai, kada tūkstančiai agitatorių Sovietų S-gos gyventojams aiškino Stalino padarytas žmonėms ir žmonijai skriaudas.

Taigi, reikia ir mums šaukti, belsti, netylėti, nes jeigu mes tylėsime — gatvių grindinio akmenys pradės šaukti . . .

Pranys Alšėnas

(Atkelta iš 3 pusl.)

Kova prieš okupaciją

"Į Laisvę" vedamieji turėtų reikšti viso sąjūdžio nusistatymą. Aš labai abejoju, ar frontininkų dauguma pritartų "ĮL" 58 nr. vedamojo "Du pavojai" išvadinei minčiai, kad dešinysis ekstremizmas tiek pat pavojingas, kaip ir kairysis. Tautos meilės vardu kovos prieš okupaciją atsisakyti ir status quo pateisinti pirmiausiai skuba visokie prisiplakėliai, karjeristai, rezistencinėj kovoj asmeniškos rizikos niekad neprisiėmę žmonės. Jiems ir dabar daug lengviau laisvės kovą pajuokti ir kovojančius pasmerkti, negu patiems joje dalyvauti.

K. B.
Chicago, Ill.

Redakcijos pastaba. *Minėtame vedamajame tokios išvadinės minties nėra. Iš vis svarstyklėmis sverti ir lyginti ekstremizmus nei reikalinga, nei naudinga, pagaliau net neįmanoma.*

BENDRUOMENĖ — KULTŪRAI AR POLITIKAI?

Daug esame skaitę straipsnių apie Lietuvių Bendruomenės uždavinius ir apie jaunimo išlaikymą lietuvišku išorine ir gilesne prasme. Prakalbos ir straipsniai nuteka, lyg vanduo; mažai juos pastebim, arba greit užmirštam. Kartais įstringa ši tema į pokalbius, ir savaime išsiryškina kokia svarbi detalė.

Vieno pokalbio metu šis netyčia užkliudytas klausimas paliko didesnį įspūdį, negu daugely straipsnių sudėtingi nagrinėjimai. —

Kam Lietuvių Bendruomenė? — Kultūrai ar politikai?

Kalbėtojas A. įrodinėjo, kad visos organizacijos turėtų įvairiais darbais dalytis; kad esą tiek uždavinių, tiek platūs išeivijoje veiklos plotai, jog Vlikui, Altai ir Bendruomenei niekad jų nepristigsią.

Kalbėtojas B. ilgesniu pasisakymu tvirtino, kad Bendruomenės pagrindinis, o gal ir vienintelis uždavinys esąs išlaikyti lietuvį lietuviu tremty. Taigi, Bendruomenei — tik rūpintis kultūra. Girdi, laisvės mūsų kraštas gal dar ilgai neatgaus, o senieji nyksta, jaunimas svetimybėse auga ir tolsta . . . Bendruomenė turinti nieku kitu nesirūpint, kaip įpilietinti lietuvybę svetimuose kraštuose ir ją išlaikyti gyvą. Kaip žydas išliko žydu ilgiausius metus bet kuriuose kraštuose, taip lietuvis turi likt lietuviu per kelias kartas, nors tremtis tęstųsi ir šimtmetį.

Kalbėtojas C., matyt, pagalvojęs apie žydų visada svajotą Pažadėtąją žemę, tuoj reagavo:

"O kaip lietuvis liks lietuviu be tikslo, be laisvos Lietuvos idealo?"

Ir jaunuolis Z. pritarė:

"Jei nėra Lietuvos, — niekaip nepriversi čia vaikų kalbėti lietuviškai!"

Taigi, išlaikyti lietuvybę, — reikia ir politikos; Lietuva — ne vien išsvajota, ne pažadėta žydų žemė, o reali šalis, tik pavergta, jos teisės paniekintos; reikia skverbtis į pasaulio opiniją, reikia kovot už savos — kultūringos, amžiais buvusios laisvos — tautos orumą, jos kultūros kūrybą, jos valstybinį apsisprendimą. Jaunimui bus prasmė išlikt lietuvišku, jei prieš akis turės Lietuvą, savo prabočių kraštą ir savo Tėvynę, kuriam, o ateity ir jo ribose, galėtų dirbti.

PASAULIO LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS IV SEIMAS

Viltys prieš seimą ir nuotaikos jam praėjus

Detalė iš PLB seimo: kalba seimo atstovas iš Kalifornijos Vladas Pažiūra.

Pokalbis užsisklendė bendra išvada: tik taip jaunas žmogus norės išmokt lietuviškai, ar sukurti lietuvišką šeimą, ar puoselėti savo kultūrą . . . Prieš visų dvasines akis turėtų būti Lietuva, ateities nepriklausoma, laisva, kūrybinga Lietuva.

Bendruomenė reikalinga konkrečiai kultūros ir politikos veiklai: išlaikyt lietuvybę, kurti ir palaikyti savą kultūrą, kovoti dėl savos žemės išlaisvinimo ir savos valstybės atstatymo. Egzilas, jaunas ar senas, turėtų būti išdidus savo skriaudoj, nepalaužiamas okupanto ir jo bernų kreivų žodžių, nesuminkštinamas jų nuodais pasaldintų liežuvių. Vienybėje — galybė; o vienybė — tik susipratusioj Bendruomenėj.

A. R.

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės seimai nėra jau taip dažni įvykiai: 1973 metų rugpiūčio 30 — rugsėjo 2 dienomis turėjome ketvirtąjį laisvojo pasaulio lietuvių suvažiavimą paskutiniųjų dvidešimties metų laikotarpyje, pradedant PLB vis pilniau ir giliau įleisti šaknis į senąją ir naująją lietuvių išeiviją. Didysis kitų ir šio seimo rūpestis buvo ir yra rūpintis lietuvybės išlaikymu laisvojo pasaulio lietuvių tarpe ir kaip galima pilniau įjungti visus geros valios lietuvius į Lietuvos laisvinimo darbą. Šiam seimui suvažiavimo vieta buvo parinkta JAV-bių sostinė — Washington, D.C. Seimo dalyvių didžiausią dalį sudarė JAV-bių ir Kanados lietuviai; tam tikras skaičius atstovų buvo dar iš šių laisvojo pasaulio kraštų: Argentinos, Australijos, Brazilijos, Didžiosios Britanijos, Kolumbijos, Prancūzijos, Vakarų Vokietijos, Venecue-

los ir Naujosios Zelandijos. Seimo dalyvių ir svečių didesniuose suvažiavimo parengimuose (pamaldose, koncerte, pokylyje) buvo virš 500 asmenų.

Sudėtos į seimą viltys

Reikia manyti, kad JAV-bių sostinės parinkimas šiam įvykiui nebuvo atsitiktinis dalykas. Kaip ten bebūtų, pavergtųjų didžiausi užtarėjai sutinkami JAV-bių Kongreso ir krašto administracijos narių tarpe. Taigi, visi geros valios lietuviai, kurie dar sielojasi šviesesne Lietuvos ateitimi, manė, galvojo ir tikėjosi, kad šis seimas bus didžiulė Lietuvos laisvės demonstracija. Į šį seimą buvo galima vienu ar kitu būdu "atsivilioti" eilę krašto įtakingųjų legislatorių ir administracijos pareigūnų ir išgauti iš jų svarbių, reikšmingų bei prasmingų pareiškimų Lietuvos bylos reikalu. Apie panašaus pobūdžio įvykius rašo krašto dienraščiai ir kalba radijo ir televizijos komentatoriai, jei juose pasirodo žymių ir įtakingų krašto pareigūnų. PLB seimas vyko, galima sakyti, prie pat Baltųjų rūmų (The Statler Hilton viešbutis, kuriame vyko seimo posėdžiai ir kiti didesni parengimai, yra apie 1 mylia nuo Baltųjų rūmų). Be didesnių pastangų buvo galima išgauti iš JAV-bių prezidento pareiškimą Lietuvos bylos klausimu. Seimo pamaldos (rugsėjo 2) įvyko šv. Mato katedroje (iš jos buvo laidojamas a. a. prezidentas J. F. Kennedy; joje ruošiamos svarbesnės krašto sostinės katalikų pamaldos). Seimo šv. Mišias galėjo laikyti vienas iš JAV-bių kardinolų, pamokslą sakyti — kitas iš kardinolų. Tuo atveju būtų apie PLB seimą rašę visi JAV-bių katalikų laikraščiai bei žurnalai. Panašaus pobūdžio amerikiečių suvažiavimai priima specialias rezoliucijas savo organizacijos reikalais, skirtas spaudai ir televizijos bei radijo žinių programoms. Ar tai PLB seimo rengėjai pramatė ir ar tai padarė?

Getinio pobūdžio suvažiavimas

PLB seime nepasirodė nė vienas net menkiausio rango amerikiečių pareigūnas; seimą laiškais ar telegramomis tesveikino tik vienas ar pora krašto legislatorių; apie seimą nė žodžio nebuvo krašto sostinės radijo bei televizijos programose; apie patį seimą beveik nė žodžio nebuvo didžiuosiuose sostinės dienraščiuose (neskaitant apie Čiurlionio ansamblio koncertą, apie kurį informacinio pobūdžio gabaliuką parašė vienas iš Washingtono dienraščių). Sekmadienio pamaldose šv. Mišias laikė lietuviai dvasiškiai, pamokslus irgi sakė lietuviai dvasiškiai. Seimo vadovybė neparuošė net menkiausio pareiškimo ar specialios rezoliucijos krašto spaudai, radijui ir televizijai; seimo vadovybė nesikreipė net kelių žodžių laiškais Lietuvos bylos reikalu į krašto vadovybę ar JAV-bių Kongreso narius.

Pamoka ateičiai

Po kelerių metų vėl turėsime PLB seimą. Reikia manyti, kad jis bus ruošiamas viename iš JAV-bių ar Kanados didmiesčių. Už neseniai turėto seimo visus išvardintus ir kitus negalavimus atsakinga PLB buvusi valdyba ir seimui ruošti komitetas Washingtone. Turime jau naują PLB vadovybę, gi minėtas komitetas jau išsiskirstė. Nei PLB vadovybė nei kitos grupės neturėtų panašių klaidų daryti. Jei PLB vadovybė ar kitų grupių vadovybės nepajėgia tinkamai

suorganizuoti savo didesnių suvažiavimų bei įvykių, tam darbui turi kviesti specialistus. Reikia manyti, kad lietuviai savo tarpe turi nemaža asmenų su pakankama patirtimi pa-

našius įvykius tinkamai suorganizuoti, juos pravesti ir iš jų gauti naudos lietuviškam reikalui bei Lietuvos bylos kėlimui bei gynimui laisvajame pasaulyje.

IŠ PLB IV SEIMO NUTARIMŲ

Žodis pavergtai tautai

Broliai ir sesės pavergtoje Lietuvoje, Pasaulio Lietuvių Bendruomenės ketvirtasis seimas siunčia jums savo ir visų laisvojo pasaulio lietuvių brolišku sveikinimus.

Sovietinio okupanto atkaklios pastangos sunaikinti Lietuvos politinį, kultūrinį ir religinį savarankiškumą ir jį paskandinti Rusijos sovietinėje imperijoje mums yra gerai žinomos, ir mes atidengiame laisvajam pasauliui tuos klastingus sovietinės Rusijos kėslus. Mes žinome ir atjaučiame jūsų politinės, tautinės, kultūrinės bei religinės laisvės prievartavimus. Mes žinome sovietinės Rusijos grobuoniškumą ir jūsų medžiaginius nepriteklius. Mes didžiuojamės jūsų atspara okupantui, jūsų meile savajai žemei, jūsų ištikimybe tautinėms religinėms tradicijoms, jūsų drąsa bei ryžtu tautinės kultūros kūrybai ir mokslo pažangai, jūsų tikėjimu į Lietuvos laisvę. Romo Kalantos, Simo Kudirkos, kun. Antano Šeškevičiaus, kun. Juozo Zdebskio, kun. Prospero Bubnio ir kiti panašūs pavyzdžiai yra tarsi ugniniai stulpai okupacinės priespaudos tamsoje, kad nušviestų tautai kelią į viltingą ateitį.

. . . . . .

Nors šio meto tarptautinė raida ir laisvojo pasaulio nevieningumas bei nuolaidžiavimas Maskvai lyg ir nežada greito Lietuvos padėties pasikeitimo, yra daug duomenų tikėtis, kaip istorija liudija, kad kiekvienas svetimųjų viešpatavimas, nors ir būtų atremtas į galingą jėgą, visada yra laikinis ir praeinamas. Likvidavus vakarietiškojo imperializmo liekanas Afrikoje ir Azijoje, ateis eilė likviduoti ir sovietinį kolonializmą. Laisvieji lietuviai, siekdami priartinti ir pagreitinti Lietuvos išsivadavimą iš sovietinio kolonializmo, atidžiai stebi tarptautinę raidą, plačiai informuoja laisvąjį pasaulį apie padėtį okupuotoje Lietuvoje, kiekviena tinkama proga šaukiasi į Lietuvai draugingas vyriausybes, kad jos reikalautų sovietinio kolonializmo likvidavimo.

Žodis laisvojo pasaulio lietuviams

Kada mūsų sesės ir broliai pavergtoje tėvynėje yra rusų komunistų žiauriai niokojami, kada jų tautinė ir religinė laisvė be atodairos varžoma, kada savitos kultūros vystymasis stabdomas, kada ten vis daugiau ir daugiau brukama rusų kalba, kada ekonominis krašto gyvenimas alinamas, kada apie krašto laisvę jie kalbėti negali, nerizikuodami būti sukišti į kalėjimus ar ištremti iš gimtojo krašto į Sibirą ar kitus svetimus kraštus, tada mūsų laisvajame pasaulyje gyvenančių lietuvių teisė ir pareiga yra būti jų akimis, jų ausimis ir jų balsu, skelbiančiu

visam pasauliui apie pavergtai Lietuvai rusų komunistų daromą skriaudą. Suglaudinkime gretas ir visas savo jėgas nukreipkime prieš mūsų visų bendrą priešą — pavergtos Lietuvos okupantą.

Lietuvybės išlaikymas

Seimas, apsvarstęs dabartinį pasaulinių jėgų susiskirstymą ir jų ryšį su mažom tautom, priėjo išvadą, kad lietuvių tautos didžiajai aspiracijai pasiekti — nepriklausomybei atstatyti reikia tiek tautai, tiek ir išeivijai pasiruošti nenuilstamai ilgalaikei kovai, kuriai būtinas yra lietuvybės ir tautinio sąmoningumo išlaikymas. Šiam tikslui įgyvendinti reikalinga ne tik skatinti visuomenę išlaikyti lietuviškus centrus, bet prie jų taip pat pastoviai apsigyventi.

Lietuvybei išlaikyti naudinga puoselėti giminystės ir draugystės ryšius su tėvynėje gyvenančiais broliais ir sesėmis, ypač jaunimo tarpe.

Lietuvos laisvinimo veikla

Seimas, įvertindamas visų laisvojo pasaulio kraštų lietuvių pastangas, siekiant Lietuvai nepriklausomybės atstatymo, kreipiasi į visas lietuviškas organizacijas ir institucijas ir prašo:

1. Koordinuoti Lietuvos laisvinimo veiklą su PLB valdyba, su Diplomatine Tarnyba ir su Vyriausiuoju Lietuvos Išlaisvinimo Komitetu.

2. Prašo visas lietuviškas organizacijas ir institucijas peržiūrėti atskiros savo veiklos būdus ir, suderintų tikslų siekiant, jungtis į gimininingas grupes.

3. Kol lietuvių tauta bus okupuota ir bus vykdoma rusifikacija Lietuvoje ir jos kultūriniai bei ekonominiai pasiekimai bus siejami su integraline Sovietų Sąjungos dalimi, lietuvių išeivijos uždavinys turi būti okupanto daromų skriaudų bei lietuvių tautos naikinimo atskleidimas pasauliui; todėl seimas prašo rūpintis, kad laisvojo pasaulio kultūra ir išeivijos lietuvių kultūriniai laimėjimai pasiektų gyvąją lietuvių tautą.

4. Prašo ir skatina visas Kraštų Lietuvių Bendruomenes išnaudoti kiekvieną progą kelti Lietuvos laisvės reikalą ir protestuoti prieš žmogaus teisių paneigimą Lietuvoje.

Aplamai seimo priimtieji nutarimai turtingi gražiomis idėjomis, tačiau jiems trūksta konkretumo, turi aibes raginimų bei pageidavimų kitiems, bet visai pamiršti įpreigojimai pačiai PLB valdybai, perdaug ištęsti ir nereikalingai prisagstyti sentimentalių papuošalų. Atkištinai suredaguoti Lietuvos lasivinimo veiklą liečią nutarimai, o 2 ir 3 paragrafams trūksta minties aiškumo ir logiško formulavimo.

Keistokai skamba informacijos reikalu priimtas toks seimo nutarimas:

Seimas, konstatuodamas okupanto daromą tendencingos propagandos skriaudų lietuvių tautai, skatina visuomenę remti Eltos biuletenio leidimą ir ieškoti būdų bei priemonių, kad kultūrinės radijo valandėlės būtų pradėtos transliuoti per Radio Free Europe ir Radio Liberty siųstuvus į Lietuvą.

Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas, reališkiau tą klausimą spręsdamas, "Radio Liberty" vadovybei pasiūlė ne "kultūrinės valandėlės" programą, o "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką". Ta medžiaga buvo priimta ir lietuvių kalba seriiomis perduota į Lietuvą.

Dr. W. Lazdinis

JAV LB VII TARYBOS SUVAŽIAVIMAS

spalio 6 - 7 Detroite

Naujieji Lietuvių Bendruomenės vadai: Juozas Gaila (kairėje) — JAV Lietuvių Bendruomenės krašto valdybos pirmininkas ir Bronius Nainys — Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybos pirmininkas.
Nuotrauka J. Urbono

Pirmoji naujai išrinktos tarybos sesija pilna žodžio prasme buvo skirta darbui ir Lietuvių Bendruomenės problemų nagrinėjimui. Darbinga nuotaika reiškėsi visoje suvažiavimo eigoje ir taip pat atsispindi priimtuose nutarimuose. Mat, šios sesijos nutarimai — tai ne iš anksto surašytos deklaracijos, o atsakomingų svarstymų konkrečios išvados. Daugumas Tarybos nutarimų — tai įsipareigojimai sau ir įpareigojimai savo sudarytiems organams: Tarybos prezidiumui ir Krašto valdybai. Kai kurie įpareigojimai net terminuoti. Atsikratymas gražbylių sveikintojų, balių, šokių ir koncertų JAV LB Tarybos suvažiavimuose ir intensyvus susitelkimas į bendruomeniškų problemų nagrinėjimą — tai džiugiai sveikintina LB veiklos praktikoje pasiekta pažanga.

Nauju reiškiniu reikia laikyti ir tai, kad Lietuvių Bendruomenė praktiško darbo sąlygose šioje sesijoje ištiesė bendradarbiavimo ranką Amerikos Lietuvių Tarybai. Įdomu bus stebėti, kaip tas bendradarbiavimas vystysis. Iki šiol teoretiški pasikalbėjimai tarp ALT-bos ir LB-nės dėl kompetencijos teritorijų pasidalinimo jokių vaisių neatnešė.

Balsavimo keliu sudaryti vykdomieji organai, kurie sekančius trejus metus vadovaus JAV Lietuvių Bendruomenei:

Krašto valdybos pirmininku išrinktas **Juozas Gaila**; Tarybos prezidiumas sudarytas iš **Algio Rugieniaus** (pirm.), **Jono Urbono** (sekret.) ir **Roberto Selenio** (vicepirm.); į Garbės teismą įėjo **prel. Jonas Balkūnas, dr. Jonas Genys** ir **Algis Makaitis** — šešeriems metams, **prof. Balys**

Vitkus, dr. Bronius Nemickas ir **Ignas Kazlauskas** — trims metams; Kontrolės komisijos nariai: **dr. Rozalija Šomkaitė, Valentinas Mėlinis** ir **Algimantas Šaulys.**

Naujai išrinktasis Krašto valdybos pirmininkas J. Gaila savo programinėje kalboje nurodė linkmę, kuria jis pasiryžęs vesti JAV Lietuvių Bendruomenę. Jis kalbėjo, pagal lotynišką posakį, **fortiter in re, suaviter in modo**, ir iš jo kalbos verta pacituoti keletą minčių:

Esu realistas, žinau visos mūsų Lietuvių bendruomenės pajėgumo ribas. Todėl nepažadu nuversti kalnų ir nustabinti pasaulio. Jau vien tik kasdieniniai reikalai baugina, nes pareikalaus daug darbo ir pastangų. Kultūros, Švietimo, Visuomeninių reikalų tarybų sudarymas, Pasaulio Lietuvių jaunimo sąjungos reikalai, artėjanti dainų šventė, pasiruošimas tautinių šokių šventei .

Žinau, kad ne tik tarybą, bet ir visą mūsų visuomenę slegia mūsų susiskaldymo liga. Dažnai kalbame ir spaudoje rašome apie veiksnių vienybę ir susitarimus. Vienybės tiek praeityje, tiek šiandieną galima lengvai pasiekti. Tereiktų tik pasitraukti iš kai kurių darbo pozicijų, uždrausti ten dirbantiems asmenims tą darbą tęsti ir susitarimas tučtuojau būtų pasiektas ir kapinių ramybė užsiviešpatautų. Aš šiandieną noriu pabrėžti, kad susitarimo sieksime visais būdais ir dėsime daug pastangų susitarti ir vieningai Lietuvos laisvinime dirbti. Tačiau jeigu tektų pasirinkti vieną iš dviejų: susitarimą pasitraukiant iš laisvinimo darbo arba tolimesnį darbą — pasirinksime darbą. Todėl tad tvirtai tikime, kad šis mūsų darbas, įjungęs dalį pajėgių vidurinės kartos asmenų, yra ne tik naudingas, bet ir reikalingas ne tik mūsų išeivijai, bet ir pavergtai tėvynei.

Šiandieną drąsiai galime tarti, kad JAV lietuvių bendruomenė yra pati pajėgiausia ir gaivališkiausia išeivijos lietuviškame gyvenime. Nepaisant, kiek kiti veiksniai ar organizacijos popieriuje turėtų savo narių ir vienetų, kokie būtų jų praeities nuopelnai ir darbai, rytojus priklauso bendruomenei. Ji tiek atliks, kiek išeivijos lietuvis bus pajėgus atlikti, ji tol egzistuos, kol išeivijos lietuvis jausis esąs lietuvis. Tikrai būtų nesuprantama ir neteisu, jei JAV Lietuvių bendruomenei įsakytų kiti, kur jai veikti, ko nedaryti. Nepaslaptis, kad praeityje LB dažnai buvo tik tarnaitės rolėje.

\- - - - - -

Žinau, kad dalis mūsų visuomenės ne visus mūsų darbus remia, ne visiems darbams pritaria. Tvarkomės demokratiškai: mažuma nediktuoja daugumai, bet dar svarbiau, kad dauguma neignoruoja mažumos norų ir nusistatymo. Kiekviename darbe pozityvi kritika yra ne tik naudinga, bet ir reikalinga. Opozicija neleidžia pozicijoje esantiems tinginiauti, apsaugo juos nuo klaidų ir priverčia valdžia apsvaigusius grįžti į realybę. Kviečiu visus į darnų bendruomeninį darbą. Tikrai daug kas mus riša ir jeigu per ateinančius tris metus mes pasistengsime užmiršti asmeninius nesusipratimus, pralaimėjimus, tai ir kiti skirtumai nubluks.

stb.

Pats laikas atnaujinti "Į Laisvę" prenumeratą 1974 metams

"SENDRAUGIAI KRYŽKELĖJE" PARAŠTĖJE

"Į Laisvę" Nr. 58 (1973 rugsėjo mėn.) atspausdintas giliai įžvalgus straipsnis rodo autoriaus pasaulėžiūrinį subrendimą ir atvirą rūpestį Ateitininkijos idealais. Nors straipsnio "Sendraugiai kryžkelėje" autorius ir slepia savo veidą po J. P. inicialais, tačiau skaitytojas kompensuojamas Sendraugijos veido atidengimu. Tokio atvirumo ir tiesumo, kalbant apie savo organizacijas, seniai negirdėjau. Iš tiesų, nepaseno nei Ateitininkija, nei jos principai. Priešingai, jei yra drąsuolių tokias mintis iškelti ir drąsuolių jas paskelbti, reiškia dar turima pakankamai blaivaus proto dalykus vadinti tikrais vardais ir tuo būdu Federacijos nykimo procesą sulaikyti.

Paseno vadai, ne idealai. O kai vadai pasensta, tada ir nariuose jaučiamas nuovargis, dvasinis išsekimas, pateisinamų priežasčių ieškojimas etc. O buvusiai gražiai Sendraugijai aiškiai reikalingas "šviežias grimas" arba net "veido operacija" . . .

Nuostabiai teisinga autoriaus pastaba, " . . . kad organizuota ateitininkija yra likus visai be nugarkaulio". Suprantama, kai prarandama galva, ką begali nugarkaulis? Dar taip neseniai Ateitininkijos veržlumas buvo, rodos, nesulaikomas jokių žemiškųjų jėgų! Visuose frontuose. Ateitininkai vadovavo ir politikai, ir ekonomijai, ir spaudai, ir menui, ir mokslui, ir kultūrai apskritai. O kas liko dabar?

Tokiam Ateitininkijos nuosmūkiui bene, šalia nebeturėjimo vadų, viena iš pagrindinių priežasčių bus dvasininkijos dvasinis išblėsimas, jos sumenkęs pasitikėjimas savo kilniuoju pašaukimu, kunigystės idealo degradavimas į profesiją ir pan. Yra kunigų, einančių dvasios vadų pareigas, bet nėra dvasios vado esmine šio žodžio prasme. Štai, vienas kunigas yra Rašytojų Draugijos pirmininkas, kitas Žurnalistų Sąjungos pirmininkas, trečias žymus fotografas, vėl kitas žymus kompozitorius, žymus redaktorius, žymus rašytojas, žymus mokslininkas, žymus žurnalistas, žymus veikėjas ir t.t. — nuo pirmo iki paskutinio, nelyginant šie postai ar profesijos būtų svarbesni už kunigystę . . . Tačiau nėra kunigo pamokslininko, kokiu buvo kun. Alf. Lipniūnas Vilniuje. Yra kunigų politikų, bet nėra kunigų — apaštalų, jaunimo vadų. Yra kunigų poetų ir rašytojų, bet nėra jaunimo literatūros kūrėjų, kokiais buvo vengrų kun. Tihamer Toth ar amerikietis S. Marden. Tremties gyvenimo sąlygos nudvasino visus lygiai — ir pasaulietį ir kunigą. Todėl Sendraugija ėmė vis labiau irti, krikti, nusiprasminti, kol neatpažįstamai supanašėjo beidėjinėje masėje.

Tokio vyksmo pasėkoje, nesiorientuojančius jaunuolius, kaip taikliai pastebi J. P., " . . . sugriauna mūsų pačių politiškai subrendę antiateitininkai". Nematyti tiesos ten, kur ji yra, būtų lygu užsimerkti, einant siauručiu lieptu per sriaunią upę. Kad Tabor farma ne vienam jaunam ateitininkui virto "Taboro kalnu", kur kartą metuose nuvykstama apturėti atlaidų ir gauti palaiminimą, yra paskutinis juokas pro paskutines ašaras. Tai Federacijos vadų

trumparegiškumo rezultatas. Sąmoningai ar nesąmoningai buvo atsisakyta pagrindinio Ateitininkijos principo — kūrybinės prasmės, iškeičiant kultūrinį prioritetą į mažai reikšmingą politinę veiklą. Tolerancijos ir pakantos pretekstu per plačiai atidarytos durys asmenims ne iš Ateitininkijos eilių, visai jas uždarant savųjų kūrybai.

Federacijos apologetai užmiršo, kad bet kokios organizacijos vadų pirmoji pareiga yra padėti, globoti ir paruošti kūrėjus iš savo narių tarpo, idant jie testų savo pirmataku darbus. Jie gi vedė ne į tą pusę, žavėjosi ir želdė žolę "už tvoros", stiprino svetimą vežimą, užmiršę, kad važiuoti reikia ir reikės savuoju . . . Kairieji nepripažino dešiniųjų tolerancijos dėsnio. Ištiesus vieną ranką, pasiėmė kūną ir dūšią. Ne atsitiktinai šiandien talentingi dailininkai yra tiktai tie, kurių kūriniais iliustruojami "Metmenys". Geri poetai ir rašytojai turi būti tokiais patepti ir pripažinti liberalinių kritikų. Norį būti bendruomenės vadais, pirma turi gauti akiratininkų sutikimą . . .

Amerikiečių literalinė kultūrpolitika paveikė ir mūsų kultūrai vadovaujančius protus. Ir mūsuose dabar, jei esi liberalas, kairysis, beveik radikalas, jei pasisakai prieš tvarką, autoritetą, tradiciją etc. — gerai, būsi reto talento kūrėjas, tikras menininkas, įlipsi į Parnasą be ypatingų pastangų. O jei dar nuvyksi į Lietuvą, ten suruoši meno parodą arba išleisi knygą, liberalai savoj ir sendraugių spaudoje tave iškels į padanges, padarys beveik pusdieviu, paskirs ilgus straipsnius tavo kūrybai įvertinti, padarys genijum ir įdės puslapinę nuotrauką. Ir nelaimė, jei kuris, būdamas dešiniųjų sparno kūrėjas, pateks į liberalų nemalonę — tegu Dievas jam padeda — sendraugiai tikrai nepadės! . .

. Mūsų liberalams ir radikalams pavyko įtikinti Ateitininkijos vadus, kad "jūsų gerieji laikai jau praėjo". Esą, smegenys ir intelektas jau jų, liberalų, pusėje. Mokslo ir kūrybos jėgų persvara kairėje. Kūrybinis prieauglis ir potencialas, literatūra ir menas jau liberalų monopolis! Aišku, jūs atsilikote. Ergo — pralaimėjote. Ir katalikai intelektualai nuleido rankas, nesiryžo kovai, kapituliavo ramia sąžine. Skaudu ne tai, kad buvo nusilenkta netiesai, bet tai, kad kultūrinė perversija ir toliau tebevyksta. Jei ir "pasirodytų šių dienų 24 metų Dovydaitis", kaip trokšta J. P., jis niekur, deja, negalėtų įeiti. . .

A. K.

Atskyręs religiją nuo lietuviškumo ir būdamas nepatenkintas, kam lietuviškoji problematika siejama su Krikščionybe, ateistinis humanizmas dabar mėgina lietuviškumą pripildyti ateizmu.

Prof. Antanas Maceina

MIRĖ JONAS BUITKUS

JONAS BUITKUS, aktyvios rezistencijos dalyvis, ilgametis LFB Detroito - Windsoro sambūrio pirmininkas, Dainavos stovyklos komendantas, sužeistas automobilio nelaimėje, mirė 1973 rugpiūčio 11. Palaidotas Detroito kapinėse. Plačiau skaityk dr. Vyt. Majausko "Joną Buitkų išlydint".

Veikliam Lietuvių Fronto bičiuliui

a. a. JONUI BUITKUI

auto nelaimėje žuvus, nuoširdžiai užjaučiame šeimą, gimines ir artimuosius.

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIAI

Bičiuliui

Dr. JUOZUI SKRINSKAI su šeima,

mylimai motinai a. a. P e t r o n ė l e i mirus, nuoširdžią užuojautą reiškia

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIAI

JONĄ BUITKŲ IŠLYDINT

Dr. Vytauto Majausko žodis prie karsto 1973 rugpiūčio 15 Detroite

Kai kūdikis krikštoliniu verksmu praplėšia gimdyklos tylą, pareikšdamas pasauliui savo egzistenciją, lyg simboliniai paryškindamas nežinomų gyvenimo posūkių ir vingių baimę, jo artimieji džiaugiasi, linksminasi ir net puotauja.

Žmogui mirus, artimieji liūdi ir verkia, o jis, mus palikęs, pagal krikščioniškąją pomirtinio gyvenimo tiesą, triumfuoja ir džiaugiasi amžinybe, nes jo žemės vargai baigti.

Bandydamas giliau suvokti gyvenimo ir mirties prasmę, artinuosi prie bičiulio Jono karsto tarti jam sudiev bendraminčių — LFB vardu, įpindamas į jam skirtas gėles 200 Dainavoj stovyklavusių bičiulių parašus, užvakar reiškusių "stiprėk ir grįžk", o šiandien — "mūsų mintyse Tu liksi gyvas". Artinuosi prie jo, kaip rezistento, organizacijos nario ir iš viso žmogaus, kuris kovojo, džiaugės, liūdėjo ir puoselėjo geresnio gyvenimo viltį.

1940 metų okupacija įsuka jį kaip atsargos karininką į LAF. Paskui jis lieka LFB eilėse aktyvus narys. Kelerius metus vadovauja Detroito - Windsoro sambūriui, dažnai sutinkam jį LFB studijų ir poilsio savaitėse komendanto poste. Ne tik LB bičiuliai, bet ir visi Dainavos stovyklautojai, nuo New Yorko iki Los Angeles, pažino jį, mėgo ir vertino jo tylą ir konkretų darbą.

Dievo Pirštas palietė jį kaip tik studijų savaitės metu grįžtantį iš Dainavos. Aplankiau Ann Arbor ligoninėje sekančią dieną po katastrofos, po rimtos vidurių operacijos. Nors ir buvo skausmuose, bet kalbėjo blaiviai ir optimistiškai. Norėdamas nuvertinti savo padėties rimtumą, net juokauti bandė. Prašė, kad draugai jo dar nelankytų; sakė, grįšiąs stovyklos pabaigtuvėm. Ir kokia gyvenimo ironija: kai šeštadienio naktį, nerūpestingi ir įsismaginę, traukėm dainas ir lenciūgėlį, Jonas tikrai sugrįžo pas mus, tik kitoks ir kitokiais keliais, mums nežinomais . . .

Joną galėčiau charakterizuoti vienu sintaksišku sakiniu: jis buvo geras žmogus. Paprastas. Atviras. Tiesus. Nuoširdus. Šiandienines konvulsijas kritiškai vertinąs. Jis mylėjo Dainavą, joje stovyklaujantį lietuvį ar net priklydusį gyvuliuką. Stebint iš tolo, savo žodžiais jis kartais skambėjo perdaug stačiai ir tiesiai. O vis dėlto kiekvienas, pabuvojęs su juo, greit atpažino jo paslėptą nuoširdumą, bičiulystę ir jam įgimtą humorą. Neimponavo jis nei iškalba, nei manierom, nešvytėjo rėkiančiom spalvom: nuoširdus paprastumas ir buvo ta jo dorybė, kuria jis traukė draugus.

Ir tas aukštas, tiesus, tvirtas Jonas nuo Skaudvilės užlūžo pačioj gyvenimo viršūnėj ir savo fizinėj stiprybėj. Staigiai, be ilgų kančių, be klaikios vienumos. Šiandien jis yra amžinas — virš mūsų ir virš visko. Jo žemiškos problemos nebereikšmingos ir išspręstos, jo sąskaitos su Aukščiausiuoju jau suvestos. Dėl to viliamės, kad jis, teisingas žmogus, geras tėvas, taurus lietuvis, šiandien, kai mes liūdim ir verkiam, džiaugiasi Amžina Laime.

LIETUVIŠKŲ PROBLEMŲ SVARSTYMAS

Iš LFB JAV-bių ir Kanados studijų savaitės

Lietuvių Fronto Bičiulių poilsio ir studijų savaitės, įvykusios 1973 rugpiūčio 5 - 11 Dainavoje (prie Detroito) dalyviai.

Nuotrauka J. Urbono

."Šioje Lietuvių Fronto Bičiulių studijų savaitėje pažiūrėsime atviromis akimis, atvirais protais ir atviromis širdimis į pačius aktualiuosius Lietuvos laisvinimo darbo klausimus bei problemas ir bandysime rasti atsakymus bei sprendimus", — šiais žodžiais LFB sajūdžio Vyr. Tarybos narys ir LFB JAV-bių ir Kanados Centro valdybos pirm. Leonardas Valiukas atidarė tradicinę frontininkų poilsio ir studijų savaitę, įvykusią 1973 metų rugpiūčio mėnesio 5 - 12 dienomis Dainavos stovykloje (prie Detroito).

Gausi dalyviais, turtinga programa

Poilsio ir studijų savaitės dalyviai ir svečiai kalbėjo, kad vargu kada nors praeityje frontininkai yra turėję tokią gausią dalyviais savo metinę šventę: pranešimuose, simpoziumuose bei diskusijose, ypač savaitgalyje, Dainavos stovyklos salė būdavo beveik perpildyta. Užbaigtuvių programoje (literatūros ir dainos vakare) ir po jos gegužinėje dalyvavo apie 250 asmenų. Studijų savaitės programoje dalyvavo rekordinis skaičius dalyvių — 24 (pašnekesiams įva-

Simpoziumą seka dr. B. Radzivanas, dr. J. Pikūnas, dr. P. Kisielius, V. Naudžius, dr. Ad. Damušis ir kit.

Nuotrauka K. Ambrozaičio

Dr. Petras Kisielius, LFB Vyr. tarybos pirmininkas, taria žodį, nuleidžiant vėliavą.

Nuotrauka K. Ambrozaičio

dų padarytojai, aktualiais klausimais pranešėjai, simpoziumų pagrindiniai dalyviai). Iš jų 15 buvo LFB sąjūdžio nariai, kiti 9 — ne frontininkai; visi akademikai — baigę aukštąjį mokslą Lietuvoje ar tremtyje. Nestokota ir atstovų iš jaunimo darbuotojų gretų — jų buvo 6 (neseniai baigę kolegijas ar universitetus). Nepamiršta buvo ir Kanada: iš ten programoje dalyvavo 3 (pora iš jų buvo jaunimo darbuotojai).

Temos ir jų gvildentojai

Europos saugumo konferencija ir PLB kongresas tuo metu buvo tikrai aktualūs ir svarbūs klausimai. Jiems buvo skirtas visas galimas dėmesys. Tais klausimais kalbėjo tuometinis PLB valdybos pirm. St. Barzdukas ir JAV-bių LB Tarybos tuometinės politinės komisijos pirm. dr. P. Vileišis, lietuvių delegacijos Helsinkyje narys. Studijų savaitgalis buvo skirtas trims simpoziumams temomis (pilniau apie juos rašoma atskirai): 1. "Bendravimas su komunistų pavergtu kraštu" (pagrindiniai simpoziumo dalyviai: A. Kairys, dr. K. Pemkus, P. A. Raulinaitis ir dr. A. Razma; moderatorius — J. Kojelis); 2. "Jaunimo paruošimas Lietuvos laisvinimo darbui ir jo įjungimas į tą žygį" (simpoziumo pagrindiniai dalyviai: L. Nainytė - Garbonkienė, M. Lenkauskienė, V. Narutis, A. Puteris, L. Švėgždaitė ir A. Zapareckas; moderatorius — L. Valiukas); ir 3. "Lietuvos laisvinimo darbo racionalizavimas" (simpoziumo pagrindiniai dalyviai: J. Kojelis, B. Nainys, kun. K. Pugevičius ir Aušra Mačiulytė - Zerr; moderatorius — L. Valiukas).

Nepamiršta buvo ir sąjūdžio organizaciniai bei vidaus klausimai: buvo

Poilsio ir studijų savaitės metu Dainavoje susitinka grupė LFB darbuotojų; iš kairės — dr. P. Kisielius, dr. K. Bobelis, P. Narutis, dr. Ad. Damušis, dr. A. Šležas, dr. Č. Kuras, J. Mikonis, V. Aušrotas, dr. K. Ambrozaitis, J. Kojelis, St. Barzdukas, dr. Z. Brinkis, A. Baronas, dr. K. Pempkus, L. Valiukas.

Nuotrauka J. Urbono

Bičiulį

DR. ZIGMĄ SMILGĄ su šeima ir artimuosius,

mylimai motinai Lietuvoje mirus, širdingai užjaučia

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIAI

A. A.

LEONUI LANIAUSKUI

MIRUS,

brolį bič. SIMONĄ su šeima ir kitus gimines giliai užjaučia

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIAI

pravestas pašnekesys įvyksiančio 1974 metų gegužės pabaigoje LFB visuotinio suvažiavimo klausimais (įvadą pašnekesiui padarė dr. Ad. Damušis ir L. Valiukas) ir turėtas simpoziumas LFB sąjūdžio veiklos suaktyvinimo klausimais (simpoziumo pagrindiniai dalyviai: A. Kulnys, dr. Č. Kuras, dr. V. Majauskas ir P. A. Raulinaitis; moderatorius — L. Valiukas). Reformų lietuvių gyvenime ir veikloje klausimu kalbėjo L. Valiukas. Studijų ir poilsio savaitės kapelionas kun. V. Dabušis pravedė pašnekesį tema: "Pasauliečio vaidmuo Bažnyčios gyvenime šiandien". Aktualaus turinio sveikinimo kalbas pasakė LFB Vyr. Tarybos prezidiumo pirm. dr. P. Kisielius ir ALT-bos centro vykdomojo komiteto pirm. dr. K. Bobelis.

Studijų savaitė vienybės ženkle

LFB poilsio ir politinių studijų savaitė buvo baigta tradicine menine programa. Tai buvo literatūros ir dainos vakaras. Savo kūrybą skaitė: poetė - rašytoja Julija Švabaitė - Gylienė, poetas - rašytojas Aloyzas Baronas ir rašytojas - dramaturgas Anatolijus Kairys. Dainų ir arijų rečitalį davė solistė Aldona Stempužienė, jai akomponavo pianistas A. Vasaitis. Programą pravedė dr. V. Majauskas.

Poilsio ir studijų savaitės ūkiniais reikalais rūpinosi Viktoras Palūnas, jam talkino Jonas Urbonas. Steikų popietę suorganizavo Vytautas Petrulis.

Studijų savaitėje dalyvavo veiksnių (PLB, VLIK-o, ALT-bos, Rezoliucijoms Remti Komiteto ir kt.) vadovai bei darbuotojai. Jie savo nuomones reiškė kietai, bet skirstėsi iš poilsio ir studijų savaitės nesusipykę ir principiniais klausimais sutarę.

St. Kalnius

SUSITIKIMAI SU PROF. ZENONU IVINSKIU

Antrųjų prof. Z. Ivinskio mirties metinių proga skelbiamas ats. mjr. P. Gudelio atsiminimų pluoštas.

Redakcija

Kūčių vakaras visada liks man surištas su a. a. prof. Zenono Ivinskio atminimu. Pirmąsias jo mirties metines išgyvenau giliame liūdesyje, nes nebegalėjome kartu pasidžiaugti mudviejų bendradarbiavimo vaisiumi — ką tik iš spaustuvės gautąja mano studija "Bolševikų valdžios atsiradimas Lietuvoje 1918 - 1919 metais", kurios pasirodymo profesorius dar gyvas būdamas su nekantrumu laukė. Liūdnos ir šiemet, nes mano paskutinis gyvenimo siekis — aprašyti Joniškėlio apskrities partizanų veiklą — nebeturi nuoširdaus rėmėjo ir skatintojo. Jis buvo patikrinęs 1970 užbaigto slaptos partizanų veiklos aprašymo rankraštį, bet, deja, Nidos Knygų klubo redaktorius sulaužė savo pažadą mano darbą išleisti, o L. N. Bendrovės valdyba, nežiūrint mano įtikinimų, mašinraštį grąžino dėl tariamai "finansinių rezervų trūkumo".

Kūčių vakare sutvarkiau savo korespondenciją su velioniu, ir pasirodė, kad nuo 1964 ligi jo mirties vienas antram rašytų laiškų lapų skaičius vienodas — po 72.

Velionio, sakyčiau, manęs globojimas mano istorinės srities darbe prasidėjo tada, kai jis sužinojo, jog aš rengiuosi aprašyti man žinomą partizanų kovų su bolševikais laikotarpį. Pamažu jis įtikino mane, kad tas laikotarpis Lietuvos istorijai reikšmingas ir negali likti pamirštas. O reikia pripažinti, kad aš, buvęs partizanų sąjūdžio populiarizatorius Lietuvoje, kai susipažinau su 1940-52 metų laikotarpio partizanų kruvinomis kovomis rusų okupuotoje Lietuvoje ir jų sudėtomis aukomis, mūsų 1918 - 1919 veiklą buvau pradėjęs laikyti tik žaidimu.

Šį mano nusistatymą pirmiausia pradėjo griauti JAV gyvenąs ats. pulk. A. Stapulionis, buv. Joniškėlio mirties partizanų bataliono vadas, suradęs didelį partizanų idealizuotoją, buv. jauną Pušaloto partizaną Petrą Bliumą. Pastarasis, dirbdamas Bostono universiteto bibliotekoje, užtiko 1934 "Trimito" komplektą su serija mano straipsnių apie Joniškėlio partizanus. Juodu pradėjo kalbinti mane, kaip nepriklausomos Lietuvos spaudoje tuo klausimu paskelbusį daugelį straipsnių, apie tuos įvykius parašyti knygą.

Neturėdamas jokio savo straipsnio, aš negalėjau nei pagalvoti apie tai. Tada Bliumas ryžosi nurašyti tuos straipsnius iš "Trimito". Jis prisiuntė man dvi dideles, per 200 lapų bylas. Nuo tų straipsnių rašymo jau buvo praėję daugiau kaip 30 m., tai skaitydamas juos aš pats nustebau, kaip viskas jau buvo pamiršta.

Nusistatęs rašyti, aš pirmiausia

norėjau įsitikinti, ar pavyks tuos rašinius išspausdinti. Tuo tikslu 1966 nuvykau į Londoną ir susitariau su Nidos Knygų Klubo redaktorium Barėnu, kad jis juos išleis. Po to sekė beveik trejus metus užsitęsęs Lietuvoje išspausdintų mano ir kitų partizanų rašinių ieškojimas.

Tame pasiruošimo rašyti laikotarpyje sustiprėjo mano santykiai su velioniu. Susitikdami aptarinėjome mano rašinių planą. Ilgainiui jis įtikino mane, kad tais rašiniais aš užkišiu ligi šiol tebestovinčią Lietuvos istorijos spragą.

Jei likimas būtų buvęs palankesnis, jau būčiau tą darbą įpusėjęs. O dabar stoviu vienų vienas akligatvyje . . .

Sėdėdamas prie Kūčių stalo a. a. prof. Ivinskio mirties metinėse, prisiminiau ir šviesius mūsų susipažinimo laikus. 1964 turėjau progos pirmą kartą dalyvauti Romuvoje vykusioje Studijų savaitėje. Išvakarėse vyko svečių supažindinimas. Asmeniškai pažįstamų turėjau vos keletą. Moderatorius iš sąrašo šaukė atvykusių svečių pavardes ir prašė kiekvieną prisistatyti. Kiekvienas prisistatymas buvo palydimas katutėmis. Iššaukus prof. Ivinskio pavardę, katutės nesiliovė, jam net nė žodžio neištarus. Tada pirmą kartą pamačiau seniai mano gerbiamą istoriką.

Mano eilei atėjus, pranešiau, kad atvažiavau iš Lembergo. Deja, ne iš garsaus Galicijos Lemberg-Lvovo, o iš kaimelio tolimame Pfalco užkampyje, netoli Prancūzijos sienos. Pasisakiau, kad esu kūrėjas - savanoris. Prisistatymui pasibaigus, prie gretimo stalelio sėdėjęs profesorius priėjo prie mūsų ir paspaudęs ranką paklausė, ar esu tas pats ats. majoras Gudelis, kuris yra rašęs "Karo Archyve" apie Užkaukazio lietuvius ir apie Joniškėlio partizanus. Man teigiamai atsakius, jis nusivedė mane prie savo stalelio, kur sėdėjo jo šeima ir keletas vyriškių. Atsimenu tik vieną — dr. P. Reklaitį. Prof. Ivinskis pradėjo garsiai pasakoti apie mane, kaip apie Lietuvos istorijos tyrinėtoją — mėgėją ir kaip nepriklausomos Lietuvos spaudos darbuotoją. Tokiu nesijaučiau, tačiau prieštarauti nebuvo laiko, nes jis, matydamas mano varžymąsi, pradėjo detaliai minėti, ką ir kur aš esu rašęs ir sakyti komplimentus už tai, kad esu vienas iš nedaugelio "raštingų" karių, kurie savo išgyvenimus ir patyrimus paliko spaudoje jaunesniąjai kartai, prie kurios ir jis priklausąs . . .

Suglumau ne tik dėl jo beriamų komplimentų, bet ir iš nustebimo, matant tokios fenomenalios atminties žmogų, kuris geriau už mane patį palaikė atmintyje mano 1928 - 1939 m., t.y., prieš 35 - 25 metus rašytus dalykėlius. Vėliau, arčiau susibičiuliavus, man nekartą teko stebėtis jo nuostabia atmintimi. Atsimenu mano vieną apsilankymą Bonnoje, jo darbo kambaryje istorijos tyrinėjimų institute. Kalbėjome apie abiem mums brangius praeitus laikus. Man iškėlus vieną klausimą, jis pasakė savo nuomonę ir jai patvirtinti ištraukė iš lentynos vieną knygą, pavartė keletą lapų ir perskaitė atitinkamą citatą, lyg tą dalyką būtų tik vakar studijavęs . . .

Prof. Zenonas Ivinskis, vienas iš žymiausių lietuvių istorikų ir mūsų bendravimo metu Bonnos universiteto profesorius, galėjo sąmoningai ar nesąmoningai tuo didžiuotis ir santykiuose su kitais žmonėmis tai parodyti. Bet jis toks nebuvo. Prie-

šingai, sakyčiau, jis nusileisdavo ligi žemesnio mano erudicijos laipsnio, kai teiraudavosi mano nuomonės apie jo darbus. Savo laiškuose jis statydavo konkrečius klausimus, į kuriuos reikalavo atvirai atsakyti, savo credo išdėstyti. Dažnai susitikęs reikalaudavo atvirai pasisakyti dėl jo darbų. Atsimenu jo tokius kvotimus po savo paskaitų Studijų Savaitėje, kai, paėmęs už parankės, išvesdavo pasivaikščioti į parką, arba, prispaudęs kur kampe, priversdavo pasakyti, ar sutinku su jo išvadomis, ar galėčiau kuo jas papildyti? O jei, negalėdamas lygintis su jo išsimokslinimu, prisipažindavau, kad ne viską supratau, jis imdavo papildomai aiškinti ir nepaleisdavo tol, kol pasakydavau, kad suprantu.

Keletą metų nedavė man ramybės dėl tariamo 1940 karininkų supasavimo ir privertė mane parašyti 4 puslapių argumentaciją, kur įrodinėjau jo nuomonės klaidingumą. Jei dėl to kaltinti, tai tik vyriausią vadovybę, o ne žemesniuosius karininkus. Mano įrodinėjimus profesorius priėmė su respektu ir toliau vėl mane "kvosdavo" įvairiais klausimais.

Gyvą profesoriaus domėjimąsi mano istorijos srities darbu liudija jo 1970.III.3 laiškas:

Malonus Petrai! Labai didelis dėkui už tokį platų laišką. Savo lojalumui ir gerai valiai parodyti tuojau išsiunčiau Aidus, kur yra apie Liublino uniją . . . Tų Aidų nereikia grąžinti. Ar pritari, Petrai, jog su lenkais reikėtų dialogą pradėti? Kokia Tavo nuomonė dėl mano straipsnio? Rašyk atvirai, kas nepatiko, Aš kritiką tikrai mėgstu!

Gaila, kad Tavo darbo Barėnas neleidžia Nidos serijoje. Vistik viskas geriau susiklostytų. Ir tiems, kurie atprato nuo galvojimo tokiais klausimais, kuriais gyvai rašai, labai būtų naudinga į rankas paimti tokią knygutę, kad jų smegens nesidegeneruotų. Kai ateis laikas, prakalbą parašysiu. Rašysiu ją dar sykį akimis permetęs tekstą ir kreipdamas dėmesį skaitytojų į esminius dalykus.

Kiek egzempliorių spausdinti pardavimui? Neturiu praktikos, bet nemažiau, kaip 600-800 išspausdinus, skaitytojų rinka nebūtų pasotinta. Jeigu manęs kas klaustų, ir jei aš tokią knygutę sau leisčiau, tai aš spausdinčiau iki 1500 egz.

Bibliotekų sąrašą sudaryti nėra lengva. Beje, JAV bibliotekos neužsakytus leidinius, kuriuos laiko reklama, meta lauk . . .

Aš galvojau, jog pratarmėje būtų pristatytas autorius ir pasakyta viena kita mintis, įderinant Tavo dėstomus dalykus į ano meto mūsų bendrąją istoriją ar panašiai.

Į ką kreiptis paramos reikalu išleidimui? Pirmoje eilėje į Ramovėnus, paskui į PLB Kultūros Fondą.

Tiesa, tai buvo atsakymas į mano pasiteiravimus, bet jis būdingas Ivinskio vispusiškumui: toks nuoširdus prielankumas mano rūpesčiams rodo, kad jis laikė studiją savo paties darbu. Mūsų susirašinėjimas 1970 m. pasiekė rekordinį lapų skaičių, nes aš parašiau jam 24 lapus, o jis man net 25 lapus laiškų. Tas sudaro visą trečdalį mūsų korespondencijos.

Savo autoritetu pareimdamas mano pastangas surasti mecenatą mano rašiniams išleisti, velionis 1970.IV.9 parašė šią rekomendaciją:

Arčiau susipažinęs su ats. mjr. P. Gudelio studija, džiaugiuosi, kad autorius, aktyvus dalyvis partizani-

nių bei laisvės kovų šiaurės - rytų Lietuvoje, iš keturių dešimtmečių perspektyvos su dideliu rūpestingumu atsidėjo tam darbui. Pasinaudodamas savo ankstyvesniais rašiniais ir kitų patalkinta medžiaga, P. Gudelis ne tik tiksliai sugebėjo mums užkonservuoti savo asmeniškus atsiminimus, bet jis juos gana gausiai papildė kitų memuarais ir šiandien sunkiai prieinamais darbais bei straipsniais. Visai tai medžiagai surankioti P. Gudelis parodė daug kantrybės ir padėjo daug triūso. Jis kritiškai panaudojo ir Lietuvos laisvės priešų paskelbtą medžiagą, kuri teturi tikslo parodyti, kaip lietuvių liaudis tada "troškusi" "tarybinės" santvarkos.

Šita visais atžvilgiais vertinga P. Gudelio studija, kuriai panašių kitoms apskritims mes, deja, dar neturime, nupiešia gyvą paveikslą, kai anoje Aukštaičių srityje 1918 - 1919 metais organizavosi savo valdžia.

Labai rekomenduočiau šitą darbą išleisti, nes jis kaip tik akivaizdžiai parodo niekingumą paviršutiniškos komunistinės propagandos argumentų, kurie lietuvių tautai per metų metus vis įkyriai kartojami.

Ne vien tik šituo atžvilgiu, bet ir kitais motyvais užsitarnauja P. Gudelio studija didelio dėmesio. Pro vienos srities langą šis veikalas paliudija, kokiu būdu Lietuvai iškovota laisvė. Istorikas turi P. Gudelio pateiktus faktus branginti.

Mūsų laiškiniai susitikimai su prof. Z. Ivinskiu vystėsi toliau. Jis davinėjo man labai naudingus techniškus, kalbinius ir metodinius patarimus. Tuose laiškuose taip pat įterpdavo eilučių, iš kurių istorijos profesorius iškyla kaip rūpestingas šeimos tėvas ir švelnus vyras. Pav., 1970.VI.24 rašytame laiške paliečia savo ir šeimos rūpesčius:

Į Tavo abu naujus darbus (už jų atsiuntimą dėkoju) tik užmečiau akį. Dabar pas mane didelė darbymetė: semestras, terminuoti darbai etc. etc. Be to, mano Paulina jau trečia savaitė guli ligoninėje (nieko baisaus). Jai gydo dvilikapirštės opą. Bet namuose jos nebuvimą jaučiu, nes Kęstutis turi būti prižiūrėtas ir pavalgęs . . .

Tą laišką rašė ranka, bijodamas rašyti mašinėle, kad neprikeltų "ką tik miegoti nuėjusį Kęstutį".

Taip ramiai ir įtemptai daugybę darbų bestumdamas profesorius staiga suklupo. 1970.XII.31 rašytas laiškas jau atėjo iš Šv. Petro ligoninės:

Brangus Petrai! Dėkoju iš širdies už Švenčių linkėjimus, už ką tik gautą laišką ir Tavo įdomių atsiminimų xeroxą.

Nuo Kalėdų antros dienos vakaro esu paguldytas čia netolimon ligoninėn, kur man nori grąžinti sveikatą. Dėl nesuprantamų priežasčių jau nuo liepos vidurio prasidėjo pas mane visai nauji reiškiniai: po 2-3-4 dienas trunkąs vidurių užkietėjimas. Prieš šventes per visą savaitę jokios pagalbinės priemonės (liquidpur, žvakutės etc.) nebegelbėjo. Nuo Kūčių ryto tris dienas nieko nevalgiau. Į ligoninę pagaliau ėjau tik, kad man klizmą padarytų, nes ant rytojaus norėjau vykti su šeima pas prof. Maceiną į Muensterį . . . Užbaigiant apie sveikatą, tyrimai (kraujo) parodė, jog trūksta geležies ir kažkas esą su inkstais, nors aš nieko nejaučiu. Be to reikia "Nabelbruch" operuoti. Tai viskas, ką žinau. Bet ir to man pakanka, kai bent porai savaičių esu išraunamas iš darbo.

Čia paprastai esu "vienrankis",

nes į vienos rankos veną (net naktį) leidžia kalium etc. Bet aš pratinuosi ir viena ranka laiškus rašyti. Šiandien pradėjau ir Tau, mielas Petrai; yra antrasis laiškas (vienas jau nuėjo per vandenyną). Žinoma, gausi mano laišką padoriai perrašytą.

Kokie vargai laukė profesoriaus sugrįžus iš ligoninės, vaizduoja jo 1971. I.18 d. laiškas:

Gydytojai mane paleido namon, nors dabar dar vis toliau seka mano sveikatą, vis turiu — pagal laboratorinius tyrimus — prisilaikyti. Svarbiausia reikia atstatyti inkstus.

Namon grįžęs greitai turėjau "sveiką" vaidinti, nes gripu apsirgo Kęstutis, o po poros dienų ir mano Paulina. Tad esame tikra ligoninė. Kęstutis jau sveiksta, o mano žmona vis dar gripuoja.

Radęs protarpį, pasiėmiau W. Banaičio vertimą ir mes čia jį dviese su mano padėjėju tikrinome . . .

Tą vertimą tuo pačiu laišku prisiuntė man su įspėjimu: *"Tik nepadaryki klaidų, jeigu bandytumei perrašyti Banaičio vertimą".*

1971.II.20 d. laiške plačiau atpasakojęs savo nuomonę apie knygos priedus, k. a., bibliografiją, vardyną ir kit., profesorius pridūrė:

Iš ligoninės grįžęs iki šiol turėjau visokio darbo per akis; užbaigiau semestrą. Dabar "atostogos", bet man reikia 22.II bent savaitei vėl grįžti ligoninėn. Šiaip jau rodos, ne blogiau kaip pirma galiu dirbti, bet dešinė koja kliudo normaliai vaikščioti.

Iš to paties laiško matyti, kaip plačiai profesorius Ivinskis sekė profesinę literatūrą.

Apie 1919 m. sausio galo - vasario fronto padėtį Žemaitijoje galima, žinoma, rasti duomenų ir vokiečių literatūroje. Antrame leidime yra Golzo memuarai, apie vokiečių dalinius Pabaltijyje ir Lietuvoje yra literatūros. Ką tik pasirodė labai šaltiniais paremta knyga Volksmann, bet ji teliečia tik vokiečių politiką "im Baltikum" nuo Brest-Litovsk sutarties iki Compiegne, tačiau tenai yra įdomių dalykų, pvz., parodo vokiečių rytinio fronto (Soldatenraete etc.) laikyseną bolševikų ir vietinių tautų atžvilgiu.

Matau, kad labai kantriai tvarkaisi su savo darbu. Tai teikia geros vilties, kad jie pasirodys. Labai gaila, kad aš — sušlubavęs sveikata ir dar pats apkrautas terminuotais darbais — mažai ką begaliu padėti.

1971.III.5 d. vėlgi iš ligoninės mašinėle rašytame dviejų puslapių laiške velionis sielojasi dėl savo įvado vokiško vertimo, pasakoja apie Aidams pasiųstąjį savo vokiškos recenzijos vertimą. O laišką baigia PS "Ką tik mane, laišką parašius, su narkozu operavo. Dar vieną operaciją darys".

O vėl išėjęs iš ligoninės, ranka rašytame laiške 1971.IV.8 profesorius taip apibūdina savo būklę:

Tačiau aš tik vakar vakarop buvau paleistas iš ligoninės. Turėjau 16.III rimtą operaciją, ir po jos tris savaites (ypač į galą) tik knygų daug skaičiau. O laiškų niekam nerašiau. Tik vakar vakare atidariau jų rašymo "sezoną" . . . Kaip tik norėjau pasiteirauti apie Tavo darbo spausdinimo padėtį. Ne visi yra uolūs su laiškais. (Prieš operaciją ligoninėje parašiau kelis tuzinus laiškų. Tik kokią 65% tegavau atsakymų. Dar tebelaukiu. Ne visi tokie rūpestingi, kaip Tu, mielas Petrai).

Gaila, kad Tavo knygos reikalai nejuda. Nekartą ligoninėje apie Tave

Pulk. Kazys Škirpa, Berlyne vadovavęs Lietuvių Aktyvistų Frontui, kuris paruošė ir įvykdė 1941 birželio 23 Lietuvių tautos sukilimą; Laikinojoje Vyriausybėje pulk. K. Škirpai buvo skirtos min. pirmininko pareigos, kurių eiti negalėjo, nes naciai jo iš Berlyno neišleido.

Šiame "Į Laisvę" numeryje spausdinama ištrauka iš šiuo metu pasirodžiusios K. Škirpos knygos "Sukilimas Lietuvos suverenumui atstatyti".

---

ir Tavo darbus galvojau, ir buvau optimistas!

1971.VII.29 laiške profesorius džiaugėsi pabuvojęs Studijų savaitėje:

Kelios dienos kaip grįžome iš tikrai pasisekusios Studijų savaitės... Mano paskaita buvo ilgiausia. Truko lygiai dvi val.; dariau pertrauką. Diskusijos truko ca. 2 val.

Šiuo laiškeliu tenoriu pasiklausti, kaip stovi knygos užbaigimo reikalai? Ar jau visos kliūtys nugalėtos? Gal jau rudeniop galima laukti knygos pasirodant...

Aš jau tariuosi pailsėjęs šiek tiek, gerai (sveikatos atžvilgiu) atlaikiau studijų savaitę ir jau bandau vėl sėsti prie savo "staklių"! O "austi" turiu tikrai daug.

Gal būt profesorius ir buvo kiek pailsėjęs, bet sveikatos nebeatgavo. Tačiau sėdo į "stakles" savo numylėtos Lietuvos istorijos audeklo austi. Rūpinosi ir mano knygų reikalais. Vis parašydavo laiškų ir atvirukų. 1971. XI.16, t. y. septynias savaites prieš mirtį, gavau paskutinį profesoriaus laišką. Tarp kitko jis rašė:

Labai susirūpinęs seku Tavo visus vargus ir rūpesčius. Ačiū už laišką. Niekaip negalėjau tuojau atsakyti. Čia mane vėl suspaudė nesveikatos. Gaunu ligoninėje (Šv. Petro) infuzijas, kurios labai išvargina. O čia dar turėjau skubiai atlikti vieno savo darbo italų spaustuvėje (už Romos) lietuviško teksto korektūras, kur tiek daug klaidų buvo. Tiesiog prisikamavau...

Pagaliau audėjo rankos galutinai pailso: 1971.XII.24, t.y. Kūčių vakarą, išsiskyrė su šiuo pasauliu. Susitikimai ir laiškai man yra nutapę šviesų pamiltam Lietuvos istorijos tyrinėjimui savo gyvenimą paskyrusio mokslininko ir nepamirštamai brangaus bičiulio paveikslą. Pritariu iškeltai minčiai visus jo laiškus sutelkti į vieną vietą. Jo rašytų laiškų originalus mielai sutinku perleisti tokiam centrui.

Petras Gudelis

IŠ STOVYKLOJE SKAITYTOS POEZIJOS

GĖLĖS JULIJONUI

Išsekusių upių akmuo,
Krantai negyvi,
Kieta, ištroškus žolė — —
Kur aš,
Kur aš pririnksiu
Gėlių Julijonui?

Nenuplautas Syxto upėje,
Trapus ir sužeidžiamas,
Nežinodamas, kad mirtis
Nepaliečia poetų,
Jis paliko žinią smėlyje,
Kraujo ženklą beržo kamiene,
Mirties ambasadorių vėją,
Šaukiantį
Dideliu balsu — — —

Kur aš,
Kur aš atrasiu jo kapą?

Nerandu mirusiųjų namų,
Nepatyriau aklo jų žvilgsnio,
Kur aš,
Kur aš papuošiu Julijoną?

Julija Švabaitė
(Iš naujo eilėraščių rinkinio "Septyni saulės patekėjimai")

Bailus civilizuotas pasaulis nesurado nieko, kuo jis galėtų pasipriešinti atgijusios barbarystės staigiam antpuoliui, kaip tik nuolaidas ir šypsnius.

Kiekvienas, kuris pasirinko prievartą, kaip metodą, neišvengiamai turi pasirinkti melą kaip savo principą.

Aleksandras Solženicynas

ŠKOTIŠKAS EILĖRAŠTIS

Rodos, vieną kartą baigiu mediciną,
Ir šitam pasauly daug daugiau sveriu,
Ir mane pagarbiai daktaru vadina,
Ir prie ežerėlio vilą jau turiu.

Kelia mano vardą garsas tartum mielės,
Dolerius ir šėrus naktimis skaitau,
Bet nesu kaip koks ten dr. Kisielius,
Tūkstančių be tikslo niekam nešvaistau.

Ir mane nelengva kur veikloj surasti,
O aš pats jaučiuosi vis drąsiau, gyviau,
Bet gi vieną kartą baisiai išsigąstu,
Kad Lietuvių fondui tūkstantį daviau.

Bet tai buvo sapnas, tai tik miego monai,
Vilos bei diplomai, kai tik pabudau,
Ir gerai, kaip būčiau pasisakęs žmonai,
Kad net tūkstantinę Fondui praradau.

Dr. S. ALIŪNAS
(Iš naujos humoristinės poezijos knygos "Alijošiaus lapai")

NAUJOS KNYGOS

Jonas Grinius, VEIDAI IR PROBLEMOS LIETUVIŲ LITERATŪROJE. Redagavo A. Liuima, S.J., išleido Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija, Piazza della pilotta 4, Roma. Spausdinimo išlaidos apmokėtos prof. K. Almino, Lietuvių Fondo ir L. K. M. Akademijos lėšomis, 406 pusl.

SPAUDOS METRAŠTIS — YEARBOOK OF THE PRESS — 1969; sudarė Užsienio Lietuvių Spaudos Bibliografijos Tarnyba: Jonas Švedas (pirm.), dr. Zenonas Ašoklis ir Jonas Valaitis. Leidėjas ir administratorius: JAV LB Kultūros Fondas, 7030 S. Rockwell St., Chicago, Illinois 60629. U.S.A. Leidinys Nr. 55, kaina 3 dol.

Juozas Kralikauskas, TAUTVILA, romanas. Išleido Lietuviškos knygos klubas Čikagoje. Aplankas Ados Korsakaitės - Sutkuvienės. Spausdino "Draugo" spaustuvė 1973 m., 205 pusl., kaina 4 dol.

RAISON D'ÊTRE

Laiko dantys niekad neatšimpa. Jie sugraužia ne tik granitą, bet ir už granitą tvirtesnius žmonių įsitikinimus, pažadus ir priesaikas. Nekalbant jau apie profesionalus persimetėlius, kurie "idėjom kaip silkėm laisvai turgavoja", destis kaip klostosi jų oportunistiniai poreikiai, laikas ir sąlygos paliečia ir nuosaikius charakterius. Vienus stipriau, kitus mažiau.

Būtų nenormalu, jei laikas praeitų pro šalį, nepalikęs ženklų žmonėse ir daiktuose, bet dar nenormaliau, kai jis tampa žmogaus idealų, priesaikų ir gyvenimo prasmės kapu.

Lietuvių Fronto Bičiuliai, iš Lietuvos į naujas sąlygas išnešę ir įtvirtinę Lietuvių Fronto idealus, pasirodė atsparūs laiko griaunančiai jėgai. Tą atsparumą lėmė ištikimybė pagrindiniam sąjūdžio įsipareigojimui kovot dėl Lietuvos nepriklausomybės atstatymo ir išlaikytas solidarumas su aktyviąja rezistencija ir jos aukomis praeityje bei gyvosios lietuvių tautos aspiracijomis dabartyje.

LFB sąjūdyje aptinkami du sparnai: konservatyvesnis ir liberališkesnis. Ir tai natūralu. Tačiau sąjūdį formavusių ir jam vadovavusių stiprių asmenybių poveikyje tie sparnai tvirtai išsilaikė arti centrinių pozicijų. Tik vieną antrą lengvesnę plunksnelę iš sparnų galų nusinešė ekstremistiniai vėjai. Bet dėl to sąjūdis nuostolių nepatyrė.

Lietuvių Fronto Bičiuliai, jei kaip sąjūdis nenori gėdingai sunykti, privalo kategoriškai atmesti gundymus pasitraukti į kažkokias "naujas" pozicijas ir sekantį šimtmečio ketvirtį ar ilgiau jose laikytis. Tas siūlymas remiamas tokiais argumentais: (a) kova dėl laisvės perilgai užtrukusi ir pasaulis su aneksine Lietuvos padėtimi de facto susigyvenęs, (b) didžiosios galybės pasaulio status quo ilgiem laikam yra užšaldę, ir Lietuvai atgauti laisvę pramatomoj ateityje prošvaisčių nematyti ir (c) ligšiolinė išeivijos vedama kova dėl Lietuvos laisvės konkrečių rezultatų nedavusi.

Šiuos argumentus 1968 LFB studijų savaitėje Dainavoje įtikinančiai yra sugriovęs bič. Vytautas Vaitiekūnas. Jis kalbėjo:

"Nors realių galimybių Lietuvos valstybinei nepriklausomybei artimoj ateity atstatyti tuo tarpu nesimato, bet, antra vertus, istorijoj veikia ne tik žmogus, bet ir Dievas ir velnias . . . Kad turime skaitytis su netikė-

TURĖTA DAUG DŽIAUGSMO

"Į Laisvę" redaktorius, 1970 įsipareigojęs dviejų metų darbui, pusiau savavališkai kadencijos laiką padvigubino. Per tą laiką jis girdėjo ir peikiančių balsų, ir raginančių toliau tose pareigose pasilikti. Bet kas turi pradžią, turi turėti ir pabaigą. Nuo sekančių metų "Į Laisvę" pereina į rankas pajėgaus kolektyvo, kurį sudaro bičiuliai Anatolijus Kairys, Leonardas Valiukas ir Vytautas Volertas.

Per ketverius metus redaktorius daug patyrė, daug išmoko ir turėjo daug džiaugsmo. Už tai jis dėkingas visiems, kurie savo talka žurnalą padarė tokį, koks jis buvo, nežiūrint kaip kas jį vertintų.

Ačiū ne tik bendradarbiams, kurie teigiamai atsiliepė į pirmą (ar į dešimtą) redaktoriaus laišką, bet ir tiems, kurie pažadėjo, nors ir neištesėjo, nes tuo kurstė redaktoriaus entuziazmą. Padėka priklauso spaudos draugiškesnio ir kritiškesnio žodžio žmonėms, paminėdavusiems žurnalą įvairių krypčių spaudoje. Redaktorius dėkingas skaitytojams, laiškais reiškusiems kritiką, pritarimą ir pastabas. Maloniai prisimenamas ir Tėvų Pranciškonų spaustuvės paslankus ir draugiškas personalas.

Prisiėmusiam tolimesnio redagavimo pareigas kolektyvui padėka ir geros sėkmės linkėjimai priklauso ne tik iš buv. redaktoriaus, bet ir iš žurnalo skaitytojų bei viso LFB sąjūdžio.

---

tumais, liudija ir didieji istorijos įvykiai . . . Kokias konkrečias galimybes Lietuvos valstybinei nepriklausomybei atstatyti galėjo matyti Basanavičius, Kudirka, Maironis? Net ir 1917 Vilniaus Konferencija? . . LFB su širdgėla užjaučia visus rezistencinio nuovargio disidentus. Savo rezistentiškumą Lietuvos okupantui LFB rėmė, remia ir rems ne kovos dėl Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atstatymo trukme, o lietuvių tautos gyvybiniu interesu. Ne rezistencinės kovos pozityvaus - akivaizdaus rezultato šiandieninis netikrumas lemia tos kovos prasmę, o principas, kad valstybinė nepriklausomybė yra tautinei gyvybei sąlyga".

Tos valstybinės nepriklausomybės atstatymas, anot Vyt. Vaitiekūno, esąs "pirminis ir pagrindinis LFB tikslas, LFB raisons d'e^tre". Praradę šį tikslą, frontininkai prarastų ir egzistavimo prasmę. Gi siūlymo priėmimas pasitraukti ir kasti naujus apkasus išsivystytų į situaciją, kokią 1944 matėme Lietuvos žemėje: traukdamiesi iš Rytų vokiečiai prikasė gausybę apkasų, tik niekas jų nebegynė. Bekasdami naujus apkasus, ir mes galime pasidaryti savo raison d'etre duobkasiai.

"Į LAISVĘ" RĖMĖJAI 1973 METAIS

Mecenatai:

$150: L. F. B. Detroito - Windsoro skyrius

$50: dr. A. Razma.

Garbės prenumeratoriai

$30: V. Baleišytė, dr. Z. Brinkis.

$25: dr. V. Dambrava, dr. V. Majauskas, J. Mikonis, prel. J. Kučingis.

$20: J. Ardys, I. Balbatas, J. Brazaitis, K. Kriaučiūnas, A. Kubilius, A. Petrulis, V. Petrulis, A. Reventas, J. V. Roland, P. Seniūnienė, V. Skladaitis, dr. J. Skrinska, dr. J. Sungaila, J. Žilionis

$15: V. Akelaitis, V. Kazlauskas, dr. Z. Kungys.

$10: A. Bajorinas, V. Barisas, J. Baužys, A. Bražėnas, K. Bružas, R. Bureikienė, kun. V. Dabušis, S. Džiugas, K. Gasparėnas, kun. P. Geisčiūnas, A. Grinienė, dr. J. Jurgilas, dr. K. Karnauskas, kun. L. Kemėšis, Z. Koronkevičius, dr. C. Kuras, B. Liškus, I. Mališka, dr. A. Martus, V. Maželis, B. Mikonis, E. Milkauskas, V. Montvilas, dr. M. Namikas, K. Pakulis, dr. P. Pamataitis, K. Plukas, A. Pocius, K. Račiūnas, P. A. Raulinaitis, V. Rociūnas, V. Rutelionis, A Sadlauskas, kun. K. Sakalauskas, dr. R. Sidrys, V. Sinkus, A. Tumas, J. Urbonas, R. Urbonas, A. Valiuškis, A. Vasaitis, J. Žadeikis, J. Žaliaduonis, kun. dr. T. Žiūraitis, dr. J. Žmuidzinas, Č. Mickūnas.

Aukotojai:

$3: K. Gimžauskas, A. Kareiva, S. Pundzevičius, J. Stelmokas.

$2.00: J. Buitkus, A. Bumbulis, J. Čyvas, P. Gudelis, kun. D. Kenstavičius, kun. M. Kirkilas, kun. R. Krasauskas, J. Pažeménas, A. Pumputis, K. Ralys, A. Skučas, S. Vilinskas, A. Viliušis, P. Vyšniauskas, kun. J. Velutis, P. Narutis, A. Skrupskelienė

$1.00: S. Bačkis, M. Eskat, J. Melynis, A. Orvidas, I. Račiūnas, dr. P. Radvila, Z. Valavičius.

1973 METAIS "Į LAISVĘ" ŽURNALE RAŠĖ

Pr. Alšėnas, kun. Vyt. Bagdanavičius, Al. Baronas, dr. R. S. Daugvydas, J. Gliauda, P. Gudelis, Vyt. Kalnius, dr. P. Kisielius, J. Kojelis, A. B. Laugštys, M. Lenkauskienė, prof. A. Maceina, dr. V. Majauskas, S. Matas, dr. M. T. Milgaudas, L. Nainytė - Garbonkienė, V. Natkevičius, M. Naujokaitis, P. Pašilis, kun. K. Pugevičius, Alg. Puteris, L. Sidrys, N. Stiklius, K. Škirpa, dr. R. Tautginas, dr. P. G. Vasaris, Vyt. Vaitiekūnas, L. Valiukas, Alg. Zaparackas, Aušra Zerr, prof. St. Žymantas, dr. Ad. Damušis ir kiti bendradarbiai, pasirašę inicialais.